

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOĢIJAS, PSIHOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
SKOLOTĀJU IZGLĪTĪBAS NODAĻA

**SOCIĀLPEDAGOĢISKĀ DARBĪBA
SKOLĒNU DROŠĪBAS VEICINĀŠANĀ
MADLIENAS VIDUSSKOLAS SĀKUMIZGLĪTĪBAS
POSMĀ**

DIPLOMDARBS

Autore: **Maruta Viduce-Ševele**
Studenta apliecības Nr.: mv12085
Darba vadītāja: Mg. izgl. zin. Anita Berķe

RĪGA 2017

ANOTĀCIJA

Marutas Viduces-Ševeles diplomdarbs “Sociālpedagoģiskā darbība skolēnu drošības veicināšanā Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā”.

Diplomdarba mērķis ir analizēt ar skolēnu drošību saistītos aspektus un, izmantojot Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā veiktā pētījuma rezultātus, izstrādāt sociālpedagoģiskās darbības programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanā.

Analizēta literatūra un normatīvie dokumenti pētāmās problēmas aspektā. Izstrādāta sociālpedagoģiskās darbības programma, veikta tās aprobācija un aprobācijā iegūto rezultātu analīze.

Diplomdarbs orientēts uz drošību sākumskolā, lai, uzsākot mācības, skolēniem palīdzētu novērst baiļu un nedrošības sajūtas, kas tālākā izglītības procesā varētu būtiski ietekmēt mācību kvalitāti un rezultātus.

Atslēgvārdi: drošība, droša vide, skolēnu drošība, sociālpedagoģiskā darbība.

ANNOTATION

Marutas Viduces-Ševeles diploma thesis "Social Pedagogical Activity to Ensure Students' Security at Primary Level in Madliena Secondary School."

Diploma thesis is to analyze the pupil's safety-related aspects and using Madliena secondary school in primary education carried out by the results of a study to develop social pedagogical work program with student safety-related risk reduction.

The literature and regulatory documents investigational aspect of the problem. Developed social pedagogical program of operations carried out its approbation and analysis of the results.

Diploma focuses on the safety of primary school to the start of training pupils to help eliminate fear and feeling of insecurity, which furthers the educational process, could significantly affect the quality of training and results.

Keywords: safety, safe environment, pupil's safety, social pedagogical activity.

SATURS

Ievads.....	6
1.Drošības fiziskie un psiholoģiskie aspekti.....	11
2.Vardarbības raksturojums.....	15
2.1.Vardarbības veidi, to raksturojums.....	16
2.2.Vardarbības sekas.....	18
3.Skolēnu drošību reglamentējošie normatīvi.....	22
3.1.Starptautiskie normatīvie dokumenti, kas reglamentē bērna drošību.....	22
3.2. Latvijas Republikā izstrādātie normatīvie dokumenti, kas reglamentē bērnu drošību izglītības iestādē.....	23
3.3. Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja jaunākā informācija bērnu tiesību Aizsardzības jautājumos.....	28
3.4. Pašvaldības normatīvie dokumenti, kas nosaka bērna drošību un sabiedrisko Kārtību Madlienas pagastā.....	31
3.5. Normatīvie dokumenti, kas nosaka drošu vidi un vispārējo kārtību Madlienas vidusskolā.....	32
4. Pētījums par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.....	43
4.1. Pētījums par skolēnu drošību skolas telpās.....	43
4.2.Pedagoģiskās novērošanas rezultātu analīze.....	49
4.3. Intervēšanas rezultātu analīze.....	50
4.4. Pētījums par skolēnu psiholoģisko drošību klases vidē.....	51
5. Sociālpedagoģiskā darbība skolēnu psiholoģiskās un fiziskās drošības veicināšanā Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.....	54
5.1. Sociālpedagoģiskās darbības programma skolēnu psiholoģiskās un fiziskās drošības veicināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.....	54
5.2. Sociālpedagoģiskās darbības modelēšana, izveidojot un izmantojot sociālpedagoģiskās darbības programmu.....	58
6. Sociālpedagoģiskās darbības programmas aprobācija un tajā iegūto rezultātu analīze...	62
Nobeigums.....	73
Literatūras un avotu saraksts.....	77
Pielikumi.....	80
1. pielikums. Darba lapa skolēniem.....	81
2. pielikums. Pedagoģiskās novērošanas protokols.....	82

3. pielikums. Intervijas jautājumi pedagogiem.....	83
4. pielikums. Anketa skolēniem "Mūsu attiecības".....	84
5. pielikums. Uzvedības dienasgrāmata problēmskolēniem.....	85
6. pielikums. Skolēna A.T.raksturojums.....	86
7. pielikums. Skolēna P.O.raksturojums.....	87
8. pielikums. Skolēna A.T. deviantās uzvedības gadījumu apraksts.....	88
9. pielikums. Skolēna P.O. deviantās uzvedības gadījumu apraksts.....	89
10. pielikums. Izglītības iestādes veiktie pasākumi skolēna A.T. problēmu risināšanā.....	90
11. pielikums. Izglītības iestādes veiktie pasākumi skolēna P.O. problēmu risināšanā.....	91
12. pielikums. Skolēna P.O. uzvedības dienasgrāmata.....	92
13. pielikums. Pedagoģisko novērojumu apraksts par skolēnu R.B. un skolas veiktie pasākumi.....	93
14. pielikums. Skolēna R.B. uzvedības dienasgrāmata.....	94
15. pielikums. Intervijas jautājumi vecākiem.....	96
16. pielikums. Anketa skolēniem „Kā tu jūties skolā”.....	97
17. pielikums. Atļauja par skolas nosaukuma izmantošanu diplomdarbā.....	99

IEVADS

Studiju noslēguma darbam tika izvēlēta tēma – sociālpedagoģiskā darbība skolēnu drošības veicināšanā Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā. Madlienas vidusskolā par sociālo pedagogu diplomdarba autore strādā ceturto gadu. Veicot darba pienākumus, konstatēta problēma – daudzu skolēnu un viņu vecāku pausta neapmierinātība un nedrošība, ko skolēni izjūtot gan mācību stundās, gan starpbrīžos. Individuālajās sarunās un anketēšanā tika uzzināts, ka šī nedrošība, galvenokārt, ir psiholoģiska rakstura – skolēni baidās no atsevišķiem skolas un klasesbiedriem, kuri emocionāli un arī fiziski dara citiem pāri, bet ir arī fiziskās drošības apdraudējumi. Veicot pētījumu pamatskolā, konstatēts, ka apgalvojums ir patiess un jāuzsāk ļoti aktīvs un savlaicīgs darbs ar sociālā riska skolēniem, kuri iedomājas, ka skolā var darīt, kas vien ienāk prātā, nerespektējot nekādus noteikumus. Jānovērš arī fiziskās drošības apdraudējumi.

Par svarīgāko nosacījumu tika izvirzīts uzdevums – pirmkārt, palīdzēt kā vieniem (upuriem), tā otriem (varmākām), jo autore ir pilnīgi pārliecināta, ka „dzīvē ne viss ir tā, kā izskatās“ un ļoti bieži tieši šie agresīvie bērni ir cietuši no vēl lielākās vardarbības, otrkārt, ir vēlēšanās panākt ne jau šo skolēnu – pāridarītāju izolēšanu no skolas, bet gan izpratni un pārliecību viņos, ka vislielāko ļaunumu viņi izdara ne jau citiem, bet gan paši sev.

Strādājot ar problēmskolēniem, secināts, ka skolēna nedisciplinētība skolā ir vai nu bērna neaudzinātība, motivācijas un uzmanības trūkums, vai nopietna slimība. Būtiski ir zināt, ka „pasaulē līdz 20% bērnu un pusaudžu ir psihiski un uzvedības traucējumi”. (35) Tāpēc, par neatņemamu darba sastāvdaļu izvēlēts attīstīt sadarbību ar izglītības psihologu un skolas medmāsu, aktīvi izmantojot starpinstitucionālo atbalstu, kā arī īpašu iniciatīvu klīnisko bērnu speciālistu apmeklējumu organizēšanai un koordinēšanai.

Pēc pētījuma veikšanas, problēmas aktualizēšanas un risināšanas, skolēnu drošība pusgada laikā pamatskolā tik tiešām strauji uzlabojās, tomēr jāatzīst, ka daļa no problēmskolēniem pēc Valsts Pedagoģiski Medicīniskās komisijas apmeklējuma bija spiesti atstāt skolu, nepabeiguši 9. klasi. No tā secināts, ka pamatskolā ir par vēlu uzsākt šo audzinošo darbību, tāpēc tika nolemts psiholoģiskās un fiziskās drošības jautājumus skolā risināt jau agrāk, t.i., sākumizglītības posmā.

Apgalvojums, ka skolēnu drošība izglītības iestādēs patiešām kļūst aizvien apdraudētāka, ir patiess, un lauku reģionos tas izskaidrojams ar izteiktu sabiedrības sociālo noslāņošanos. Protams, pie skolā izjūtamās nedrošības var vainot arī izglītības sistēmas nepilnības, pedagogu profesionalitātes trūkumu un citus aspektus, bet ļoti svarīgi ir saskatīt,

ka liela daļa mūsu, īpaši lauku, sabiedrības cilvēku ir ne tikai materiālu problēmu, bet arī negatīvu emociju nomākti. Un kā viens no skaidrojumiem – nestabilitāte un nedrošība pasaulē vispār, tā ietekmē ikvienu cilvēku, īpaši jau ģeopolitiskā un psihoemocionālā spriedze, kas šobrīd valda mūsu sabiedrībā ik uz soļa, jaunākajās ziņās ik dienas, - visā pasaulē, kā to mums apliecina notikumi Eiropā un visas civilizētās pasaules apjukums un uzsāktā cīņa ar terorismu, kas apdraud drošu vidi visā pasaulē.

Ikvienam cilvēkam ir svarīgi apzināties un saprast, ko viņa dzīvē vispār nozīmē jēdziens – drošība – un cik lielā mērā paši to nosakām, un vai varam ko ietekmēt? Kas nosaka mūsu drošību? Kas apdraud drošību? Un kā mēs visi kopā to varam noturēt un nepazaudēt.

Iespējams, ka zināmu drošības apdraudējumu skolas gados ir izjutis ikviens cilvēks. Bet šodien, nepārtrauktu sociālekonomisko pārmaiņu, garīgā apsūkuma, profesionālās „izdegšanas”, mobinga, bosinga un dažādu citu psiholoģisku grūtību ietekmēta, sabiedrība patiešām ir mainījusies, kļuvusi neiecietīgāka un nežēlīgāka. Arvien biežāk ikdienā mēs dzirdam gadījumus par nodarītajām pārestībām vienam pret otru, arī pret bērniem. Pēc Valsts statistikas datiem 2014. gadā reģistrēti 854 gadījumi par bērnu vardarbību institūcijās. (5)

„Bērnu un pusaudžu uzticības tālrunī 2015. gada pirmajā pusgadā Bērnu tiesību aizsardzības inspekcijā saņemta informācija par 429 emocionālās vardarbības un 180 fiziskās vardarbības gadījumiem izglītības iestādēs.” (6)

Bērni ir mūsu nākotne, un droša nākotne ir izglītoti bērni. Viņiem ir aktīvi jāsocializējas un dabiski jāieklaujas sabiedrībā. Tikai labvēlīgā un pozitīvā vidē bērns var justies droši un pilnvērtīgi attīstīties. Radīt drošu vidi ir gan vecāku, gan arī izglītības iestādes kopīgs pienākums. (24) Ir zinātniski apstiprināts fakts, ka cilvēkam vispārējā drošība ir pat vēl svarīgāka par ēdienu. Psihologa Dž. Boulbija grāmatā „Drošais pamats” - šis apgalvojums iegūst īpašu spēku „ļoti svarīgi ir rūpēties par bērna fizisko stāvokli, tomēr jāatceras, ka vislielāko ietekmi uz bērna turpmāko dzīvi atstāj emocionālais kontakts ar māti vai personu, kura viņu aizstāj”. (11)

Skola ir vieta, kur mūsu bērni pavada ļoti lielu un būtisku savu dzīves daļu. Socializāciju parasti saprot kā periodu, kad bērns, skolēns jeb jaunais cilvēks gatavojas pieaugušo dzīvei - dzīvei vissarežģītākajā pasaulē - sabiedrisko attiecību pasaulē. Informācijas sabiedrībā sociālā mācīšanās jeb gatavošanās pieaugušo dzīvei un elementāro noteikumu apguve pilnvērtīgai dzīvei ilgst pat līdz 25 gadu vecumam. Tas nozīmē, ka pamatsocializācija ilgst trešo daļu no cilvēka mūža. Sociologi socializāciju formulē daudz precīzāk. Tas ir sociālo lomu un kultūras normu apguves process, kas sākas mazotnē un turpinās līdz sirmam vecumam. Izglītība un socializācija ir savstarpēji cieši saistīti procesi. Ļoti svarīgi skolā ir

apgūt pamatzināšanas un sagatavoties tālākizglītībai – mūžizglītībai jeb iemācīties mācīties. Pamatsocializācijā ievērojama loma, ja ne galvenā, ir skolai. (15, 12. – 13.)

Sākumizglītības posms ir laiks, kad bērnu pasaule arvien paplašinās. Skolēni nokļūst situācijās, kuras viņiem nav pazīstamas, liek domāt, spriest, secināt, un kurās nepieciešams pieņemt patstāvīgus lēmumus. Mēs ceram, ka bērni ir drošībā, taču nereti tā ir maldīga drošība. Audzinātāja stundas ir tās stundas, kurās skolotājam jāpalīdz skolēnam apgūt dzīvības un veselības saglabāšanai nepieciešamās zināšanas, prasmes un iemaņas, tādejādi rūpējoties par skolēnu fizisko drošību. (4)

„Vai mūsu bērns mācību iestādē kļūs par harmoniski attīstītu, vispusīgi izglītotu un inteliģentu personību vai sevī ierāvušos, kompleksu nomāktu un uz apkārtējo pasauli niknu patērētāju. Tas ir jautājums, kas uztrauc it visus normālus vecākus, skolotājus un arī pašus skolēnus”. (30)

Skolas vide ir rūpīgi jāorganizē, jāuztur un jānovērš nepilnības, un to var panākt ar mērķtiecīgu sociālpedagoģisko darbību. Pedagoģa darbs prasa īpašu personības briedumu un emocionālu stabilitāti, jo ir saistīts ar grūtībām, veidojot attiecības ar skolēniem, kuri dažādos vecuma posmos atrodas dažādos intensitātes personības veidošanās un pārmaiņu procesos. (1)

Tāpēc arī pie sociālā pedagoģa katru dienu notiek skolēnu intervēšana, konsultēšana, uzstādot samērā augstu mērķi - kā skolēniem arī pašiem likt saprast un atzīt, ka ikviens pats arī ir atbildīgs par uzlabojumiem savā personīgajā drošībā. Par savu drošību jāmācās rūpēties arī pašam. (27)

Ārkārtīgi svarīga ir psihoemocionālā vide, kādā veidojas jaunais cilvēks. Ja cilvēks nejūtas ikdienā droši, agri vai vēlū šis fakts var atsaukties uz viņa fizisko vai garīgo veselību, tāpēc īpaši to profesiju pārstāvjiem, kuri ir atbildīgi par citu cilvēku attīstību un labsajūtu, šis aspekts jāņem vērā. Pedagoģi vistiešākajā veidā ir atbildīgi par skolēniem un viņu vispārējo pašsajūtu. Būtiski ir izzināt un būt informētiem, kā skolēni jūtas skolā. Vai šī problēma ir visus skolēnus aptveroša, vai tikai attiecas uz atsevišķiem indivīdiem un viņiem arī nepieciešams papildus veltīt individuālo darbu.

Lai arī Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs atzīst, ka normatīvā bāze valstī šādu situāciju nepieļaušanai un novēršanai ir pietiekama, tas nenoliedz, ka šobrīd tā tiek izmantota nepilnīgi. Kā nodrošināt bērna drošību izglītības iestādē un kā rīkoties, konstatējot apdraudējumu vai reālu vardarbības gadījumu, vajadzētu zināt gan skolas vadībai un pedagoģiem, gan vecākiem. (25)

Drošība skolā ir aktuāla no dažādiem aspektiem, arī garīgiem un emocionāliem. Ikvienu skolēna drošību izglītības iestādē reglamentē normatīvā bāze un sakārtota vide, uzticami un profesionāli pedagoģi, skolasbiedri, sabalansēts iestādes ikdienas darba grafiks, atbilstoši

valsts noteiktajām prasībām sakārtoti iestādes darbības dokumenti, profesionāla iestādes vadība, tās vispārējā kompetence un kontrole.

Skolas pedagoģiskajam personālam jāturpina nodrošināt augstvērtīga skolēnu izglītošana drošības jautājumos. Tad mazāk ietekmējama būs arī iekšējā sociālā vide, kas savukārt var radīt augsni nedrošībai un konfliktiem. (40, 461.)

Lai spētu izdarīt kādus secinājumus, par savu pienākumu autore uzskatīja visus šos aspektus pētīt un analizēt. Situācija skatīta un analizēta gan no skolas, tāpat izglītības iestādes puses, analizējot normatīvos dokumentus, gan no skolēna pozīcijas, izmantojot aptauju un uzzinot viņu viedokli par drošību skolā. Iepriekšējā studiju darbā tika veikta anketēšanu Madlienas vidusskolas 5. - 9. klasēs, bet diplomdarbā aptauja tiks realizēta 1. - 4. klasēs.

Pētījuma jautājums:

Kā mērķtiecīga sociālpedagoģiskā darbība ietekmē sākumizglītības posma skolēnu drošību Madlienas vidusskolā?

Diplomdarba mērķis:

Analizēt ar skolēnu drošību saistītos aspektus un, izmantojot Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā veiktā pētījuma rezultātus, izstrādāt sociālpedagoģiskās darbības programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai, veikt programmas aprobāciju un tajā iegūto rezultātu analīzi.

Diplomdarba uzdevumi:

1. Analizēt literatūru par drošību.
2. Analizēt dažāda līmeņa normatīvos dokumentus, kas reglamentē bērnu drošību izglītības iestādē.
3. Veikt pētījumu par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.
4. Izveidot sociālpedagoģiskās darbības programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.
5. Veikt sociālpedagoģisko izmēģinājumu darbību, realizējot programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.
6. Analizēt sociālpedagoģiskās darbības programmas ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā realizācijā iegūtos rezultātus.

Diplomdarbā izmantotās pētījuma metodes:

- literatūras analīze;
- dokumentu analīze;
- anketēšana;
- intervēšana;

- pedagoģiskā novērošana;
- sociālpedagoģiskās darbības modelēšana
- sociālpedagoģiskā izmēģinājuma darbība.

Pētījuma bāze:

Ogres novada Madlienas vidusskolas 1. - 4. klases skolēni.

Pētījuma izstrādes posmi:

1. Pētījums par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas 5. – 9. klasēs 2014./2015. m. g. 1. semestrī.
2. Ar pētāmo problēmu saistītās literatūras un dokumentu analīze 2014./2015. m. g. 2. semestrī.
3. Pētījums par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas 1. – 4. klasēs 2015./2016. m. g. 1. semestrī.
4. Sociālpedagoģiskās darbības programmas izstrāde 2015./2016. m. g. 2. semestrī.
5. Sociālpedagoģiskās darbības programmas aprobācija 2016./2017. m. g. 1. semestrī
6. Sociālpedagoģiskās darbības programmas aprobācijā iegūto rezultātu analīze 2016./2017. m. g. 1. semestrī.

1. DROŠĪBAS FIZISKIE UN PSIHOLOĢISKIE ASPEKTI

Vajadzība pēc vispārējas drošības ir viena no svarīgākajām cilvēka pilnvērtīgas dzīves sastāvdaļām. Psihologs Abrahams Maslovs drošību analizē no diviem aspektiem - no fiziskā un psiholoģiskā. (34) Bet drošība ir tikai tad, ja cilvēks jūtas apmierināts ar dzīvi un visu, ko tā sniedz.

Katrs cilvēks ir individualitāte, jo atšķiras no pārējiem ar savu vienreizību. Mēs viens no otra atšķiramies ar rakstura, temperamenta un īpašību dažādību. Taču cilvēku vislabāk raksturo viņa personības vajadzību struktūra. Tāpēc svarīgi noskaidrot, kādas ir ikviena cilvēka vajadzības vispār. Tā izsaka cilvēka psiholoģisko būtību. Vajadzība ir iekšēja nepieciešamība pēc tā, bez kā cilvēks nevar iztikt. Piemēram, cilvēks nevar iztikt bez miega, uztura, dzīves vietas. Vajadzības ir arī psiholoģiska rakstura. Cilvēkam ir nepieciešamība veidot savstarpējās attiecības ar citiem. Cilvēku visvairāk raksturo tas, kādas vajadzības viņš cenšas apmierināt, pēc kā dzīvē tiecas. Par personības būtību spriež pēc tā, kuras vajadzības cilvēkam ir vissvarīgākās, tas ir, kāda ir personības vajadzību struktūra. Vajadzības nodrošina cilvēka virzību un attīstību. Tiklīdz viena nepieciešamība ir apmierināta, parasti rodas nākošā, pēc kā tiekties. Divdesmitā gadsimta piecdesmitajos gados amerikāņu psihologs A. Maslovs aprakstīja savu priekšstatu par vajadzību struktūru, izveidoja modeli, kurā visas vajadzības ir sakārtotas piecos līmeņos. Šis vajadzību modelis joprojām ir ļoti populārs un tiek plaši pielietots. (34)

A. Maslova vajadzību piramīdas pirmais līmenis ir fizioloģiskās vajadzības. Šo līmeni dēvē arī par pamatlīmeni. Tieši fizioloģiskās vajadzības ir visa pamats. Tās jāapmierina, lai cilvēks varētu izdzīvot un eksistēt. Ja pamatvajadzības nevar nodrošināt, cilvēks nespēj dzīvot un citām augstākām vajadzībām nav nekāda nozīme. Pie pirmā līmeņa: vajadzība pēc uztura – cilvēkam jāremdē izsalkums un slāpes, vajadzība pēc atpūtas – miega, vajadzība pēc dzīves vietas. Šeit pieskaita arī dzimumvajadzības apmierināšanu, tieši seksuālā ziņā. Mūsdienās fizioloģisko vajadzību apmierināšana ir saistīta ar zināmu komforta izjūtu. Mēs cenšamies apmierināt vajadzības ne tikai izdzīvošanas līmenī, bet kādā augstākā pakāpē, ko saucam par dzīves labklājību. (34)

Otrais līmenis ir vajadzība pēc drošības. To saprot gan fiziskā, gan psiholoģiskā nozīmē. Pirmkārt, tā ir instinktīva izvairīšanās no fiziskām ciešanām, draudiem un briesmām, kas saistītas ar nāves bailēm. Bet psiholoģiskā ziņā tā ir vajadzība izvairīties no nepatīkamiem pārdzīvojumiem, aizrādījumiem, pārmetumiem. Cilvēki cenšas nenonākt nepatīkamās situācijās. Drošību nodrošina stabilitāte un informētība. Stabili un nemainīgi apstākļi cilvēkiem dod drošības sajūtu. Jebkuras straujas pārmaiņas, jaunas situācijas saistītas ar

nedrošību un ir psiholoģiski smagi panesamas. Rodas apjukums, trauksmes sajūta, pesimisms, depresija. Būtisks nosacījums ir informētība. Cilvēkiem svarīgi uzzināt informāciju par sev svarīgiem jautājumiem. Jebkura neskaidrība, nenoteiktība rada nedrošumu un trauksmi. Tas nozīmē, ka cilvēkam labāk zināt sliktas ziņas, nekā nezināt neko. (34)

Trešais līmenis ir vajadzība pēc piederības un mīlestības. Cilvēks, lai arī cik liels individuālists būtu, nespēj iztikt bez citiem cilvēkiem. Ir nepieciešami tā saucamie „savējie”, kas cilvēku pieņem tādu, kāds viņš ir, saprot un atbalsta. Tā var būt ģimene, draugi, darba un mācību kolēģi. Visiem cilvēkiem ir vajadzība pēc mīlestības. Katrs vēlas, lai viņu iemīlētu. Tāpat ikviens tiecas iemīlēt kādu citu. (34)

Ceturtais līmenis ir vajadzība pēc pašcieņas. Tā var izpausties, kā tieksme iemantot citu cilvēku atzinību. Mums ir svarīgs apkārtējo – ģimenes, draugu, kolēģu – vērtējums un atsauksmes. Cilvēks cenšas gūt panākumus, atzinību, uzslavas. Tas stiprina viņa pašcieņu. No otras puses, tā var būt arī pašapliecināšanās. Lai veidotos cieņa pret sevi, cilvēks cenšas sev pierādīt: „Es to varu”. Viņš izvirza sev mērķus un uzdevumus, tiecas tos īstenot, pārvarot dažādas grūtības. Viņam liekas: „Ja es to varu, arī citi mani augstāk vērtēs”. (34)

Piektais līmenis ir vajadzība pēc pašīstenošanās. Pašīstenošanās gadījumā cilvēks izmanto savas spējas, zināšanas vai talantu. Cilvēks tiecas pēc panākumiem un sasniegumiem, taču viņam nav svarīgs citu novērtējums. Tā ir būtiska atšķirība no pašcieņas (ceturtā līmeņa), kad galvenais ir citu atzinība. Ja ir aktuāla pašīstenošanās, cilvēks cenšas pēc sasniegumiem, lai izteiktu savu personību. Viņam ir vienaldzīgs citu cilvēku viedoklis, svarīgi – ko viņš pats domā par sevi. Pašīstenošanās ir cieši saistīta ar radošo potenciālu, kas cilvēkam ir jārealizē. Cilvēks spēj sevi realizēt, ja viņam ir interesants, saistošs darbs, kas atbilst dzīves aicinājumam un var sniegt viņam patiesu gandarījumu un dzīves jēgas papildījumu. (34)

Psihologs A. Maslovs uzskata, ka zemāko līmeņu vajadzības ir iespējams apmierināt pilnībā, bet pašīstenošanās praktiski nekad nav papildāma. Cilvēks vienmēr jūt, ka var izdarīt vēl ko, bez tā, ko jau paveicis. Nevelti ievērojama psihologs personības vajadzību struktūru ir atainojis piramīdas veidā. Piramīda var veidoties augstāka un sasniegt virsotni, ja stabili ir tās pamati. Tātad jābūt apmierinātām pamatvajadzībām, lai cilvēks tiektos papildīt augstākas nepieciešamības. Ja cilvēks ir paēdis un jūtas drošībā, viņš sāk skatīties uz apkārtējiem cilvēkiem, veidot attiecības. Ja apkārt ir jauki un saprotoši cilvēki, rodas vēlme, lai viņi izrādītu cieņu. Ja cilvēku ciena un atzīst, viņš sāk domāt, ko vispār šai dzīvē grib sasniegt. Tikai tad cilvēks var papildīt savu dzīves aicinājumu. Nosakot to, kuras vajadzības cilvēkam ir svarīgākās, domājams, ka iespaidu atstāj vecāku ietekme. Bērni pārņem to, kas vecākiem ir bijis svarīgs. Nozīmīgi arī, ja bērnībā kas ir trūcis, cilvēks to cenšas papildīt un atgūt. Liela loma ir arī sociāli ekonomiskiem apstākļiem, ja cilvēkam ir materiālas dabas problēmas, viņš

cenšas tās risināt un nespēj domāt par citām augstākām vajadzībām. Tam, kas mums ir patiešām svarīgs, mēs vienmēr atrodam laiku. Savukārt ne tik nozīmīgām lietām, vienmēr pietrūkst laika. (34)

Pēc ievērojamā domātāja A. Maslova zinātniskajiem atzinumiem, psihologs V. Reņģe veidojis veselīgas personības pazīmes, un tās ir:

1. Augsti attīstīta realitātes izjūta. Cilvēks izprot apkārt notiekošo, situācijas, notikumus un sabiedrību, kurā dzīvo. Labprāt visā piedalās.
2. Objektīvs sevis un citu vērtējums. Pareizi novērtē sevi un pieņem citus tāds, kādi viņi ir. Izprot, kas ir pašvērtējums – savu spēju, īpašību novērtējums. Zina, kas ir pašcieņa - attieksme pret sevi kopumā.
3. Spēja koncentrēties uz problēmām, kuras atrodas ārpus šaura personisku interešu loka. Darbs nozīmē vairāk nekā tikai peļņas avotu, darbs ir labklājības pamats, kalpošana sabiedrībai, sava artava, pienesums visai tautai.
4. Iekšējo īpašību atraisītība. Cilvēks neslēpj savas jūtas un emocijas. Iespējama arī spontanitāte,
5. Autonomija, patstāvība, neatkarība. Cilvēks, ievērojot un respektējot vispārpieņemtās normas, apzinās savu vienreizību.
6. Spēj nodibināt īpaši ciešas attiecības ar citiem. Izvairās no īslaicīgām, paviršām attiecībām.
7. Kreativitāte. Radošs it visā, ko dara.
8. Laba humora izjūta. Nemīl ņirgāšanos par citiem cilvēkiem, neatbalsta humoru, kas pazemo citus.
9. Augsti attīstīta ētikas izjūta. Viņiem ir morāles principi, no kuriem neatkāpjas ne pie kādiem nosacījumiem.
10. Spēja ieraudzīt jaunā gaismā parastas lietas. Cilvēks spēj izjust pilnīgu laimes apziņu, ir apgarots, izjūt empātiju un līdzjūtību pret ikvienu cilvēku.

Jo vairāk šo īpašību, jo cilvēks tuvāks pašīstenošanās idejai. (37)

Būtiski un vērtīgi ir aplūkot Eiropas Komisijas izstrādāto bērna psiholoģisko vajadzību iedalījumu:

- vajadzība pēc mīlestības;
- vajadzība pēc darbošanās;
- vajadzība pēc pasaules izzināšanas;
- vajadzība pēc patstāvības;
- vajadzība pēc pašvērtējuma.

Audzinašanai un personības attīstībai ir nepieciešamas divas lietas, proti, siltums un klusums. Svarīgi ir izprast, kas ir vēlme, kas ir vajadzība. (15, 23.)

Nepietiek ar to, ka vecāki saka, ka mīl savu bērnu, bērnam ir jājūtas mīlētam. Ir liela starpība starp to, ka tiek mīlēts, un to, ka jūties mīlēts. (35)

Situācija, kad cilvēki jūtas psiholoģiski un garīgi līdzsvaroti, izrādot savas emocijas un pārlicību, ir gatavi uzņemties atbildību, dzīves riskus un dažādus izaicinājumus, nebaidās izmēģināt kaut ko jaunu, tiek saukta arī par emocionālo drošību. (28)

Neizjūtot drošību, emocionālais līdzsvars zūd, cilvēku pārņem trauksme, ko sauc arī par iekšējo nemieru, nereti radot cilvēkā depresīvus un veģetatīvus traucējumus.

Savukārt novērsta vardarbība saistībā ar personu vai īpašumu, kā arī atklāti un izskaidroti priekšstati par vardarbību ir fiziskās drošības pamats. (16)

Atsaucoties un pamatojoties uz vairāku psihologu izstrādāto cilvēka vajadzību līmeņu modeli, svarīgi atcerēties, ka drošība ir būtiska pamatvajadzība ikviena cilvēka dzīvē, tāpēc ļoti svarīgi atpazīt faktorus, kas to apdraud. Kas ir tie faktori, kas veido augsni gan psiholoģiskai, gan fiziskai nedrošībai.

2. VARDARBĪBAS RAKSTUROJUMS

Vardarbības pret bērnu definējumi sastopami sekojošos Latvijas Republikas tiesību aktos:

1. Bērnu tiesību aizsardzības likumā.
2. Krimināllikumā.

Vardarbība ir definēta Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1. panta 9. apakšpunktā. Vardarbība ir visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla vardarbība, nolaidība vai cita veida izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērnu veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu. (8)

Savukārt sadaļā "Likumā lietotie termini" skaidrojums sniegts katram vardarbības veidam:

- Emocionāla vardarbība ir bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai).
- Fiziska vardarbība ir bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu.
- Seksuāla vardarbība ir bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu.
- Vecāku nolaidība ir bērna aprūpes un uzraudzības pienākumu nepildīšana. (8)

Krimināllikums nosaka un paredz, ka ar emocionālu un fizisku vardarbību saistītos nodarījumus, kuri Latvijā ir krimināli sodāmi, nosaka Krimināllikuma XIII nodaļa „Noziedzīgi nodarījumi pret personas veselību” un XVII nodaļa "Noziedzīgi nodarījumi pret ģimeni un nepilngadīgajiem".

Pasaules Veselības organizācijas sniegtā vardarbības definīcija ir: "Vardarbību pret bērnu veido visas fiziskās un/vai emocionālās cietsirdības (nežēlības), seksuālās vardarbības, novārtā pamešanas vai nolaidīgas izturēšanās vai komerciālas vai savādākas ekspluatācijas formas, kas var izraisīt reālu vai potenciālu kaitējumu bērna veselībai, dzīvībai, attīstībai vai pašcieņai, bērnam atrodoties atbildības, uzticēšanās un/vai varas attiecību kontekstā. (42)

Šajā darbā tiks izmantots Bērnu tiesību aizsardzības likumā definētais vardarbības skaidrojums.

2.1. Vardarbības veidi, to raksturojums

Emocionāla vardarbība pret bērnu ir rīcība, kas liek bērnam izjust emocionālu spriedzi, apdraudot vai ietekmējot vecumam atbilstošu emocionālo attīstību. Emocionālās vardarbības gadījumos bērnam nākas izjust tādas izjūtas kā bailes, pazemojumu, uztraukumu, depresiju, kas rodas cita cilvēka neadekvātas emocionālas rīcības rezultātā.

Ilgstoša emocionāla spriedze bremzē normālu, bērna vecumam atbilstošu pašizpaušmi, tādejādi apdraudot bērna emocionālo attīstību. Bērna emocijas attīstās vienpusēji, un tiek deformēts priekšstats par bērna paša emocijām, kā arī rodas grūtības emociju izpaušanā. Tā rezultātā bērns neizprot savas un apkārtējo izjūtas un nespēj atbilstošā veidā uz tām reaģēt.

(18)

Emocionālās vardarbības veidi ir:

- bērna ignorēšana - bērns tiek atraidīts, viņa svarīgās problēmas netiek pamanītas un attiecīgi apspriestas;
- bērna apvainošana - bērns tiek apsaukāts un vainots par lietām, ar kurām viņam nav nekāda sakara;
- bērna terorizēšana - regulāra bērna apvainošana un apsaukāšana, iedvešot bērnam bailes;
- bērns tiek turēts emocionālās spriedzes apstākļos - regulāra bērna iebaidīšana un draudēšana bērnam;
- ņirgāšanās par bērnu - no pieaugušo puses tiek radīti apstākļi, lai bērns bieži atrastos situācijās, kurās bērnu pazemo un kurās viņš kļūst par apsmieklu citiem;
- draudēšana ar fizisku pāridarījumu - bērnam tiek izteikti draudi, kas ne vienmēr bērnam ir tiešā veidā saprotami, piemēram, „novilkšu ādu pār acīm!”;
- apzināta bērna morālo vērtību degradēšana - bērna iesaistīšana zagšanā, ubagošanā un citos prettiesiskos darījumos;
- kliegšana, lamāšanās uz bērnu. (38)

Fiziska vardarbība pret bērnu ir fiziski vardarbīga izturēšanās pret bērnu, kas saistīta ar situācijām, kuru rezultātā bērnam apzināti tiek nodarītas fiziskas ciešanas un rodas miesas bojājumi.

Fiziska vardarbība pret bērnu var izpausties dažādos veidos, kas visi ir vērsti uz fizisku ciešanu un sāpju radīšanu bērnam:

- sišana ar rokām vai priekšmetiem;
- grūšana, grūstīšana;

- mešana, sviešana;
- purināšana;
- knaibīšana;
- žņaugšana;
- slīcināšana;
- saldēšana;
- griešana;
- dedzināšana, apdegumu radīšana;
- ieslēgšana, ieslodzīšana;
- neļaušana gulēt, aizmigt. (38)

Nepieciešams uzsvērt, ka visi šie vardarbības veidi ir iespējami ne vien no pieaugušajiem cilvēkiem, bet arī no bērniem.

Ir arī tāds vardarbības veids, par kuru atklāti un droši diskutē tikai beidzamajā laikā. Parasti bērni nestāsta par seksuālu vardarbību pret sevi. Tam ir vairāki iemesli: bērni baidās, ka viņiem neticēs, ka viņiem atriebsies, viņi nezina, kas notiks pēc tam, kā uz to reaģēs viņam emocionāli tuvi cilvēki. Par seksuālu vardarbību pret bērnu ir uzskatāmas jebkādas seksuālas darbības starp bērnu un pieaugušo. Tā var izpausties gan netiešos, gan seksuālos kontaktos. Seksuālai vardarbībai ir vairāki veidi:

- dzimumkontakts - vagināla vai anāla aizskaršana, izmantojot jebkārus objektus, arī orālais sekss;
- bērna ķermeņa aizskaršana - bērna intīmo un citu ķermeņa daļu aizskaršana, glāstot vai skūpstot, arī bērna piespiešana aizskart, glāstīt vai skūpstīt pieaugušā intīmās ķermeņa daļas;
- bērna privātuma pārkāpšana - bērna izsekošana un novērošana, viņam izģērbjoties, vai arī bērna piespiešana atkailināties;
- bērna pakļaušana pieaugušo seksualitātei - dzimumakta veikšana, pieaugušā atkailināšanās bērna priekšā, seksuālu piedzīvojumu stāstīšana, pornogrāfisku filmu un žurnālu rādīšana bērniem;
- bērna seksuālā ekspluatācija - bērna pārdošana vai iesaistīšana seksuālu pakalpojumu sniegšanā vai pornogrāfiska materiāla ražošanā.

Vecāku nolaidība jeb nerūpēšanās par bērnu arī ir vardarbības veids, kad bērns tiek atstāts tādā psiholoģiskā un fiziskā situācijā, kad netiek nodrošinātas viņa attīstībai un izdzīvošanai svarīgas vajadzības. Vecāku nolaidības veidi ir:

- Fiziskā nerūpēšanās par bērnu, kas izpaužas kā:

- bērnam nav pieejama vecumam un veselībai atbilstoša pārtika;
- bērna apģērbs nav atbilstošs laika apstākļiem;
- bērnam netiek nodrošināta vajadzībām atbilstoša dzīves vide.
- Emocionāla nerūpēšanās par bērnu, kad:
  - bērns ilgstoši tiek atstāts bez pieskatīšanas;
  - vecākiem vienaldzīga attieksme pret bērna emocionālajām vajadzībām, to ignorēšana;
  - vecāku apzināta izvairīšanās no emocionālas tuvības ar bērnu.
- Nerūpēšanās par bērna veselību kas izpaužas kā:
  - bērnam nav ģimenes ārsta;
  - netiek veiktas profilaktiskās potes;
  - vecāki paši lemj par bērna ārstēšanu;
  - bērnam laikus netiek nodrošināta medicīniskā palīdzība.
- Nerūpēšanās par bērna izglītību kas izpaužas kā:
  - bērns bieži kavē skolu; bērns bieži neapmeklē skolu;
  - vecāki bērnu no rītiem nepamodina, lai dotos uz skolu;
  - vecāki atsakās sadarboties ar skolu;
  - vecāki nerūpējas par bērnu spēju attīstību;
  - vecāki neinteresējas par bērna sekmēm un skolas gaitām.
- Nerūpēšanās par bērna sociālajām vajadzībām - bērna izolēšana no normāliem, vecumam atbilstošiem sociālajiem kontaktiem. (38)

Tieši šie ir tie vardarbības veidi, kuri vistiešākajā nozīmē ir saistīti ar skolēnu vecāku darbībām, tādejādi saistīti ar izglītības iestādi, jo skolēns, uzturoties skolā, ir savas ģimenes spogulis. Augstāk minētie vardarbības veidi patiesībā ir pretnets vecāku pienākumiem, kuru nepildīšanas gadījumā skolēns cieš un tā tomēr tiek pakļauts vardarbībai, agrāk vai vēlāk nokļūstot sociālā pedagoga redzeslokā. Būtiski noskaidrot kādas ir sekas, ja bērns ir izjutis kādu no vardarbības veidiem.

2.2. Vardarbības sekas

Emocionāla vardarbība pret bērnu var radīt gan īslaicīgas, gan ilgtermiņa sekas, kas var nozīmīgi ietekmēt bērna attīstību un sociālpsiholoģisko funkcionēšanu. Parasti, lai bērns varētu pārvarēt emocionālās vardarbības radītās sekas, ir nepieciešams saņemt specializētu palīdzību, kas fokusēta uz traumas pārstrādi. Sekas pēc emocionālas vardarbības izpaužas:

- Kognitīvajā sfērā kā grūtības koncentrēties, runas traucējumi.
- Uzvedībā kā antisociāla, destruktīva, agresīva uzvedība, pasivitāte, izolēšanās, atkarību izraisošu vielu lietošana, verbāli agresīvs, suicidālas darbības, atkārtota nonākšana vardarbības situācijās kā upurim vai vardarbības veicējam.
- Fiziskajā veselībā kā psihosomatiskas saslimšanas, zīdaiņa vecumā aizkavēta fiziskā attīstība, miega traucējumi, neirotiski traucējumi, enurēze.
- Sociālajā sfērā kā grūtības veidot noturīgas attiecības, neuzticēšanās cilvēkiem, tendence izolēties no sociālajiem kontaktiem, tendence ātri veidot attiecības ar svešinieku.
- Emocionālajā sfērā - zems pašvērtējums, neuzticēšanās, psihisks sastingums, nejutīgums, pasivitāte, depresija un traumēts paštēls. (38)

Bērnu uzvedībā un fiziskajā veselībā var būt vērojamas dažādas pazīmes, kas var norādīt, ka bērns cieš no fiziskas vardarbības. Fiziska vardarbība vienmēr atstāj sekas bērna veselībā un tās izpaužas vairākās sfērās:

- Kognitīvajā sfērā:
  - izkropļoti priekšstati par sevi un apkārtējās pasaules likumsakarībām;
  - grūtības koncentrēties un atcerēties.
- Uzvedībā:
  - pasivitāte;
  - mazkustīgums vai pārmērīgs kustīgums;
  - nerūpēšanās par savu ārējo izskatu, atkarību izraisošu vielu lietošana;
  - fiziski un verbāli agresīvs;
  - uz risku vērsta uzvedība;
  - atkārtota nonākšana vardarbības situācijās kā upurim vai vardarbības veicējam.
- Fiziskajā veselībā:
  - traumas un savainojumi;
  - invaliditāte;
  - miega traucējumi.
- Sociālajā sfērā:
  - nespēja atrast kontaktu;
  - veidot attiecības ar citiem bērniem.
- Emocionālajā sfērā:
  - kauna, vainas un baiļu izjūta;
  - depresīvas izjūtas un trauksme;
  - neatbilstošs pašvērtējums;
  - dusmas un dusmu lēkmes;
  - vāja emociju kontrole;

- uzmācīgas domas un atmiņas;
- neuzticēšanās cilvēkiem. (38)

Madlienas vidusskolā emocionālas un fiziskas vardarbības seku pazīmes ne bieži, bet ir vērojamas skolēnu uzvedībā un rīcībā. To apliecina pedagogu novērojumi, piezīmes dienasgrāmatās, e - uzvedības žurnālā un arī sociālā pedagoga izveidotajās skolēnu uzskaites kartēs un individuālo sarunu aprakstos. Savlaicīgi ir pamanīts un novērsts seksuālas vardarbības gadījums, ziņojot un nododot lietu bāriņtiesai.

Vecāku nolaidība pret bērnu var radīt gan īslaicīgas, gan ilgtermiņa sekas, kas nozīmīgi var ietekmēt bērna attīstību. Parasti, lai bērns varētu pārvarēt nerūpēšanās sekas, ir nepieciešama ne tikai specializēta, bet arī sociāla palīdzība, kas fokusēta ne tikai uz traumas pārstrādi, bet arī uz jaunu sociālo prasmju un iemaņu apgūšanu. Vecāku nolaidības pret bērnu sekas izpaužas:

- Kognitīvajā sfērā kā grūtības koncentrēties, pedagoģiskā ielaistība, nepietiekama izglītība.
- Uzvedībā kā izdzīvošanai nepieciešamo lietu zagšana vai diedelēšana, nerūpēšanās par savu ārējo izskatu, bērns ir miegains, atkarību izraisošo vielu lietošana, iesaistīšanās antisociālos grupējumos, bieža skolas neapmeklēšana, gērbjas laika apstākļiem neatbilstoši, atkārtota nonākšana vardarbības situācijās kā upurim vai vardarbības veicējam.
- Fiziskajā veselībā izpausmes ir nepietiekams ķermeņa svars, aizkavēta fiziskā attīstība, pedikuloze, personīgās higiēnas neievērošana.
- Sociālajā sfērā novērojamas grūtības veidot noturīgas attiecības, neuzticība pieaugušajiem, viegla un ātra attiecību veidošana, neievēro robežas.
- Emocionālajā sfērā - ierobežota spēja atpazīt un paust emocijas, depresīvas izjūtas un trauksme, neatbilstošs pašvērtējums, vāja emociju kontrole, neadekvāti augsts vai zems pašvērtējums. (38)

Bērni, kuri piedzīvojuši traumu, pasauli redz draudīgu un biedējošu. Ja bērniņas traumatiskā pieredze netiek pārstrādāta, bailes un bezspēcība kļūst dominējošas visa mūža garumā un iespējams pat paaugstina risku nokļūt nākamajā traumatiskajā situācijā. (17)

Vispārēji svarīgi principi saskarsmē un komunikācijā ar cilvēku, kuram ir saskarsmes psihiski traucējumi. Ar savu profesionālo pieeju jāveido, jāattīsta cilvēkā, jāpanāk:

1. Drošības sajūta. Lielai daļai šādu cilvēku ir nedrošības sajūta, un sajūta, ka jebkurā brīdī var notikt kaut kas slihts. Nereti cilvēki baidās ne tikai par savu fizisko drošību, bet arī par to, ka tiks kritizēti, nosodīti, izsmieti, atstumti un nepieņemti. Saskarsmē īpaši svarīgi ir radīt sajūtu, ka mēs cilvēkam nenodarīsim ne fizisku, ne emocionālu kaitējumu. Cilvēks jūtas

drošāks, ja saruna ar viņu notiek viņam saprotamā valodā, draudzīgā balsis tonī, ievērojot abiem sarunu biedriem ērtu fizisku attālumu jeb saskarsmes telpu. Parasti attālums, kādā cilvēki jūtas ērti sarunājoties, ir izstieptas rokas attālums. Taču tas var atšķirties, atkarībā no tā, kā cilvēks ikdienā ieradis komunicēt.

2. Pieņemšana. Lielai daļai cilvēku, kuriem ir kādi no psihiskiem traucējumiem, neapzināti ir iekšēja sajūta, ka viņi nav pietiekami mīlami vai vērtīgi. Svarīgi, lai saskarsmē ar cilvēku mēs parādām savu izpratni un līdzjūtību par situāciju.

3. Uzslavēšana. Liela daļa cilvēku, kuri sastapušies ar psihiskiem traucējumiem savā dzīvē, iekšēji jūtas nevarīgi, bezspēcīgi. Nereti viņos mājō bezcerības sajūta. Svarīgi dot cerību, iedrošināt un uzslavēt.

4. Cieņa un novērtējums. Cilvēkiem ir vieglāk sarunāties un atvērties, ja viņi jūtas līdzvērtīgi sarunu partnerim, nevis pamācāmi, zemāki un kontrolējami. Tādas frāzes kā, piemēram, „Vai es varu tev ko pajautāt?”, „Tā ir tava izvēle!”, „Tu vari to darīt sev vēlamā veidā!”, „Kādas ir tavas domas?”, „Man ir svarīgs tavš viedoklis par šo tēmu!” vairo cilvēkam sajūtu, ka viņš ir cienīts, ka viņam ir tiesības izvēlēties un kontrolēt situāciju. Reizēm cieņu palīdz demonstrēt attieksme, ka mēs uz savu sarunu biedru skatāmies kā „no apakšas uz augšu.” Ar domu - „Ko es no tevis varu iemācīties?”. Turklāt darot to nevis ar apbrīnu, bet ar interesi un cilvēcīgumu. Svarīgi ir ne tikai runāt, bet arī prast klausīties. (31, 3.)

Vardarbības pazīmju saskatīšana, to atklāšana un novēršana, labvēlīgas vides radīšana ikvienam skolēnam ir viens no Madlienas vidusskolas un sociālā pedagoga darbības priekšnosacījumiem. Justies labi un droši skolā ir viena no skolēna pamata vajadzībām. Ja skolēni nevēljas droši skolā, tas grauj mācīšanos, prāta spējas un vispārējo attīstību. Fiziska un psiholoģiska drošība skolā nozīmē - būt pasargātam no bailēm, no agresivitātes, no vienaldzības, dzīvot un justies piederīgam, just arī vecāku interesi, skolas un vecāku sadarbību, sajust līdzsvaru savā fiziskajā un psiholoģiskajā būtībā. Iegūt draugus, uz kuriem var paļauties un kuriem var uzticēties, pazīt sajūtu „es gribu un es varu”. Fiziska un psiholoģiska drošība ir arī spēja ietekmēt apstākļus, nevis tikai tiem akli pakļauties, ļoti svarīga ir sapratne no visu puses, drošība ir veiksmes sajūta.

Autores, kā sociālā pedagoga, darba pienākums ir sniegt padziļinātu informāciju un nostiprināt skolēnos izpratni par drošības jautājumiem vispār, rosināt pārliecību par nepieciešamību justies droši vispārējā telpā, savā zemē. Par šo drošības sajūtu jāuzņemas atbildība gan ģimenei, gan skolai, bet svarīgi zināt ir arī valsts sniegtās garantijas. Tā būtībā ir visas valsts kompetence, nodrošināt psiholoģisku un fizisku drošību savai jaunajai paaudzei.

3. SKOLĒNU DROŠĪBU REGLAMENTĒJOŠIE NORMATĪVI

Latvijas Republikā ir izstrādāta normatīvo dokumentu bāze, kas nodrošina, lai skolēns, kopš iestāšanās konkrētā izglītības iestādē mūsu valstī justos drošs un aizsargāts, un vecāki var droši uzticēt savus bērnus izglītošanai un būt pārliecināti, ka būs garantēta nepieciešamā izglītība, drošība, atbildība, būs uzmanība un atbilstoša attieksme. To mūsu valstī nodrošina vairāku līmeņu izstrādātie, apstiprinātie pieņemtie normatīvie dokumenti, kurus iedala starptautiskie, valsts līmeņa, pašvaldības līmeņa un izglītības iestādes līmeņa dokumentos. Tāpēc diplomdarbā tiks analizēti šie dažādu līmeņu dokumenti.

3.1. Starptautiskie normatīvie dokumenti, kas reglamentē bērna drošību

Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija Latvijas Republikā ir spēkā esoša kopš 1997. gada un attiecībā uz drošību paredz garantijas un aizstāvību ikvienam cilvēkam. Konvencija nosaka cilvēka tiesības uz dzīvību, aizsardzību, drošību, izteiksmes, pulcēšanās un cita veida brīvību, kā arī izglītību (2., 5., 10., 11., 13. pants). Tā aizliedz jebkādu spīdzināšanu un diskrimināciju (3., 14. pants). (12)

Bērnu tiesību konvencija, kurai Latvija ir pievienojusies kopš 1992. gada. Tā paredz bērna izdzīvošanu un attīstību maksimāli iespējamā apjomā. Konvencijas dalībvalstīm jānodrošina, lai neviens bērns netiktu pakļauts spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai soda veidiem. Dokuments paredz ikvienam bērnam tiesības uz dzīvību un attīstību, nosaka jebkādas diskriminācijas aizliegumu (2., 6. pants). Konvencija nosaka, ka jārespektē bērna viedokļa un labāko interešu ievērošanu (3., 12. pants). (10)

Bērnu tiesību deklarāciju pasludinājusi ANO Ģenerālā Asambleja 1959. gadā, bet Latvija tai pievienojusies 2014. gada 18. augustā. Bērna tiesību deklarācijas nolūks, nodrošināt bērniem laimīgu bērnību un iespēju izmantot tajā paredzētās tiesības un brīvības bērnu un sabiedrības labklājībai, un aicina vecākus, vīriešus un sievietes kā atsevišķas personas, brīvprātīgās organizācijas, vietējos varas orgānus un nacionālās valdības atzīt un ievērot šīs tiesības, pakāpeniski veicot likumdošanas un citus pasākumus saskaņā ar 10 principiem, īpaši izceļot 2. principu, kas nosaka, ka bērnam ar likumu un citiem līdzekļiem jānodrošina īpaša aizsardzība, kā arī jārada iespējas un labvēlīgi apstākļi veselīgai un normālai

fiziskai, intelektuālai, tikumiskai, garīgai un sociālai attīstībai brīvības un cieņas apstākļos. Pieņemot šai nolūkā likumus, galvenajam jābūt bērna interešu vislabākās nodrošināšanas apsvērumam. (9)

3.2. Latvijas Republikā izstrādātie normatīvie dokumenti, kas reglamentē bērnu drošību izglītības iestādē

Latvijas Republikā izstrādātie normatīvie dokumenti, kas reglamentē bērnu drošību izglītības iestādē ir:

1. Latvijas Republikas Satversme (pieņemta 15.02.1922.). (23)
2. Bērnu tiesību aizsardzības likums (pieņemts 19.06.1998.). (8)
3. Izglītības likums (pieņemts 29.10.1998.). (20)
4. Vispārējās izglītības likums (pieņemts 10.06.1999.). (43)
5. Ministru kabineta noteikumi Nr.779 Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju (pieņemti 18.10.2005.). (29)
6. Ministru kabineta noteikumi Nr.1338 Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos (pieņemti 24.11.2009.). (21)
7. Ministru kabineta noteikumi Nr.277 Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe un pirmās palīdzības pieejamība izglītības iestādēs (pieņemti 23.03.2010.). (22)
8. Valsts pārvaldes iekārtas likums (pieņemts 06.06.2002.). (41)
9. Darba likums (pieņemts 20.06.2001.). (14)

Latvijas Republikas Satversme paredz ikvienam cilvēkam viņa pamattiesības. Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, aizsargā ģimeni, vecāku un bērna tiesības.

Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kuri palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības. Valsts aizsargā cilvēku veselību un garantē ikvienam medicīniskās palīdzības minimumu.

Ikvienam ir tiesības uz izglītību. Valsts nodrošina iespēju bez maksas iegūt pamatizglītību un vidējo izglītību. Pamatizglītība ir obligāta.

Valsts atzīst zinātniskās, mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību, kā arī aizsargā autortiesības un patenttiesības.

Personām, kuras pieder pie mazākumtautībām, ir tiesības saglabāt un attīstīt savu valodu, etnisko un kultūras savdabību. Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu (110. – 115. pants). (23)

Bērnu tiesību aizsardzības likums nosaka bērna pamattiesības. Attiecībā uz vispārējo drošību tās ir konkrētas.

Bērns ir tiesīgs uz dzīvību un attīstību. Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību. Bērnam ir tiesības uz individualitāti. Kopš dzimšanas brīža bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonības iegūšanu. Bērnu reģistrē atbilstoši likumam.

Bērnam ir tiesības uz savas identitātes saglabāšanu. Bērnam ir tiesības uz privāto dzīvi, personas neaizskaramību un brīvību. Bērnam ir tiesības uz dzīvojamās telpas un korespondences noslēpumu, personas neaizskaramību un brīvību. Bērnam ir tiesības uz pastāvīgu dzīvesvietu.

Pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu. Bērnam ir tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem, uz tādiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un pajumte.

Bērnam ar fiziskiem un garīgiem traucējumiem ir tiesības arī uz visu, kas nepieciešams viņa speciālo vajadzību apmierināšanai.

Bērnam ir tiesības uz izglītību un jaunradi. Valsts nodrošina visiem bērniem vienādas tiesības un iespējas iegūt izglītību atbilstoši katra spējām. Bērnam ir tiesības uz bezmaksas pirmsskolas sagatavošanu, pamata un vidējo izglītību, kā arī arodizglītību.

Pie Latvijas mazākumtautībām piederošiem bērniem ir tiesības iegūt izglītību dzimtajā valodā atbilstoši izglītības likumam. Bērnam ir autortiesības, kā arī patenttiesības uz savu izgudrojumu. Bērnam ir tiesības apgūt kultūras mantojumu un piedalīties tā aizsardzībā, kā arī attīstīt savas jaunrades spējas.

Bērnam ir tiesības apgūt profesiju un atbilstoši tai izvēlēties darbu. Profesijas apguve tiek nodrošināta izglītības iestādēs (7. – 11. pants). (8)

Izglītības likums nosaka arī dažādas ar cilvēka drošību saistītas garantijas. Pilsoņiem nodrošina valsts vai pašvaldības apmaksātu pirmsskolas, pamatizglītības un vidējās izglītības ieguvu. Atļauj mācību un audzināšanas procesā izteikt un aizstāvēt savas domas un uzskatus, neaizskarot citu personu cieņu un godu.

Iekšējās kārtības noteikumos paredzētajā kārtībā mācību procesā izmantot izglītības iestādes telpas, laboratorijas, iekārtas, aparātūru, kultūras, sporta un medicīnas objektus un

inventāru, mācību grāmatas, citu mācību procesam nepieciešamo literatūru, mācību līdzekļus un elektroniskos mācību resursus, kā arī saņemt bibliotekāros, informācijas un karjeras attīstības atbalsta pakalpojumus.

Ikvienam ir tiesības saņemt stipendijas, kredītus, pabalstus, atlaides, kā arī dotācijas, izmantojot sabiedrisko transportu, atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai un cita veida materiālo palīdzību.

Saņemt profilaktisko veselības aprūpi, normatīvajos aktos par veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtību paredzētajā profilaktisko apskāšu programmā ietvertās profilaktiskās apskates, un pirmo palīdzību izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos.

Piedalīties mācību procesa pilnveidē un izglītības iestādes padomē. Ikviens ir tiesīgs uz personiskās mantas aizsardzību izglītības iestādē, uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos, īstenot citas normatīvajos aktos noteiktās tiesības (55. pants). (20)

Vispārējās izglītības likums paredz izstrādāt vispārējās izglītības iestādes nolikumu, kurā uzskaitīti izglītojamo tiesības un pienākumi; pedagogu un citu darbinieku tiesības un pienākumi; izglītības iestādes pašpārvaldes izveidošanas kārtība un kompetence; izglītības iestādes pedagoģiskās padomes izveidošanas kārtība un kompetence, kā arī izglītības iestādes iekšējo normatīvo aktu pieņemšanas kārtība.

Vispārējās izglītības iestādes pamatuzdevums ir vispārējās izglītības programmu īstenošana. Vispārējās izglītības iestāde var īstenot vienu vai vairākas izglītības programmas. Vispārējās izglītības iestāde saskaņā ar šo likumu, Izglītības likumu un citiem normatīvajiem aktiem, kā arī tās dibinātāja apstiprinātu nolikumu patstāvīgi.

Likums nosaka, ka vispārējās izglītības iestādes vadība ir atbildīga par skolēnu speciālo vajadzību apzināšanu un viņu izglītošanu atbilstoši speciālās izglītības programmām, kā arī normatīvo aktu ievērošanu izglītības iestādes darbībā. Tas apstiprina, ka izglītības iestādē darbojas pedagoģiskā padome, kura veic pedagoģiskā procesa nodrošināšanu, analīzi un izstrādā priekšlikumus tā rezultātu uzlabošanai, apspriež pedagoģiskā procesa organizācijas jautājumus un pedagoģisko pieredzi, veido vienotu pedagoģisko pozīciju pedagoģiskā procesa organizācijas pamatjautājumos, ierosina pedagoģiskās un sociālās korekcijas programmu uzsākšanu izglītības iestādē, izstrādā izglītības iestādes darbības plāna projektus (9. – 12. pants). (43)

Ministru kabineta noteikumi Nr. 779. ir noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju. Par tā satura un formas atbilstību ētikas un estētikas normām ir atbildīga izglītības iestāde (3., 13. pants). (29)

Ņemot vērā grozījumus šajos noteikumos, Madlienas vidusskolā skolēna dienasgrāmata joprojām pastāv kā obligāts izglītības iestādes noteikts dokuments saziņai ar skolēna vecākiem. Tā tiek nodrošināta ne tikai mācību darba, bet arī skolēnu disciplīnas pārraudzība skolā.

Ministru kabineta noteikumi Nr. 1338. nosaka kārtību, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos atbilstoši Darba aizsardzības likumam.

Šajos noteikumos norādīta izglītības iestādes vadītāja kompetence un funkcijas izglītojamo drošības jautājumos. Noteikti izglītojamo drošību reglamentējošie akti izglītības iestādē, piemēram, iekšējās kārtības noteikumi un drošības noteikumi.

Tie paredz izglītojamo iepazīstināšanu ar:

- iestādes iekšējās kārtības noteikumiem, drošības noteikumiem un evakuācijas plānu;
- organizēt izglītojamo drošības pasākumus izglītības iestādē un tās rīkotajos pasākumos, kā arī gadījumos, ja izglītojamais apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību;
- nodrošināt, lai izglītības iestādē netiktu ienesti un demonstrēti ieroči, munīcija vai speciālie līdzekļi, izņemot gadījumus, ja tas tieši saistīts ar akreditētas izglītības programmas īstenošanu un saskaņā ar Valsts policijas atļauju.

Noteikumi tika papildināti par iestādes vadītāja rīcību, ja izglītojamais izglītības iestādē apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību:

- pedagogs informē vadītāju par izglītojamā uzvedību;
- vadītājs nodrošina izglītojamam, kurš apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, mācības citā telpā sociālā pedagoga, izglītības psihologa vai cita pedagoga klātbūtnē (mācības citā telpā var ilgt no vienas mācību stundas līdz mācību dienas beigām);
- vadītājs rakstiski (papīra vai elektroniska dokumenta formā) nosūta izglītojamā vecākiem informāciju par izglītojamā uzvedību un nepieciešamo vecāku sadarbību ar izglītības iestādi;
- vadītājs rīkojumā nosaka atbalsta personāla pienākumus, lai veicinātu turpmāko sadarbību ar izglītojamo un vecākiem un izstrādātu atbalsta pasākumus atbilstoši izglītojamā vajadzībām un situācijai;
- vadītājam ir tiesības pieaicināt nepieciešamos speciālistus, lai nodrošinātu uzlabojumus izglītojamā uzvedībā un mācībās.

Attiecīgā pašvaldība nodrošina atbalsta personāla pakalpojumus, ja izglītības iestādē nav šādu speciālistu. Ja izglītojamā uzvedībā nav uzlabojumu un vecāki nevēlas sadarboties ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai. Pašvaldība ir tiesīga sasaukt starpinstitutūciju sanākumi, kas lemj par turpmākajiem atbalsta pasākumiem izglītojamam. Sanāksmē pieaicina izglītības iestādes atbildīgos speciālistus, izglītojamā vecākus, pašvaldības izglītības speciālistu vai pārstāvjus no attiecīgās pašvaldības izglītības pārvaldes, sociālā dienesta, bāriņtiesas, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas un citus speciālistus (1. – 28. punkts). (21)

Ministru kabineta noteikumi Nr. 277 ir kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe un pirmās palīdzības pieejamība izglītības iestādēs.

Noteikumi nosaka kārtību, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe un pirmās palīdzības pieejamība vispārējās izglītības iestādēs, profesionālās izglītības iestādēs un interešu izglītības iestādēs.

Izdevumus, kas saistīti ar profilaktisko veselības aprūpi un pirmās palīdzības sniegšanu, finansē izglītības iestādes dibinātājs.

Ja izglītojamais guvis nelielu sadzīves traumu un nav apdraudēta viņa veselība un dzīvība, pirmo palīdzību izglītojamam sniedz izglītības iestādē.

Ja izglītojamam ir smaga trauma vai saslimšana, izsauc neatliekamās medicīniskās palīdzības brigādi, un izglītības iestāde nodrošina pirmās palīdzības sniegšanu izglītojamam līdz brīdim, kamēr ierodas neatliekamās medicīniskās palīdzības brigāde.

Izstrādājams rīcības plāns, ja izglītības iestādē konstatē vai ir aizdomas, ka izglītojamie lieto, glabā vai izplata atkarību izraisošas vielas. Izglītības iestādes vadītājs par visu atbild un veic kontroli (1. – 10. punkts). (22)

Valsts pārvaldes iekārtas likums nosaka normatīvo aktu pamatnoteikumu esamību, uz kuriem pamatojoties iestādes vadītājs izdod visus ar drošību saistītos iestādes iekšējos normatīvos aktus:

- 1) uz ārējā normatīvā dokumenta pamata;
- 2) pats pēc savas iniciatīvas savas kompetences jautājumos;

3) iekšējam normatīvajam aktam jāatbilst ārējiem normatīvajiem aktiem, vispārējiem tiesību principiem (to skaitā valsts pārvaldes principiem un administratīvā procesa principiem) un starptautisko tiesību normām, kā arī iekšējiem normatīvajiem aktiem, kurus izdevusi augstāka iestāde vai amatpersona;

4) iekšējais normatīvais akts ir saistošs iestādei (tās struktūrvienībai, darbiniekiem) vai amatpersonām, attiecībā uz kurām tas izdots (72. pants). (41)

Darba likums nosaka iestādes darbinieku uzvedības noteikumus un citus noteikumus, tai skaitā atbildību, kas attiecas uz darba kārtību uzņēmumā un darba aizsardzības pasākumiem uzņēmumā. Ar pieņemtajiem darba kārtības noteikumiem iepazīstina visus darbiniekus. Darba devējam ir pienākums gādāt par to, lai darba kārtības noteikumu teksts būtu pieejams ikvienam darbiniekam (55. pants). (14)

Latvijas Izglītības sistēma ir valsts mērķtiecīgi organizēta sabiedrības dzīves un darbības apakšsistēma. Tā nodrošina visiem valsts iedzīvotājiem iespējas iegūt izglītību neatkarīgi no sociālā stāvokļa, dzīvesvietas un tautības. Valsts garantē katram tās iedzīvotājam iespējas iegūt obligāto izglītību. Tiesības iegūt izglītību Latvijā ir saskaņotas ar starptautiskajām cilvēku tiesību normām. Latvijas valsts galvenais mērķis ir ļaut katrai personai atbilstoši tās spējām un interesēm realizēt savus nodomus un centieni, tas nozīmē, ka skolēniem un viņu ģimenēm ir tiesības izvēlēties to skolu, kura visvairāk atbilst viņu vēlmēm, un izglītības iestāžu darbības mērķis ir palīdzēt radīt drošu vidi ikvienam skolēnam, tātad, katram ir tiesības netraucēti mācīties un katram skolotājam ir tiesības netraucēti vadīt stundu, tātad nevienam nav dotas tiesības traucēt mācību darbu ne citiem skolēniem, ne pedagogiem.

3.3. Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja jaunākā informācija bērnu tiesību aizsardzības jautājumos

Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja 2014. gada ziņojumā viens no jautājumiem par bērna tiesībām uz drošību ir vardarbības novēršana izglītības iestādēs. Viens no bērna tiesību pamatprincipiem, no kura izriet pārējās viņa tiesības, ir bērna tiesības uz attīstību. Tās tiek apdraudētas gan gadījumā, ja bērns cieš no vardarbības, gan arī tad, ja bērns pats izturas vardarbīgi, tādēļ vardarbības izskaušana ir nozīmīgs jautājums bērnu tiesību nodrošināšanā.

Saskaņā ar starptautisko un nacionālo tiesību normām, bērnam ir tiesības būt pasargātam no visa veida vardarbības neatkarīgi no tā, kur viņš atrodas: skolā, mājās, sociālās aprūpes iestādē vai citur. Lai šīs tiesības īstenotu, valstī ir izstrādāts tiesību aizsardzības mehānisms, kurā katrai iesaistītajai personai – pašvaldībai, skolai, vecākiem un pašam bērnam – ir normatīvajos aktos noteikti savi pienākumi un atbildība par to nepildīšanu.

Speciāls regulējums attiecībā uz drošu vidi izglītības iestādē noteikts izglītības jomu regulējošos normatīvajos aktos. Tādējādi izglītības iestādēm ir noteikti konkrēti pienākumi izglītojamo drošības jautājumos un atbildība par to nepildīšanu.

Tiesībsargs ir secinājis, ka vardarbība skolās lielā mērā ir saistīta arī ar pašvaldību attieksmi pret savas funkcijas, preventīvā darba ar bērniem, pildīšanu.

Prakse rāda, ka uzvedības sociālās korekcijas programmas visās pašvaldībās netiek pienācīgi vai vispār izstrādātas. Tieši savlaicīga preventīvā darba trūkums noved pie smagākiem vardarbības gadījumiem. Arī izglītības iestādes laikus nevēršas pašvaldībā pēc palīdzības, ja bērnam ir antisociāla uzvedība un skolas resursi nav izrādījušies pietiekami vai arī tie nav devuši rezultātu. (25)

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. panta otrās daļas 7. punkts noteic: „Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas programmu izstrādā katram bērnam, kurš veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības.” (8)

Tāpat bērna uzvedības korekcija ar likumu noteikts pašvaldības (nevis izglītības iestādes) pienākums. Pašvaldībai ir pienākums ņemt preventīvajā uzskaitē katru riska grupas bērnu un izstrādāt viņa vajadzībām atbilstošu programmu. Šī programma atkarībā no konkrētās lietas apstākļiem var paredzēt vai neparedzēt policijas līdzdalību, jo programmas izstrāde un līdz ar to sadarbības partneru izvēle ir pašvaldības kompetencē. No starptautiskām rekomendācijām secināms, ka jāizmanto sabiedrībā balstīts preventīvais darbs un pēc iespējas jānovērš jauniešu saskarsme ar tiesībsargājošo sistēmu.

Bērna antisociāla uzvedība liecina par iepriekš pieļautu viņa tiesību uz pilnvērtīgu attīstību pārkāpumu, un tā aplūkojama arī par bērna audzināšanu atbildīgo personu (vecāku un pedagogu) atbildības kontekstā. 2014. gadā pastiprināta uzmanība tika pievērsta bērnu un to tiesību subjektu (sociālo pedagogu, pedagogu, vecāku) informēšanai par bērnu tiesībām būt drošībā izglītības iestādē. Šim nolūkam tika rīkoti semināri un sadarbībā ar Igaunijas Republikas tieslietu kancleru izdoti divi bukleti „Skola bez vardarbības”, kurā ir ieteikumi skolēniem un vecākiem un ieteikumi pedagogiem. Tajos atrodama informācija, kā atpazīt mobingu, ieteikumi, kā rīkoties vardarbības gadījumā, ja bērns ir cietis, bijis vardarbības liecinieks vai pats nodarījis kādam pāri, kā arī informācija par tiesisko regulējumu. (25)

Tiesībsarga biroja Bērnu tiesību nodaļa piedāvā un norāda, ka bērnu tiesību ievērošana un izpilde paredz sekojošus uzdevumus un to loģisku secību:

1. Izglītības iestādes kompetence un atbildība ir:
  - plānot un organizēt izglītojamo drošības pasākumus izglītības iestādē un tās rīkotajos pasākumos;
  - organizēt izglītojošus pasākumus par izglītojamo drošību, tai skaitā vardarbības un ievainojumu profilakses jautājumos;
  - nodrošināt izglītojamam, kurš apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, mācības citā telpā sociālā pedagoga, izglītības psihologa vai cita pedagoga klātbūtnē.

- rīkojumā nosaka atbalsta personāla pienākumus, lai veicinātu turpmāko sadarbību ar izglītojamo un vecākiem un izstrādātu atbalsta pasākumus atbilstoši izglītojamā vajadzībām un situācijai;
- ja izglītojamā uzvedība nav uzlabojusies un vecāki nevēlas sadarboties ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai.

2. Bērna pienākumi un atbildība:

- ievērot izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumus un ar savu rīcību nediskreditēt izglītības iestādi;
- ievērot pedagogu, skolēnu un citu personu tiesības un intereses;
- nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību;
neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību. (7)

Atbildību par izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumu neievērošanu katra iestāde nosaka patstāvīgi, noteikumos paredzot arī tās veidus.

Parasti atbildību nosaka, sākot no mutiska aizrādījuma līdz tiesībsargājošu institūciju iesaistīšanai:

- mutisks pedagoga aizrādījums, individuālas pārrunas;
- rakstiska piezīme dienasgrāmatā;
- paskaidrojums un pārrunas ar klases audzinātāju;
- paskaidrojums, jautājumu risina sociālais pedagogs, psihologs;
- paskaidrojums un pārrunas kopā ar vecākiem;
- brīdinājums direktora rīkojumā;
- rājiens direktora rīkojumā;
- pārkāpuma izskatīšana pedagoģiskās padomes sēdē un lēmums iesaistīt pašvaldības policiju.

3. Vecāku pienākumi un atbildība.

Lai kā arī nereti vecāki cenšas pārliekt atbildību par bērna antisociālo uzvedību uz skolu, sabiedrību, vidi vai draugiem, kuri nelabvēlīgi ietekmē, līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā, ar ko jāsaprot, ka vecākiem ir ne tikai tiesības, bet pienākums rūpēties par bērnu, kā tas noteikts Civillikuma 177. pantā.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu. Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, kopšanu, izglītošanu un audzināšanu. (13)

4. Pašvaldību loma skolēna tiesību nodrošināšanā izpaužas kā likumpārkāpumu profilakses darbs ar bērniem. Pašvaldība šo pienākumu veic sadarbībā ar bērnu vecākiem,

izglītības iestādēm, Valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm un to paredz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58. pants. Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu izstrādā katram bērnam, kurš vairāk nekā divas reizes izdarījis Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētās prettiesiskās darbības vai veic darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības. Par aprūpes pienākumu nepildīšanu vardarbīga bērna vecākus var saukt pie administratīvās atbildības. (8)

3.4. Pašvaldības normatīvie dokumenti, kas nosaka bērna drošību un sabiedrisko kārtību Madlienas pagastā

Ogres novada saistošie noteikumi Nr. 7/2014 „Par administratīvo atbildību par sabiedriskās kārtības pārkāpumiem Ogres novadā” (izdoti saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām" 43. panta pirmās daļas 4. punktu) regulē sabiedrisko kārtību Ogres novada teritorijā un nosaka administratīvo atbildību. Šie noteikumi ir saistoši visām fiziskām un juridiskām personām Ogres novada administratīvajā teritorijā.

Mūsu valstī katras pašvaldības pienākums ir nodrošināt sabiedrisko kārtību un iedzīvotāju drošību attiecīgo pilsētu un pagastu teritorijā. Ogres novada pašvaldība veido un finansiāli uztur pašvaldības policiju, kas garantē iedzīvotāju aizsardzību arī Madlienas teritorijā. Ogres novada pašvaldības policijas uzdevumi ir sabiedriskās kārtības nodrošināšana, uz pārkāpumiem tendēto nepilngadīgo un nelabvēlīgo ģimeņu uzskaitē, pārkāpumu profilakse, kontrole pār to, kā tiek izpildīti pašvaldību apstiprinātie noteikumi, par kuru pārkāpšanu paredzēta administratīvā atbildība, kā arī naudas sodu uzlikšana par šo noteikumu pārkāpšanu. (32)

Pašvaldības policija sadarbojas ar Valsts policiju un iesaistās sabiedrības drošības garantēšanā un noziedzības apkarošanā.

Arī Madlienas vidusskolai ir sadarbība ar pašvaldības policiju atsevišķu skolēnu – nepilngadīgo likumpārkāpēju uzvedības un drošības jautājumu risināšanā. Savukārt no sociālā centra puses skola regulāri tiek informēta par sociālās korekcijas programmu izveidi un norisi skolēniem ar uzvedības traucējumiem.

Iesniedzot ziņojumu Madlienas pagasta Administratīvajā komisijā par skolēnu, kurš izdarījis Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētās prettiesiskās darbības (piemēram, sabiedriskā īpašuma bojāšana vai rupju vārdu lietošana sabiedriskās vietās), skolēna vecāki tiek saukti pie administratīvās atbildības. (32) Visbiežāk tie ir naudas sodi vecākiem par vecāku pienākumu nepildīšanu.

3.5. Normatīvie dokumenti, kas nosaka drošu vidi un vispārējo kārtību Madlienas vidusskolā

Normatīvie dokumenti, kuri nosaka, kā reglamentē drošu vidi un sabiedrisko kārtību gan skolēniem, gan personālam Ogres novada Madlienas vidusskolā, ir:

- Valsts pārvaldes iekārtas likums;
- Vispārējās izglītības likums;
- Izglītības likums;
- Bērnu Tiesību aizsardzības likums;
- Ministru kabineta noteikumi Nr. 1338 Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos;
- Madlienas vidusskolas nolikums.

Madlienas vidusskolas kā izglītības iestādes darbu reglamentē Valsts, Ogres novada pašvaldības domes un izglītības iestādes izstrādāti, pieņemti un apstiprināti dokumenti. Šajā nodaļā uzskaitīti un analizēti dokumenti, kas attiecināmi uz skolēnu un arī iestādes personāla drošību.

1. Madlienas vidusskolas Skolēnu pašpārvaldes reglaments (izdots 07.10.2015.).
2. Pedagoģiskās padomes reglaments (izdots 30.08.2013.).
3. Atbalsta komandas reglaments (izdots 30.08.2013.).
4. Madlienas vidusskolas iekšējās kārtības noteikumi (izdoti 04.09.2014.).
5. Kārtība skolēnu iepazīstināšanai ar iekšējās kārtības noteikumiem un drošības noteikumiem Madlienas vidusskolā (izdoti 30.08.2013.).
6. Madlienas vidusskolā strādājošo darba kārtības noteikumi (izdoti 06.01.2014.).
7. Kārtība, kādā skolā uzturas nepiederošas personas (izdota 30.08.2013.).
8. Kārtība par Madlienas vidusskolas direktora un pedagogu rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret skolēnu (izdota 30.08.2013.).
9. Rīcības plāns situācijās, kad Ogres novada pašvaldības Madlienas vidusskolā konstatēts gadījums vai ir pamatotas aizdomas par atkarību izraisošu vielas lietošanu, glabāšanu vai izplatīšanu (izdots 30.08.2010.).
10. Madlienas vidusskolas klases audzinātāja darba pienākumi (izdoti 30.08.2013.).
11. Pagarinātās dienas grupas darba kārtība (izdota 30.08.2013.).
12. Kārtība dežūrdarba organizēšanai Madlienas vidusskolā (izdota 30.08.2013.).
13. Drošības instrukcijas (izdotas 30.08.2013.).

1. *Madlienas vidusskolas Skolēnu pašpārvaldes reglaments* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu, Vispārējās izglītības likuma 9. pantu, Izglītības likuma 55. pantu, Madlienas vidusskolas nolikuma 8. punktu.).

Madlienas vidusskolas skolēnu pašpārvalde ir Skolēnu parlaments, kura skolā izveidota kā sabiedriska institūcija, kas savā darbībā ievēro demokrātijas pamatprincipus, Madlienas vidusskolas nolikumā, iekšējās kārtības noteikumos un šajā reglamentā noteikto kārtību. Skolēnu parlamenta darbības mērķis ir nodrošināt skolēniem iespēju piedalīties skolas dzīves pārvaldē un apgūt sadarbības prasmes, veicinot skolēnu radošo un pilsonisko aktivitāti. Skolēnu parlamenta uzdevumi ir veicināt pozitīvu sadarbības vidi skolā, rosināt skolēnu iniciatīvu un vēlmi līdzdarboties ārpusstundu pasākumos. (26)

2. *Pedagoģiskās padomes reglaments* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Vispārējās izglītības likuma 12. pantu, Madlienas vidusskolas nolikumu).

Madlienas vidusskolas pedagoģiskā padome ir patstāvīgi strādājoša koleģiāla skolas struktūrvienība, ar kuras starpniecību pedagoģiskie darbinieki ar padomdevēja tiesībām iesaistās skolas pārvaldē, izsakot savu viedokli par mācību un audzināšanas jautājumiem, to risināšanas iespējām, pedagoģiskā darba pieredzes apkopošanu un izglītības ideju popularizēšanu apkārtējā sabiedrībā. Pedagoģiskā padome savā darbībā ievēro demokrātiskuma, sistemātiskuma, pēctecības, teorijas un prakses vienotības, sadarbības un atklātības principus.

Pedagoģiskās padomes darbības mērķis ir kvalitatīvas izglītības nodrošināšana skolēniem atbilstoši mūsdienu prasībām.

Pedagoģiskās padomes darbības uzdevumi ir veidot vienotu pedagoģisko pozīciju izglītības procesa satura un organizācijas pamatjautājumos.

Pedagoģiskās padomes pienākumi ir rosināt diskusijas par aktuālām problēmām skolēnu attīstībā, mācību un audzināšanas darbā, atklāti paužot savu viedokli par to risināšanas iespējām. Mācību priekšmetu skolotāji un klašu audzinātāji darbojas metodiskajās komisijās, kas strādā saskaņā ar Metodisko komisiju reglamentu. (26)

Izglītības iestādēs arvien straujāk pieaug to bērnu skaits, kuriem ir dažādas gan intelektuāla, gan emocionāla, gan fiziska rakstura problēmas. Lai veiksmīgi un efektīvi realizētu izglītības mērķus un dotu iespēju katram skolēnam saņemt kvalitatīvu izglītību, izglītības iestādē veido atbalsta personāla sadarbības komandu, kuras darbības pamatā ir kompleksa pieeja problēmu risināšanai, tai skaitā uzvedības traucējumu novēršanai. Atbalsta personāla komandas darbība, paredz veselību veicinošas, atbalstu sniedzošas un drošas vides nodrošināšanu skolā.

3. *Atbalsta komandas reglaments* (izdots saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu.) Atbalsta personāla darbība aizvien vairāk ir saistīta ar drošas vides radīšanu Madlienas vidusskolas skolēniem.

Atbalsta komandas mērķis ir sniegt vispusīgu, koordinētu un kvalitatīvu atbalstu skolēniem, pedagogiem un skolēnu vecākiem, lai izzinātu un novērstu apstākļus, kas traucē skolēnam apgūt izglītību atbilstoši viņa spējām. Skolēnus, kuriem nepieciešams atbalsts viņu īpašo vajadzību dēļ, diagnosticē, pamatojoties uz skolēnu mācību sasniegumu un uzvedības analīzi, un ārējos un iekšējos normatīvajos dokumentos noteikto kārtību. Atbalsta komandas sastāvā ir skolas administrācijas pārstāvis, psihologs, sociālais pedagogs, ārsta palīgs, logopēds.

Atbalsta personāls sadarbojas ar mācību priekšmetu skolotājiem, klašu audzinātājiem un skolēnu vecākiem šajā reglamentā noteiktajā kārtībā. Nepieciešamības gadījumā komandas darbībā atsevišķu jautājumu risināšanā var tikt iesaistīts sociālā dienesta pārstāvis, policijas pārstāvis, bāriņtiesas pārstāvis.

Atbalsta komandas galvenie uzdevumi ir koordinēt skolēnu pedagoģiskās, psiholoģiskās un sociālās izpētes darbu skolā. Identificēt potenciālo mērķgrupu atbalsta sniegšanai, noskaidrot iespējamās mācību grūtības, vardarbības un uzvedības traucējumu rašanās cēloņus. Izvēlēties optimālākos problēmas risināšanas ceļus, izstrādāt konkrētus rīcības plānus un pārraudzīt to realizāciju, veidojot uz uzticēšanos balstītu sadarbību ar skolēniem, viņu vecākiem un pedagogiem. Rūpēties, lai pieņemtais lēmums par atbalsta pasākumiem pēc iespējas mazinātu risku skolēnam saņemt neatbilstošu vērtējumu ikdienā vai pārbaudes darbā. Informēt vecākus par dažādām atbalsta iespējām skolā un citās institūcijās. Veicināt skolotāju tālākizglītību, skolas darbinieku un vecāku informētību par iekļaujošās izglītības jautājumiem.

Kā palīgu ikvienā situācijā daudzi pedagogi un skolēni nosauc sociālo pedagogu, kurš:

- diagnosticē skolēnu socializācijas grūtības, esošo sociālo risku ietekmi uz viņu pašrealizācijas kvalitāti;
- iepazīstas ar ģimeņu sociālajiem apstākļiem, vēro tos, prognozē iespējamās grūtības mācībās un saskarsmē nelabvēlīgu sociālo apstākļu gadījumā, veido atbalsta sistēmu situācijas uzlabošanai;
- sadarbojas ar valsts un nevalstiskajām institūcijām bērnu sociālo vajadzību nodrošināšanā;
- konsultē bērnus un viņu vecākus bērnu tiesību aizsardzības jautājumos;
- sniedz palīdzību skolēniem, kuri ilgstoši nav apmeklējuši skolu;
- sadarbojas ar pedagoģiski medicīnisko komisiju, ģimenes ārstiem, Bērnu aizsardzības institūcijām, policiju un citām organizācijām. (26)

4. *Madlienas vidusskolas iekšējās kārtības noteikumi* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Bērnu tiesību aizsardzības likumu, Vispārējās izglītības likumu, Ministru kabineta noteikumiem Nr.1338, Madlienas vidusskolas nolikumu).

Iekšējās kārtības noteikumu pamatuzdevums ir radīt drošu vidi sekmīgai izglītības programmu īstenošanai un noteikt vienotu sistēmu, kādā skolā tiek ievērota sabiedriskā kārtība, veicināta citu personu tiesību un brīvību aizsardzība ar nolūku, veidot un nostiprināt skolēnos sabiedrības interesēm atbilstošu vērtību orientāciju.

Noteikumi nosaka skolas darba dienas organizāciju, skolēnu mācību stundu kavējumu uzskaites kārtību, ārpusstundu pasākumu organizāciju, skolēnu tiesības un pienākumus, īpašos nosacījumus un aizliegumus, apbalvojumu piešķiršanas kārtību, atbildību par noteikumu neievērošanu. Šo noteikumu un citu direktora izdoto normatīvo dokumentu, kas nosaka kārtību skolā un nodrošina skolēnu drošību, ievērošana ir obligāta visiem Madlienas vidusskolas skolēniem.

Madlienas vidusskolas iekšējās kārtības noteikumi paredz, ka:

- Skolēniem ir tiesības uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem skolā un skolas organizētajos pasākumos, netraucētu mācību darbu stundās un izvēlētajās ārpusstundu nodarbībās.
- Skolēniem ir pienākums mācīties atbilstoši savām spējām, sistemātiski gatavoties mācību stundām, lai sekmīgi apgūtu izglītības programmu un iegūtu atbilstošā līmeņa izglītību.
- Uzņemties personīgu atbildību par saviem mācību sasniegumiem, rīcību un uzvedību skolā. Ievērot skolas nolikumu un iekšējās kārtības noteikumus.
- Nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību.
- Ziņot pedagogam vai skolas administrācijai par pamanītiem skolas iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumiem, kā arī informēt par nepiederošu personu atrašanos skolā vai situāciju, ja kādas personas darbībā saskata draudus savai vai citu drošībai.
- Ievērot drošības noteikumu prasības mācību stundu un ārpusklases vai ārpusskolas pasākumu laikā. (26)

5. *Kārtība skolēnu iepazīstināšanai ar iekšējās kārtības noteikumiem un drošības noteikumiem Madlienas vidusskolā* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem Nr.1338 3.6. un 9. punktu).

Kārtība skolēnu iepazīstināšanai ar iekšējās kārtības noteikumiem un drošības noteikumiem nosaka informācijas sniegšanas veidu, laiku, periodiskumu un atbildīgās

amatpersonas par instruktāžu veikšanu. Noteiktas formas, direktora apstiprināti, drošības noteikumi skolēniem mācību priekšmetu skolotājiem un klašu audzinātājiem ir pieejami skolotāju istabā mapē “Skolēnu drošība”.

Drošības noteikumi kabinetos un telpās, kurās ir iekārtas un vielas, kas var apdraudēt skolēnu drošību un veselību, atrodas pie atbildīgajiem mācību priekšmetu skolotājiem. Nepieciešamības gadījumā tie tiek izvietoti skolēniem redzamā vietā.

Lai nodrošinātu skolēnu izpratni par iekšējās kārtības noteikumos un drošības noteikumos ietverto norādījumu būtību, atbildīgie par iepazīstināšanu veic to skolēnu vecumam atbilstošā formā, paredzot gan iepazīšanos ar dokumentiem, gan to apguves zināšanu un prasmju pārbaudi. Iepazīstināšanas faktu par iekšējās kārtības noteikumiem un drošības noteikumiem atbildīgā persona par instruktāžu reģistrē atbilstošajos e-žurnāla pielikumos. Skolēni (atbilstoši spējām un prasmēm) iepazīšanās faktu apliecina ar ierakstu „iepazinos”, norādot datumu un parakstoties. Pielikumi glabājas mapēs skolotāju istabā (grupēti pa klasēm un speciālajiem mācību priekšmetiem). Iepazīstināšanu ar augstākminētajiem dokumentiem atbildīgās personas veic, ievērojot periodiskumu, kas atkarīgs no dokumenta satura, plānotajām mācību un audzināšanas darbībām un konkrētajiem apstākļiem, kas norāda uz nepieciešamību veikt atkārtotu instruktāžu. Madlienas vidusskolas iekšējās kārtības noteikumi ir 1. – 9. klašu skolēnu dienasgrāmatu pielikumos, skolas informācijas standā, lietvedībā. Skolēnu vecākiem iespēju iepazīties ar skolas iekšējās kārtības noteikumiem nodrošina lietvede, pieņemot vecāku iesniegumu un dokumentus bērna uzņemšanai Madlienas vidusskolā. Katra mācību gada sākumā 1. – 12. klašu audzinātāji nodrošina skolēnu vecāku vai viņu likumisko pārstāvju iepazīstināšanu ar skolas iekšējās kārtības noteikumiem. (26)

Par drošas vides nodrošināšanu Madlienas vidusskolā atbild ikviens tās darbinieks.

6. *Madlienas vidusskolā strādājošo darba kārtības noteikumi* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Darba likuma 55. pantu).

Madlienas vidusskolas Darba kārtības noteikumi nosaka Skolas darba kārtību un, papildus darba līgumiem, darbinieku amata aprakstiem un koplīgumam, regulē darba devēja un darbinieku attiecības. Noteikumu mērķis ir nodrošināt skolā vienotu darba kārtību, kas ir saistoša visiem Skolas darbiniekiem, darbalaika pilnīgu un racionālu izmantošanu, darba aizsardzības un darba disciplīnas ievērošanu.

Darbinieka pienākumi un uzvedības noteikumi ir ievērot darba drošības, darba higiēnas, ugunsdrošības un elektrodrošības noteikumu prasības. Ievērot skolā ieviesto apsardzes un drošības sistēmas kārtību. Darba aizsardzības sistēmas darbību skolā nodrošina darba aizsardzības speciālists un direktors.

Darba aizsardzības sistēma skolā paredz: katram darbiniekam drošu, darba aizsardzības normām un amata pienākumu pildīšanai atbilstošu darbavietu; obligātu veselības pārbaudi tiem darbiniekiem, kuri savu amata pienākumu pildīšanā pakļauti īpašam riskam; darbā notikušo nelaimes gadījumu izmeklēšanu un uzskaiti; darba vides risku novērtēšanu un pasākumu plānošanu un organizēšanu to novēršanai; darbinieku instruēšanu par darba aizsardzības prasībām, uzsākot darbu skolā vai mainoties darba apstākļiem.

Darbinieka galvenais pienākums darba aizsardzības jomā ir rūpēties par savu un citu personu drošību un veselību, ievērojot tiesību normas, kas regulē darba aizsardzības jautājumus. (26)

7. *Kārtība, kādā skolā uzturas nepiederošas personas* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Ministru Kabineta noteikumiem Nr.1338).

Par nepiederošu personu tiek uzskatīta ikviena persona, kuras darba vai mācību vieta nav Madlienas vidusskola. Jebkuru nepiederošu personu atrašanās skolas telpās nav atļauta bez saskaņošanas ar skolas administrāciju. Nepiederošai personai (apmeklētājam), ieejot skolā, jāpiereģistrējas pie skolas dežuranta 1. stāva vestibilā, uzrādot personas apliecinātos dokumentus un sniedzot par sevi šādu informāciju:

- vārds, uzvārds,
- ierašanās iemesls,
- paredzamais uzturēšanas ilgums.

Ja apmeklētājs saskaņojis savu ierašanos skolā, ēkas dežurants sniedz informāciju par nepieciešamā skolas darbinieka atrašanās vietu vai pavada apmeklētāju pie attiecīgā skolas darbinieka. Nepiederošām personām satikšanās ar skolēnu var notikt 1. stāva vestibilā, kur atrodas ēkas dežurants.

Skolas ārpusstundu pasākumos pieaicināto personu sastāvu nosaka skolas administrācija, par viņu ierašanās un uzturēšanās kārtību atbild pasākuma organizators.

Skolā aizliegts uzturēties personām, kuras ir alkohola vai citu apreibinošu vielu ietekmē.

Nepiederošām personām jāatstāj skolas telpas, ja viņu uzturēšanās nav saskaņā ar skolas iekšējās kārtības noteikumiem. Nepieciešamības gadījumā, ja nepiederošā persona nepakļaujas noteikumiem, skolas darbiniekiem ir tiesības lūgt palīdzību Valsts policijai vai Ogres novada pašvaldības policijai. Valsts policijas, Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienestam, Veselības inspekcijas u. c. valsts institūciju darbiniekiem, kuriem ierodoties skolā, nepieciešams uzrādīt dienesta apliecību skolas dežurantam. (26)

8. *Kārtība par Madlienas vidusskolas direktora un pedagogu rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret skolēnu* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu, Ministru kabineta noteikumu Nr.1338 6.5. punktu).

Kārtības par Madlienas vidusskolas direktora un pedagogu rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret skolēnu, mērķis ir novērst fizisku vai emocionālu vardarbību pret skolēnu (mobingu), nodrošinot drošu un labvēlīgu vidi personības attīstībai.

Kārtība nosaka, kā tiek konstatēti un risināti konflikti vai vardarbība starp skolēniem, starp skolēnu un pedagogu vai skolas darbinieku, kā arī starp pedagogiem un vecākiem skolēnu pārkāpumu gadījumos. Kārtība arī nosaka konkrētas darbības, kas izstrādātas konflikta situāciju risināšanai skolā.

Vardarbības pret skolēnu novēršanai skola papildus ievēro Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas 2008. gada 8. oktobra metodiskos ieteikumus „Izglītības iestādes, sociālā dienesta, bāriņtiesas un citu iestāžu kompetence starpinstitucionālajā sadarbībā, veicot preventīvo darbu un risinot vardarbības gadījumus pret bērnu”, kas nosaka rīcības shēmas un veicamos pasākumus, gadījumos, kad pastāv aizdomas par iespējamiem bērnu tiesību pārkāpumiem saistībā ar vardarbību pret skolēnu. Darbā ar skolēnu problēmsituāciju risināšanu tiek ievērota konfidencialitāte. Saskaņā ar Bērnu tiesību aizsardzības likumā noteikto, informācija, kuru par skolēnu ieguvis izglītības skolas darbinieks ir ierobežotas pieejamības, un ziņas, kas jebkādā veidā varētu kaitēt bērna turpmākajai attīstībai vai viņa psiholoģiskā līdzsvara saglabāšanai, nav izpaužamas. Visi ar konfliktu izmeklēšanu saistītie dokumenti glabājas pie skolas direktora.

Konflikts šīs kārtības izpratnē ir pretēju vēlmju, interešu, viedokļu, pozīciju un mērķu sadursme, sacensība vai ķīviņš starp atšķirīgi domājošiem indivīdiem. Fiziska vardarbība šīs kārtības izpratnē ir bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums. Emocionālā vardarbība šīs kārtības izpratnē ir bērna garīgo vajadzību ignorēšana, pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiskā ietekmēšana, negatīvi ietekmējot viņa emocionālo attīstību. (26)

9. *Rīcības plāns situācijās, kad Ogres novada pašvaldības Madlienas vidusskolā konstatēts gadījums vai ir pamatotas aizdomas par atkarību izraisošu vielas lietošanu, glabāšanu vai izplatīšanu* (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu, Ministru kabineta noteikumiem Nr. 277).

Rīcības plāns nosaka Madlienas vidusskolas darbinieku rīcību, ja skolā konstatē, ka skolēns(-i) lieto atkarību izraisošas vielas, ir pamatotas aizdomas vai ir saņemta informācija, ka skolēns lietojis atkarību izraisošas vielas, ir aizdomas par atkarību izraisošu vielu izplatīšanu skolas teritorijā un tās apkārtnē, konstatē, ka Madlienas pagasta centrā esošajās tirdzniecības vietās skolēniem tiek pārdoti alkoholiskie dzērieni vai tabakas izstrādājumi.

Skolas darbinieku kompetence un rīcība šādos gadījumos paredz:

- skolas direktors organizē rīcības plāna izstrādi, ir atbildīgs par tā izpildes kontroli;
- informēt skolēna vecākus, Ogres novada pagastu bāriņtiesu, kas darbojas Madlienā, Valsts policiju un Madlienas sociālo centru;
- nosaka personu, kas atbildīga par rīcības plāna izpildes koordināciju un profilaktiskajiem pasākumiem;
- nosaka personas, kas atbildīgas par konkrētu gadījumu uzraudzību;
- klases audzinātājs plāno un organizē skolēnu izglītošanas darbu skolā; sadarbojas ar skolēna vecākiem, lai novērstu turpmāku atkarību izraisošu vielu lietošanu; novēro izglītojamo;
- ārsta palīgs piedalās rīcības plāna izstrādē un izpildes kontrolē; veic izglītojamā veselības stāvokļa novērtēšanu;
- citi Madlienas vidusskolas darbinieki (direktora vietnieki, atbalsta personāls, mācību priekšmetu skolotāji, tehniskie darbinieki) atbilstoši sava amata pienākumiem veic tūlītējus pasākumus saskaņā ar rīcības plānu.

Tūlītējie pasākumi ietver šādas darbības:

- izglītojamā veselības stāvokļa novērtēšana;
- skolas direktora informēšana par notikušo (nekavējoties);
- pārrunas ar izglītojamo;
- ja nepieciešams – neatliekamās medicīniskās palīdzības izsaukšana;
- vecāku informēšana (nekavējoties) un, ja nepieciešams, to izsaukšana uz skolu;
- Valsts policijas izsaukšana, ja ir konstatēta vai ir pamatotas aizdomas par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu un realizēšanu vai narkotisko un psihotropo vielu lietošanu bez ārsta nozīmējuma.

Profilaktiskas darbības atkarības risku mazināšanai skolēnu vidū:

- skolas iekšējās kārtības noteikumu izvērtēšana un to ievērošanas uzraudzība;
- darbs ar skolēniem, kuri ir potenciālajā riska grupā (izglītojamo mācību sasniegumu pārraudzība, sadarbība ar vecākiem);
- regulārs vecāku izglītošanas darbs, sniedzot informāciju par atkarību izraisošu vielu lietošanas pazīmēm un kaitējumu veselībai;
- vismaz reizi gadā - darba novērtēšana un turpmāko uzdevumu plānošana, regulāra preventīvo pasākumu organizēšana izglītības iestādē sadarbībā ar citu institūciju darbiniekiem;

- regulāra sadarbība ar citu institūciju pārstāvjiem, risinot konkrētu gadījumu, kad lietotas atkarību izraisošas vielas.

Par konkrēto gadījumu atbildīgās personas nodrošina situācijas un tās risināšanas gaitas dokumentēšanu, atzīmējot visas darbības, iesaistītās personas un institūcijas, ievēro principu, ka pārkāpēju (skolēnu) nepieciešams ne tikai sodīt, bet arī veicināt pārmaiņas viņa uzvedībā, nodrošinot nepieciešamo atbalstu un palīdzību.

Sarežģītu situāciju risināšanā (piemēram, ja skolēna vecāki tiek informēti par nepieciešamību nodrošināt skolēnam speciālistu palīdzību, bet šo pienākumu nepilda, ja skolas darbinieki konstatē vai ir pamatotas aizdomas, ka ģimenē skolēnam netiek nodrošināta nepieciešamā uzraudzība un aprūpe) skolas direktors informē pašvaldības sociālo dienestu, bāriņtiesu un pašvaldības policiju. (26)

10. Madlienas vidusskolas klases audzinātāja darba pienākumi (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 1. punktu).

Klases audzinātāja pamatuzdevums ir būt savstarpējā mijiedarbībā ar savas klases skolēniem attīstīt viņos izpratni par dzīves pamatvērtībām un pilnveidot skolēnu dzīves prasmes. Klases audzinātāja pienākumi un uzdevumi ir veikt individuālas pārrunas ar skolēniem, lai radītu viņos motivāciju mācīties un attīstītu sadarbības un komunikāciju prasmes, rūpēties par skolēnu drošību un skolas iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu, iepazīstināt skolēnus ar izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumiem, aktualizēt tos ikdienā, pārrunāt skolēnu pienākumus un tiesības, kopīgi izstrādāt klases iekšējās kārtības noteikumus, informēt par aktualitātēm skolas dzīvē. Veicināt klases kolektīva saliedēšanu, kopīgi ar skolēniem un viņu vecākiem organizējot klases pasākumus (ekskursijas, tikšanās, klases vakari u.c.) un veidojot klases tradīcijas, izmantojot dažādas darba formas un paņēmienus. Motivēt skolēnus iesaistīties skolēnu pašpārvaldes darbā – Skolēnu parlamentā un pašiem uzņemties atbildību par drošas vides veidošanu. Aktīvi piedalīties skolas organizētajos ārpusstundu pasākumos un aktivitātēs, tai skaitā interešu izglītības programmās. Klases audzinātājs atbild par skolēnu dzīvību, veselību un psiholoģiski labvēlīgas vides veidošanu stundās un klasē organizētajos pasākumos. (26)

11. Pagarinātās dienas grupas darba kārtība (izdota saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu, Skolas nolikuma 4.13. punktu).

Madlienas vidusskola organizē pagarinātās dienas grupas 1. – 4. klašu skolēniem, piedāvājot lietderīgas mācību nodarbības ārpus mācību stundām, kā arī nodrošinot daudz un dažādas iespējas brīvā laika pavadīšanai atbilstoši skolēnu vajadzībām un interesēm.

Pagarinātās dienas grupas galvenie uzdevumi ir rūpēties par skolēnu drošību ārpusstundu laikā atrodoties skolas telpās, vispārējo veselību, fizisko attīstību un dienas režīma ievērošanu. (26)

12. Kārtība dežūrdarba organizēšanai Madlienas vidusskolā (izdoti saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72. panta pirmās daļas 2. punktu).

Dežūrskolotājs uzrauga iekšējās kārtības noteikumu ievērošanu starpbrīžos un pēc stundu laikā, novērš konfliktsituāciju veidošanos skolēnu starpā, pārbauda kārtību un inventāra saglabāšanu skolas koplietošanas telpās, informē skolas administrāciju par pamanītajiem pārkāpumiem vai situācijām, ja tie prasa tūlītēju iejaukšanos vai risinājumu. Katras dienas beigās atbildīgais dežūrskolotājs ieraksta dežūržurnālā konstatētos iekšējās kārtības noteikumu pārkāpumus un atbilstošos pasākumus, ko pedagogs veicis to novēršanai. (26)

13. Drošības instrukcijas.

Katru mācību gadu skolēni, atbilstoši prasībām, tiek instruēti par sabiedrisko kārtību skolā. Kārtība skolēnu iepazīstināšanai ar Iekšējās kārtības noteikumiem un drošības noteikumiem nosaka instruktāžu veikšanas veidu, laiku, periodiskumu un atbildīgās amatpersonas par instruktāžu veikšanu. Klašu audzinātāji katra mācību gada sākumā – septembrī iepazīstina skolēnus ar:

- skolas iekšējās kārtības noteikumiem;
- ugunsdrošības noteikumiem;
- elektrodrošības noteikumiem;
- pirmās palīdzības sniegšanu;
- drošību uz ielas;
- drošību uz un pie ūdens.

Klašu audzinātāji un atbildīgie par pasākumiem instruē skolēnus pirms katra pasākuma par drošību skolas organizētajos pasākumos. Sporta skolotāji un atbildīgie par sporta pasākumiem instruē skolēnus pirms katrām sporta sacensībām un drošību sporta aktivitātēs. Klašu audzinātāji un atbildīgie par ekskursijām un pārgājieniem instruē skolēnus pirms katras ekskursijas vai pārgājiena un drošību ekskursijās un pārgājienu laikā. Atbilstošā mācību priekšmeta skolotāji instruē skolēnus ne retāk kā divas reizes gadā par drošību mācību kabinetos: fizikas kabinetā, ķīmijas kabinetā, bioloģijas kabinetā, informātikas kabinetā, mājturības kabinetā un mācību darbnīcās.

Skolēni, atbilstoši spējām un prasmēm, iepazīšanās faktu apliecina ar ierakstu „iepazinos” norādot datumu un parakstoties. (26)

Iepazīstoties ar reglamentējošiem dokumentiem, kuri garantē ne tikai skolēna vispārējo drošību, bet arī nodrošina plašas un stabilas skolēna vispārizglītošanās iespējas Madlienas vidusskolā, var teikt, ka normatīvā bāze skolā līdzīgi darbojas izglītības jomā jau ilgu laiku, jo dokumentu izveide daudzējādā ziņā pārmantota no iepriekšējo gadu pieredzes.

Salīdzinot šodienu ar to laiku, kad diplomdarba autore pati mācījās skolā, kas ir 30 gadu tālā pagātnē, skolas iekšējās kārtības noteikumi lielākoties bija tādi paši, reglamenti – ļoti līdzīgi, arī skolēnam paredzētais pedagoģiskais atbalsts un nodrošinājums nav būtiski mainījies. Bet būtiskas izmaiņas ir notikušas sabiedrībā, cilvēku savstarpējās attiecībās, arī dzīves prioritātēs. Un tālab šis emocionālais un fiziskais līdzsvars, ko saucam par vispārējo drošību skolā, ir apdraudēts un pelnījis lielāku mūsu uzmanību.

4. PĒTĪJUMS PAR SKOLĒNU DROŠĪBU MADLIENAS VIDUSSKOLAS SĀKUMIZGLĪTĪBAS POSMĀ

Pētījuma mērķis: Noskaidrot skolēnu un skolotāju viedokli par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.

Pedagoģiskais pētījums par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā tika veikts 2015./2016. mācību gada 1. semestrī.

Pētījuma bāze: 1.- 4. klašu 83 skolēni, klašu audzinātāji, sociālais pedagogs.

Pētījumā izmantotās metodes: anketēšana, pedagoģiskā novērošana, intervēšana un realizēta sociālpedagoģiskā konsultēšana, nodrošinot objektīvu datu ieguvu.

4.1. Pētījums par skolēnu drošību skolas telpās

Pētījuma mērķis: Noskaidrot skolēnu viedokli par drošību skolas telpās.

Pētījumā izmantotā metode: anketēšana. Anketēšana šajā gadījumā tika veikta atbilstoši konkrētā vecumposma īpatnībām, izveidojot darba lapu, kurā, anketā iekļaujotie jautājumi, izveidoti shematisku zīmējumu formā. Darba lapu skatīt 1. pielikumā.

Pētījuma bāze: 1.- 4. klašu 83 skolēni.

Veikta skolēnu anketēšana un apkopoti anketēšanā iegūtie rezultāti, izmantojot kvalitatīvo un kvantitatīvo datu apstrādi.

Pētījumā iegūto rezultātu analīze apkopota tabulās un diagrammās.

1. klase

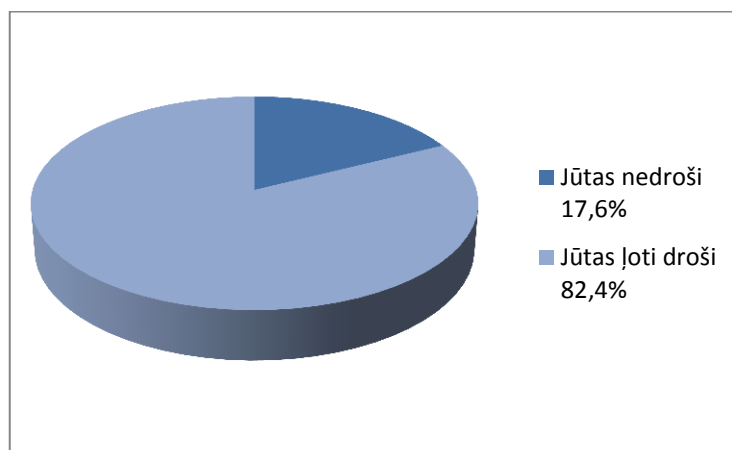
Klasē 15 skolēni. Anketēšanā piedalījās 15 skolēni. Par galveno nedrošības iemeslu anketās tiek nosaukta apsūkšanās, vienam otra aiztikšana un traucēšana, kā arī medpunkta apmeklējumi, jo bail no šļircēm un nomāc sliktas atmiņas par ārstiem vispār. Par nedrošām sauc trepes un savienojošo pāreju no sākumskolas korpusa uz pamatskolas ēku.

4.1. tabula

1. klases skolēnu vērtējums par drošību skolas vidē

	Tualete	Foajē	Ēdnīca	Stadions	Bibliotēka	Sporta zāle	Pāreja	Klase	Medpunkts	Garderobe	Sporta gērbtuve	Skolotāju istaba
Jūtas nedroši	4	1	2	1	1	0	2	1	5	3	1	3
Jūtas droši	11	14	12	12	9	11	5	9	7	9	8	5

Veicot iegūto rezultātu analīzi autore izveidoja kopsavilkumu 1. klases skolēnu vērtējumam par drošību skolā.

4.1. att. 1. klases skolēnu vērtējums par drošību skolā

Nedrošību īpaši izjūt 5 skolēni. Droši visi jūtās, kad ir kopā ar savu klases audzinātāju.

2.a klase

Klasē 14 skolēni, anketēšanā piedalījās 11 skolēni. Šajā klasē nedrošības cēloņi norādīti sekojoši:

- 1) tualetē - „lūrēšana”, durvju aiztikšana un vaļā vēršana, nelaba smaka;
- 2) foajē - troksnis, grūstīšanās, apsūkšanās;
- 3) stadionā - biedēšana no vecāko klašu skolēnu puses;
- 4) klasē - skaļa bļautīšanās;
- 5) garderobē - nekārtība un tumsa, iespundēšana un gaismas izslēgšana.

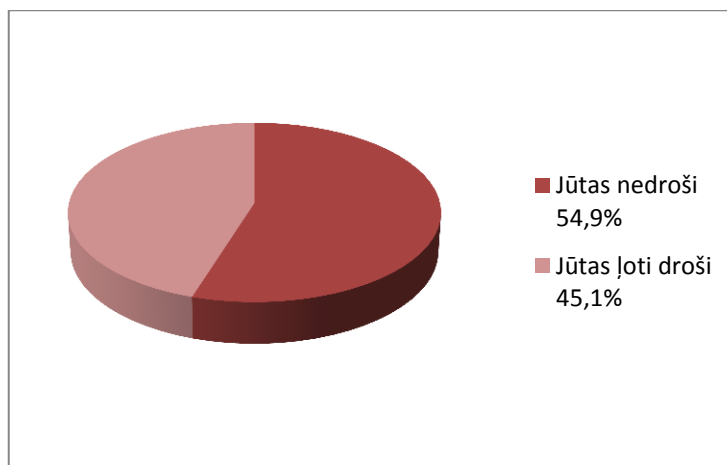
Skolēni atzīmē, ka drošību rada klusums – bibliotēkā, aktivitātes – sporta zālē, sarunas ar klases audzinātāju.

4.2. tabula

2. a klases skolēnu vērtējums par drošību skolas vidē

	Tualete	Foajē	Ēdnīca	Stadions	Bibliotēka	Sporta zāle	Pāreja	Klase	Medpunkts	Garderobe	Sporta ģērbtuve	Skolotāju istaba
Jūtas nedroši	6	4	0	2	1	1	3	2	1	6	0	1
Jūtas droši	4	6	2	2	2	2	1	1	2	1	0	0

Veicot iegūto rezultātu analīzi autore izveidoja kopsavilkumu 2.a klases skolēnu vērtējumam par drošību skolā.

4.2. att. 2.a klases skolēnu vērtējums par drošību skolā

Izteikti nedroši 2. a klasē jūtas 6 skolēni. Tajā skaitā viens skolēns, kurš klasesbiedru anketās nosaukts kā visvairāk citiem pāri darītājs. Zēns jau apmeklē bērnu speciālistu Rīgā, ir konstatēti un apstiprināti nopietni uzvedības traucējumi.

2.b klase

Klasē 12 skolēni, anketēšanā piedalījās 10 skolēni. Nedrošākās vietas un iemesli nedrošībai:

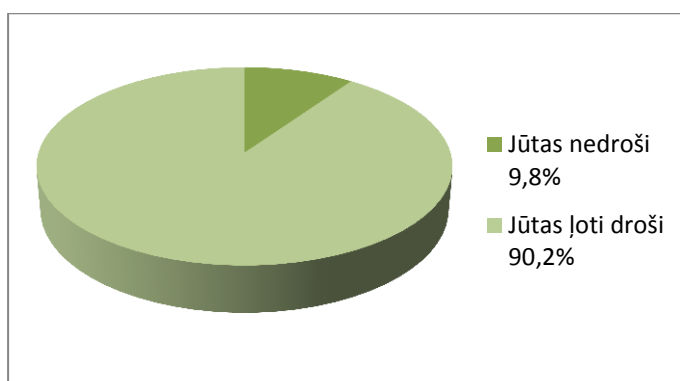
- 1) tualetē - šķietami mikrobi, notiek biedēšana;
- 2) medpunktā - bailes no ārstiem vispār;
- 3) pāreja no sākumskolas korpusa uz pamatskolas ēku, par nedrošām sauc arī trepes uz skolas veco korpusu.

4.3. tabula

2. b klases skolēnu vērtējums par drošību skolas vidē

	Tualete	Foajē	Ēdnīca	Stadions	Bibliotēka	Sporta zāle	Pāreja	Klase	Medpunkts	Garderobe	Sporta ģērbtuve	Skolotāju istaba
Jūtas nedroši	2	1	0	0	0	0	1	0	3	0	1	1
Jūtas droši	8	7	8	8	7	7	5	6	6	8	7	6

Veicot iegūto rezultātu analīzi autore izveidoja kopsavilkumu 2.b klases skolēnu vērtējumam par drošību skolā.

4.3. att. 2.b klases skolēnu vērtējums par drošību skolā

Pēc darba lapu rezultātu apkopojuma nedrošāki par pārējiem jūtas 3 skolēni. Visi skolēni darba lapās norāda, ka par notiekošo skolā ziņo klases audzinātājam, ir mācīti pārrunāt visas problēmas ar vecākiem mājās.

3. klase

Klasē 23 skolēni, anketēšanā piedalījās 23 skolēni. Skolēni nedroši jūtās skolas:

- 1) tualetēs, kur dienas gaitā podiem mēdz būt netīras malas, nepareizā virzienā veras durvis;
- 2) foajē – kur notiek skriešana, grūstīšanās;
- 3) ēdnīcā- vienlaicīgi daudz skolēnu un liels skaļums,
- 4) klasē –novērota kniebšana, bļaušana,
- 5) garderobē - nepatīk mantu mētāšana, spočīgi tumšas ēnas, nedaudz ieplaisājuši griesti,
- 6) sporta kompleksā - vecāko klašu skolēni biedē,
- 7) skolotāju istabā - nedrošību rada bāršanās un aizrādījumu izteikšana.

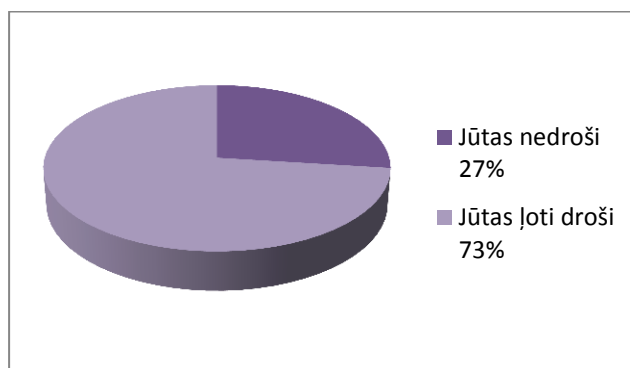
3. klases skolēni pie nedrošām vietām nosauc gājēju pāreju uz ielas pagasta centrā, tiltiņu pie skolas, kā arī kāpnes pie skolas, kuras mēdz būt slidenas.

4.4. tabula

3. klases skolēnu vērtējums par drošību skolas vidē

	Tualete	Foajē	Ēdnīca	Stadions	Bibliotēka	Sporta zāle	Pāreja	Klase	Medpunkts	Garderobe	Sporta ģērbtuve	Skolotāju istaba
Jūtas nedroši	3	4	3	5	2	1	5	4	4	9	4	4
Jūtas droši	14	11	13	12	11	14	8	10	10	9	10	8

Veicot iegūto rezultātu analīzi autore izveidoja kopsavilkumu 3. klases skolēnu vērtējumam par drošību skolā.

4.4. att. 3. klases skolēnu vērtējums par drošību skolā

To, ka skolā nejūtas droši, 3. klasē atzīst 5 skolēni.

4. klase

Klasē 19 skolēni, anketēšanā piedalās 17, nedrošību skolā izjūt:

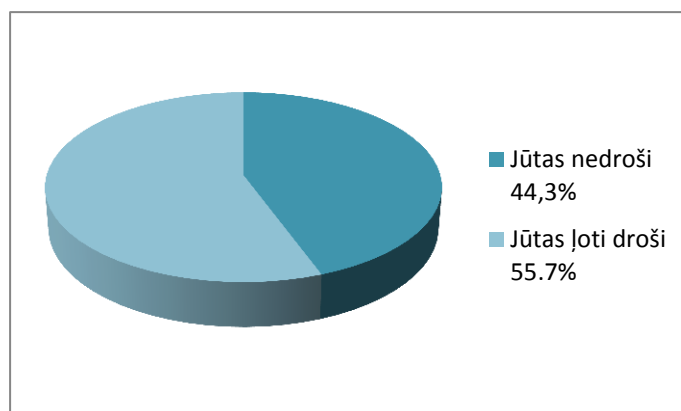
- 1) tualetē, kur šķiet, ka varētu iekrist, dzird dīvainas skaņas, notiek arī fiziska aizskaršana;
- 2) foajē skolēni ir izjutuši aiztikšanas, uzbrukumus, arī traumas;
- 3) ēdnīcā - ir bijusi galda piederumu atņemšana;
- 4) stadionā - dīvainai sajūta, ka kāds var tevi nolaupīt vai arī vari satraumēties;
- 5) šī ir klase, kurā viens skolēns izjūt nedrošību bibliotēkā;
- 6) nedrošība pārejas gaitenī no korpusa uz korpusu, jo tur notiek dauzīšanās, skriešana;
- 7) klases telpā nedroši ir pēc zādzības gadījumiem, apsmiešanas, pat sišanas;
- 8) medpunktā biedējošs ir tumšais gaitenis;
- 9) garderobē nepatīkama ir spēcīgu dezodorantu lietošana, ir bijuši piekaušanas gadījumi;
- 10) sporta kompleksā notikusi skolēnu spundēšana ģērbtuvē.

4.5. tabula

4. klases skolēnu vērtējums par drošību skolas vidē

	Tualete	Foajē	Ēdnīca	Stadions	Bibliotēka	Sporta zāle	Pāreja	Klase	Medpunkts	Garderobe	Sporta ģērbtuve	Skolotāju istaba
Jūtas nedroši	3	5	1	4	2	3	6	6	3	3	3	0
Jūtas droši	5	4	5	5	3	4	2	5	4	5	4	3

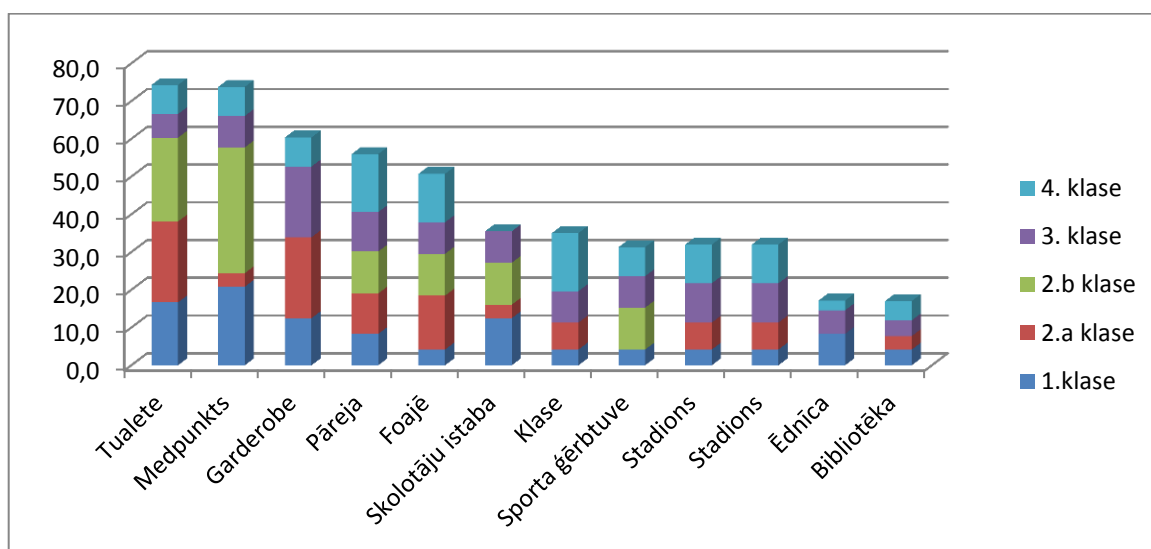
Veicot iegūto rezultātu analīzi, autore izveidoja kopsavilkumu 4. klases skolēnu vērtējumam par drošību skolā.

4.5. att. 4. klases skolēnu vērtējums par drošību skolā

Individuālas pārrunas nepieciešamas 7 sociālā riska skolēniem, kuri, galvenokārt, ir savas un arī citu nedrošības radītāji klasē. 4. klases skolēni iesaka skolotājiem izskaust tādu aizrādījuma formu kā bļaušana uz skolēniem.

Pētījuma rezultātu apkopošanas laikā tika veikts kopsavilkums par tām vietām skolā, kur sākumskolas klašu skolēni jūtas visnedrošāk.

4.6. att. Kopsavilkums un salīdzinājums starp klasēm un vietām skolā, kur skolēni jūtas nedroši

Pētījumā noskaidrots, ka visnedrošāk skolēni jūtas tualetēs, medpunktā, garderobē, pārejā no skolas vecā korpusa uz jauno un foajē. Protams, nedrošības līmenis dažādās klasēs ir nedaudz atšķirīgs. Pētījumā iegūtie rezultāti norāda gan uz fiziskās, gan psiholoģiskās nedrošības cēloņiem.

Par anketēšanas rezultātiem tika informēta skolas administrācija. Tie nedrošības cēloņi, kas raksturo sadzīviskas nepilnības, ir risināmi, sniedzot informāciju skolas administrācijai un ātrākā vai ilgākā laika posmā tos novēršot, bet psiholoģiska rakstura nedrošības konstatēšana, izvērtēšana un mazināšana prasa profesionālu pedagogu, arī citu speciālistu rūpīgu pieeju, un ir skolas sociālā pedagoga tiešs darba pienākums.

4.2. Pedagoģiskās novērošanas rezultātu analīze

Pētījuma ietvaros sākumizglītības posmā tika veikta padziļinātu skolēnu uzvedības un savstarpējo attiecību novērošanu.

Pedagoģiskās novērošanas mērķis: noskaidrot skolēnu savstarpējās attiecības un uzvedību mācību procesa laikā.

Pedagoģiskā novērošanā tika izmantots pedagoģiskās novērošanas protokols (skat 2. pielikumu).

1. klases audzinātājas divu dienu prombūtnes laikā radās iespēja iepazīt 1. klases skolēnus tuvāk un veikt pedagoģisko novērošanu. Klases audzinātāja stundā un mācību stundās tika veikta skolēnu pedagoģiskā novērošana ar mērķi novērot kādas ir skolēnu savstarpējās attiecības. 1. klasē mācās skolniece ar īpašām vajadzībām, kuras fiziskās atšķirības ir acīmredzamas un klasē visi klasesbiedri to respektē. Skolniecei ir arī verbālie traucējumi un sazināšanās ir apgrūtināta pat pedagogam, tālab vairākkārt satikāties ar skolnieces M. B. mammu un vienojāties par turpmāko rīcību un nepieciešamību apmeklēt novada medicīniski pedagoģisko komisiju, lai M. B. varētu turpināt mācīties Madlienas vidusskolā arī šajā mācību gadā. Būtiski atzīmēt skolnieces mamma pausto viedokli, ka M. B. visa mācību gada laikā nav bildusi ne reizi, ka klasesbiedri pret viņu uzvestos nekorekti. Piedaloties 1. klases mācību stundu novērošanā, secināju, cik lielu darbu skolēnu audzināšanā un skolnieces ar īpašām vajadzībām integrēšanā iegulda klases audzinātāja.

Pedagoģisko novērošanu tika veikta arī 2.a klasē. Šajā klasē ir divi zēni, kas ar savu uzvedību dezorganizē visu klases darbu un darbā ar šiem skolēniem jau piesaistīti sociālā centra speciālisti. Skolēnam P.O. ir diagnoze – hiperaktivitāte, ar kuru gan klases audzinātājai, gan pārējiem klasesbiedriem ir jārēķinās. Skolā, pēc psihologa rekomendācijas, zēnam izveidojām uzvedības dienasgrāmatu, kuru katru dienu pats zēns nāk aizpildīt, tā tiekoties ar sociālo pedagogu un objektīvi izvērtējot savu uzvedību un rīcību dienas notikumu gaitā. Pieaicinātam psihologam no sociālā centra par sarežģītu gadījumu izrādījās 2.a klases skolēns A.T., kurš no vienas puses ir nerunīgs un kluss, kurš nevēlas komunicēt ar svešiem, jo

neuzticas, bet citkārt spēj būt agresīvs un neprognozējams. Izvērtējot notikumus, radušās nopietnas aizdomas, ka zēns bērnībā cietis no tuvu cilvēku vardarbības.

2.b klasē gandrīz visi skolēni klasē ir ļoti draudzīgi un satīcīgi, jūtās apmierināti it visur gan klasē, gan starpbrīžos, attiecības ar klasesbiedriem ir pozitīvas un izpalīdzīgas. Ir tikai atsevišķi skolēni, kuri konkrētās skolas vietās izpauduši savu nedrošību. Vienu zēnu gan skolēni nosauc kā pāridarītāju citiem, bet jāatzīmē, ka šis zēns arī pats savā anketā rakstīja, ka jūtās skolā nedroši.

3. klasi novēroju audzināšanas stundā un runājot par psiholoģiskās un fiziskās drošības nozīmi katra cilvēka dzīvē un, protams, arī skolā, skolēni ļoti nopietni klausījās sociālajā pedagogā un, spriežot pēc uzdotajiem jautājumiem, ļoti daudz ko ņēma vērā uzreiz, un tik strauji uzlabojumi klases mikrovidē kā 3. klasei, nebija vērojami nevienā citā klasē.

Tiekoties ar 4. klasi novēroti izteikti nepieņemamu skolēnu uzvedību mācību stundu laikā, nedraudzīgas savstarpējās klasesbiedru attiecības, rupju izturēšanos vienam pret otru, kā arī pedagogiem.

Pedagoģiskajā novērošanā iegūtie rezultāti tiks izmantoti sociālpedagoģiskās darbības plānošanā.

4.3. Intervēšanas rezultātu analīze

Pēc pētījuma veikšanas par skolēnu drošību sākumskolā ar katru klases audzinātāju tika organizēta tikšanās individuāli un rūpīgi izskatīta katra skolēna darba lapa, fiksējot ikvienu niansi, kas bija vērā ņemama.

Intervēšanas mērķis: uzzināt pedagogu viedokli par skolēnu drošības aspektiem un precizēt anketēšanā un pedagoģiskajā novērošanā iegūto informāciju.

Intervijas jautājumi 3. pielikumā.

Ar anketēšanas rezultātiem tika iepazīstināti visi klašu audzinātāji gan individuāli, gan sākumskolas skolotāju kolektīva sapulcē. Audzinātājas stāstīja, ka jauniegūto informāciju ar klasi pārrunājušas 2. semestra pirmajās audzināšanas un sociālo zinību stundās, bet katrā klasē ir skolēni, kuriem nepieciešama individuāla pieeja, lai vēl vairāk un efektīvāk uzlabotu visu skolēnu kopīgo drošību sākumskolā.

Visas klases audzinātājas nekavējoši nākamajās klases audzināšanas stundās ar visu klasi pārrunāja jautājumus, kas attiecās uz fizisko drošību visai klasei, kā piemēram: problēmsituācijas garderobēs un sporta zālē, ēdnīcā, medpunktā, gaitenīs un tualetēs. Pēc mācību stundām individuāli skolotājas tikās ar tiem skolēniem, kuri bija izteikuši savu

psiholoģisko nedrošību. Pēc tam tika saņemta informāciju no audzinātājām, kuriem skolēniem būtu nepieciešama arī saruna ar sociālo pedagogu.

Intervējot 2.a klases audzinātāju noskaidrots, ka klases audzinātāja ar e-klases palīdzību informē visu skolēnu vecākus par situāciju klasē. Pakāpeniski tā uzlabojas, jo skolotāja stāsta, ka skolēni redz aktīvu pedagogu rīcību, vēlas piedalīties arī paši klases attiecību sakārtošanā, izprot un atbalsta divu iepriekšminēto klasesbiedru uzvedības korekcijas gaitu, un tas viss pamazām pozitīvi izmaina mikrovidi klasē.

4.4. Pētījums par skolēnu psiholoģisko drošību klases vidē

Pētot un papildinot informāciju par psiholoģisko drošību sākumizglītības posmā, veicu pētījumu 2015./2016. mācību gada 1. semestra noslēgumā 2. – 4. klasē.

Pētījuma mērķis: Noskaidrot skolēnu apmierinātības pakāpi ar savas klases kolektīva dzīves dažādām pusēm, kas arī daudzējādā ziņā attiecināms uz skolēna psiholoģisko drošību vai nedrošību skolā.

Pētījuma metode: anketēšana, anketa „Mūsu attiecības klasē” (skat. 4. pielikumu).

Pētījuma bāze: 62 respondenti

Anketas izpildes norise: Skolēni iepazīs ar 18 apgalvojumiem, kas sadalīti 3 sērijās, un atbilžu tabulā bija katram jāieraksta tā apgalvojuma numurs, kurš visvairāk sakrīt ar viņa viedokli.

4.6. tabula

Anketēšanas ”Mūsu attiecības klasē” rezultātu apkopojums

	Apgalvojums	2.a klase	2.b klase	3. klase	4. klase
	1.sērija				
1.	Mūsu klase ir ļoti draudzīga un saliedēta	6	6	1	2
2.	Mūsu klase ir draudzīga	2	1	-	6
3.	Mūsu klasē nav strīdu, bet katrs mēs esam pats par sevi	1	2	3	-
4.	Mūsu klasē dažkārt mēdz būt strīdi, taču par pilnīgi nedraudzīgu mūsu klasi nosaukt nevar	3	2	15	6
5.	Mūsu klase ir nedraudzīga, bieži rodas strīdi.	-	-	2	2
6.	Mūsu klase ir ļoti nedraudzīga. Grūti mācīties tādā klasē.	1	-	-	1
	2. sērija				
1.	Mūsu klasē parasta lieta ir savstarpēja atbildība citam par citu. Visi mēs cīnāmies par trūkumu izskaušanu.	8	10	5	8
2.	Mūsu klasē trūkumi un slikta rīcība uztrauc vairākumu skolēnu.	2	1	8	6
3.	Mūsu klasē disciplīnas pārkāpējus un sliņķus nosoda tikai klases aktīvs vai klases vecākais.	1	-	3	1

4.	Mūsu klase nepievērš uzmanību disciplīnas pārkāpumiem un slinkotājiem.	1	-	2	2
5.	Mēs cenšamies "neiznest grūzus aiz sliekšņa," tas ir, darīt tā, lai par mūsu pārkāpumiem pēc iespējas mazāk zinātu skolotāji un direktors.	1	-	2	1
6.	Mūsu klasē katrs uzvedas, kā grib. Mēs īpaši nepievēršam uzmanību cits citam, ne arī skolotāju prasībām.	-	1	1	-
3. sērija					
1.	Mūsu klasē pieņemts, ka cits citam palīdz bez atgādinājuma.	6	7	2	10
2.	Mūsu klasē palīdz tikai saviem draugiem.	1	2	12	2
3.	Mūsu klasē palīdz tikai tad, ja pats skolēns lūdz.	4	1	3	4
4.	Mūsu klasē palīdz tikai tad, ja skolotājs liek.	2	1	2	1
5.	Mūsu klasē nav pieņemts, ka cits citam palīdz.	-	-	1	1
6.	Mūsu klasē negatīvi vērtē tos, kuri palīdz pārējiem.	-	1	-	-

Tabulā izmantoto apzīmējumu skaidrojums:

Zaļā krāsā – pievērš uzmanību vienādu atbildi sniegušiem skolēniem, kas liecina par vienotu viedokli klases kolektīvā.

Sarkanā krāsā – pievērš uzmanību atsevišķiem indivīdiem, kuri anketā atzīmējuši atbildes, kuras ir krasi atšķirīgas no vairākuma klases skolēnu sniegtajām atbildēm, vai arī klases vairākumam kādā jautājumā ir negatīva tendence.

Anketēšanas rezultātu analīze.

2.a un 2.b klasē vairākums skolēnu uzskata, ka:

- klase ir ļoti draudzīga un saliedēta;
- klasē parasta lieta ir savstarpēja atbildība citam par citu, visi cīnās par trūkumu izskaušanu;

- klasē pieņemts, ka cits citam palīdz bez atgādinājuma.

3. klasē vairākums skolēnu uzskata, ka:

- klasē dažkārt mēdz būt strīdi, taču par pilnīgi nedraudzīgu klasi nosaukt nevar;
- klasē trūkumi un slikta rīcība uztrauc vairākumu skolēnu;
- klasē skolēni palīdz tikai saviem draugiem.

4. klasē vairākums skolēnu uzskata, ka:

- klase ir draudzīga, dažkārt mēdz būt strīdi, taču par pilnīgi nedraudzīgu klasi nosaukt nevar;
- klasē raksturīga savstarpējā atbildība vienam pret otru, visi cīnās par trūkumu izskaušanu, klasē trūkumi un slikta rīcība uztrauc lielāko daļu skolēnu;
- klasē pieņemts, ka cits citam palīdz bez atgādinājuma.

Anketas apkopojums un analīze liecina, ka vairums 2. – 4. klases skolēnu Madlienas sākumskolā adekvāti izprot un spēj raksturot savas klases kolektīva vispārējo attiecību kopumu, un ir apmierināti ar savstarpējām attiecībām. Bet būtiski ir pievērst uzmanību atsevišķiem skolēniem, kuri anketā pauduši atšķirīgu viedokli un tie nebūt nesakrīt ar vairākuma pausto viedokli, bet ir īpaši vērā ņemamas.

2.a klasē ir skolēns, kurš uzskata, ka klasē nav strīdu, bet katrs ir pats par sevi, klase nepievērš uzmanību disciplīnas pārkāpumiem un slinkotājiem, 2.a un 4. klasē pa vienam skolēnam uzskata, ka klase ir ļoti nedraudzīga, un grūti mācīties tādā klasē. Savukārt, pa vienam skolēnam 2.b un 3. klasē atzīst, ka klasē katrs uzvedas, kā grib, īpaši nepievērš uzmanību cits citam, ne arī skolotāju prasībām. Diemžēl, apgalvojums, ka klasē palīdz tikai saviem draugiem un klasē nav pieņemts, ka cits citam palīdz, ir anketā uzrādīts kā patiesss īpaši 3. klasē.

Anketas nebija anonīmas, tāpēc ir zināmi konkrēto atbilžu autori. Individuāls darbs un uzmanība jāveltī tieši šiem skolēniem, jo zīmīgi ir fakts, ka ne gluži visi, bet šie skolēni ir arī to skaitā, kuri pētījumā par drošību skolā jūtās nedroši (vai ir pāridarītāji citiem), un sociālajam pedagogam tieši šis fakts jāuztver par būtisks un jāveltī uzmanība, pirmkārt, šiem skolēniem, lai līdzsvarotu viņu emocijas un neļautu pieaugt skolēnu vispārējai psiholoģiskai nedrošībai.

5. SOCIĀLPEDAGOĢISKĀ DARBĪBA SKOLĒNU PSIHOLOĢISKĀS UN FIZISKĀS DROŠĪBAS VEICINĀŠANĀ MADLIENAS VIDUSSKOLAS SĀKUMIZGLĪTĪBAS POSMĀ

5.1. Sociālpedagoģiskās darbības programma skolēnu psiholoģiskās un fiziskās drošības veicināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā

Pamatojoties uz pētījumu rezultātiem, tika izstrādāta sociālpedagoģiskās darbības programma.

Programmas mērķis: organizēt un veikt preventīvo un individuālo darbu skolēnu drošības veicināšanā Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.

Programmas struktūra:

Sadarbība ar skolēnu.

Sadarbība ar vecākiem.

Sadarbība ar pedagogiem.

Sadarbība ar ārpusskolas institūcijām.

**Sociālpedagoģiskās darbības programma
skolēnu psiholoģiskās un fiziskās drošības veicināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā**

Nr.	Darbības virzieni	Uzdevumi	Programmas realizēšanas darbības metodes	Programmas realizēšanas termiņš	Plānotais rezultāts	Riska faktori
1.	Bērnu drošības izpēte Madlienas vidusskolā	Izpētīt skolas dokumentāciju, kas nosaka skolēnu drošību Madlienas vidusskolā	Skolēnu drošību reglamentējošo normatīvo dokumentu analīze	2015. rudens	Izanalizētie materiāli apkopoti	Risks pastāv, ja netiek pievērsta uzmanība izmaiņām un grozījumiem attiecīgajos dokumentos un tie satur novecojušu informāciju
2.	Sadarbība ar skolas administrāciju	Informēt par pētījuma rezultātiem. Izstrādāt nepieciešamos uzlabojumus skolas fiziskās vides sakārtošanai	Informēšana	2016. gada marts- maijs 2016. gada septembris- decembris	Uzlabota skolas fiziskā vide	Nepietiekami materiālie resursi vides sakārtošanai.
3.	Sadarbība ar skolēnu	Iegūt objektīvu informāciju par skolēnu drošību skolā un klasē	Anketēšana	2015. gada novembris	Anketu apkopojums. iegūti pētījuma dati	Ja anketēšanā nepiedalās visi skolēni, apšaubāms rezultāta patiesums
		Organizēt un uzsākt kā grupu, tā individuālo darbu ar sociālā riska skolēniem	Intervēšana Pārrunas Labas audzināšanas ABC-grupu nodarbības 1., 2., 3., 4. klasei;	2016. gada marts- maijs 2016. gada septembris- decembris	Atbalsta kartes izveidošana	Atteikšanās apmeklēt sociālo pedagogu

		Uzstādīt pozitīvus mērķus	Attīstīt skolēna labākās intereses Darbošanās kopā ārpusstundu laikā-spēles, grāmatu lasīšana; Koncertpriekšnesumu un noformējumu veidošana-zīmēšana, kopīga dziedāšana, dejošana;	2016. gada marts- maijs	Pozitīvas atsauksmes no klasesbiedriem un pedagogiem	Riska faktors - motivācijas trūkums
4.	Sadarbība ar vecākiem	Tikšanās ar problēmskolēnu vecākiem vai aizbildņiem	Informācijas apmaiņa, Intervijas Konsultēšana	2016. gada marts- maijs 2016. gada septembris- decembris	Sadarbība, uzticēšanās, kompromisa meklēšana	Vecāki nevēlas sadarboties
		Mediāciju organizēšana vecākiem	Grupu diskusijas vecākiem Madlienas sociālajā centrā	2016. gada aprīlis	Izpratnes veidošana par dažādu domstarpību risinājuma ceļiem	Vecāku neatsaucība
5.	Sadarbība ar pedagogiem	Saņemt papildus informāciju par skolēniem no klases audzinātājiem	Skolēnu sociālās vides izpēte, veidlapas izstrāde	2016. gada marts	Sociālā riska skolēnu un viņu ģimeņu precīza uzskaitē	Apgrūtina un maldina nepatiesu ziņu sniegšana par ģimeni
		Skolas Atbalsta personāla iesaistīšana	Informācijas apmaiņa, salīdzināšana, intervēšana	Atbalsta personāla sanāksmju laikā	Atbildības līdzdalīšana	Kolēģu aizņemtība

		Realizēt sociālpedagoģisko novērošanu skolā	Piedalīšanās (aizvietošana) mācību un audzināšanas stundās Eksperimentēšana	2016. gada marts- maijs	Uzlabojusies pārējo skolēnu vispārējā drošība stundās un starpbrīžos	Disciplīnas korekcija nenotiek tik ātri kā plānots
6.	Sadarbība ar ārpuskolas institūcijām	Starpinstitucionālās palīdzības organizēšana un koordinēšana	Informācijas sniegšana sociālajam dienestam un bāriņtiesai	2016. gada marts- maijs	Notiek sociālā riska ģimeņu apsekošana un izvērtēšana dzīvesvietā	Lietas izskatīšana prasa vairāk laika nekā plānots.
		Piesaistīt klīniskos speciālistus skolēnu psiholoģisko problēmu risināšanai	Bērnu psihiatra, neirologa, klīniskā psihologa pakalpojumu un konsultāciju plānošana un organizēšana	2016. gada janvāris- decembris	Speciālistu atzinumi un slēdzieni	Risiks pastāv, ja personas nepiekrīt saņemt pakalpojumu

5.2. Sociālpedagoģiskās darbības modelēšana, izveidojot un izmantojot sociālpedagoģiskās darbības programmu

Programmas realizēšanai tika:

1) izveidots to sākumskolas skolēnu saraksts, kuri izjūt nedrošību skolā (skat. 5.2 - 5.6. tabulas);

2) veikta skolēnu sociālā izpēte (skat. 5.1. attēlu);

3) uzsākts individuāli sociālpedagoģiskais darbs:

- ar skolēnu;
- ar skolēna vecākiem;
- gadījumā piesaistot skolas Atbalsta personālu un arī citus speciālistus;
- uzsākta individuālo uzvedības dienasgrāmatu izveidošana, iekārtošana, aizpildīšana

(skat. 5. pielikumu).

Pamatojoties uz 1. semestrī veiktā pētījuma rezultātiem, secināts, ka sociālajam pedagogam Madlienas vidusskolas sākumskolā jāuzsāk darbs pie sociālpedagoģiskās programmas realizēšanas, jo īpaši tiem sākumskolas skolēniem, kuru uzvedība un rīcība ir par nedrošības iemeslu citiem skolēniem. Veicot pētījumu rezultātu apkopojumu, noskaidrojās tie sākumskolas skolēni, kuri izjūt vislielāko psiholoģisko vai fizisko nedrošību, atrodoties skolas vai tai piederošās telpās. Tika izstrādāta atbalsta karte skolēniem, kura sastāv no vairākiem pēctecīgiem posmiem, kurus izpildot noskaidrojās nepieciešamība pēc padziļinātas izpētes tikai tiem skolēniem, kuriem nepietika ar individuālām pārrunām, bet gan problēma ir nopietnāka un tas ir īpaši akūti un svarīgi gan savas, gan citu skolasbiedru emocionālās un fiziskās drošības nodrošināšanai.

5.2. tabula

Atbalsta pasākumi 1. klases skolēniem

Skolēns	Individuāla saruna ar klases audzinātāju	Pārrunas ar sociālo pedagogu	Informācija skolēna vecākiem	Palīdzība pie citiem speciālistiem
1. skolēns (P. K.)	x	x		
2. skolēns (V. K.)	x	x		
3. skolēns (S. L.)	x	x		
4. skolēns (J. D.)	x	x		
5. skolēns (A. R.)	x	x		
6. skolēns (M. B.)	x	x	x	x

Skolniece (M.B.) nekavējoties tika pieteikta novada Pedagoģiski medicīniskai komisijai.

Atbalsta pasākumi 2.a klases skolēniem

Skolēns	Individuāla saruna ar klases audzinātāju	Konsultācija pie sociālā pedagoga	Informācija skolēna vecākiem	Palīdzība pie citiem speciālistiem
1. skolēns (L. K.)	x	x		
2. skolēns(T. K.)	x			
3. skolēns (S.R.)	x	x		
4. skolēns (D. P.)	x	x	x	
5. skolēns (A. T.)	x	x	x	x
6. skolēns (H.V.)	x			
7. skolēns (P. O.)	x	x	x	x

Tā kā ir labs kontakts ar A.T. tēvu un P.O. māti, vecāki tika aicināti atbalstīt mūsu iniciatīvu un arī pašiem bez bērniem apmeklēt piedāvātā psihologa konsultācijas sociālajā centrā. Skolēnu raksturojumi, gadījumu apraksti un izglītības iestādes veiktie pasākumi 6. – 11. pielikumā.

Atbalsta pasākumi 2.b klases skolēniem

Skolēns	Individuāla saruna ar klases audzinātāju	Konsultācija pie sociālā pedagoga	Informācija skolēna vecākiem	Palīdzība pie citiem speciālistiem
1. skolēns (E. T.)	x	x		
2. skolēns (L. E.)	x	x		
3. skolēns (E. V.)	x	x		
4. skolēns (R. B.)	x	x	x	x
5. skolēns (A. P.)		x	x	

Skolēna R.B. mamma pēc tikšanās ar klases audzinātāju un sociālo pedagogu piekrita kopā ar dēlu apmeklēt bērnu psihiatru. Turklāt šiem gados jaunajiem skolēnu vecākiem uz tikšanos ar speciālistiem sociālajam pedagogam jānododas gandrīz vienmēr līdzī, jo pēc konkrēta gadījuma konstatēts, ka vecāki nav objektīvi, slēpj patieso informāciju, tādējādi neizprot bērnu audzināšanas un izglītošanas dziļāko būtību. Skolēna R.B. gadījuma apraksts un skolas veiktie pasākumi 12. pielikumā, uzvedības dienasgrāmata 13. pielikumā.

Atbalsta pasākumi 3. klases skolēniem

Skolēns	Individuāla saruna ar klases audzinātāju	Konsultācija pie sociālā pedagoga	Informācija skolēna vecākiem	Palīdzība pie citiem speciālistiem
1. skolēns (I. R.)	x	x		
2. skolēns (A. J.)	x	x		
3. skolēns (R. Z.)	x	x	x	x

4. skolēns (R. R.)	x	x		
5. skolēns (A. G.)	x	x	x	
6. skolēns (E. D.)	x	x		

Ar skolēna R.Z. vecākiem tika veikta vairākkārtēja saziņa un panākta abpusēja vienošanās par speciālista apmeklējumu Rīgā. Diemžēl skola saņēma informāciju no aizbildņa par pēkšņi pieņemto lēmumu – skolēnam mainīt skolu.

5.6. tabula

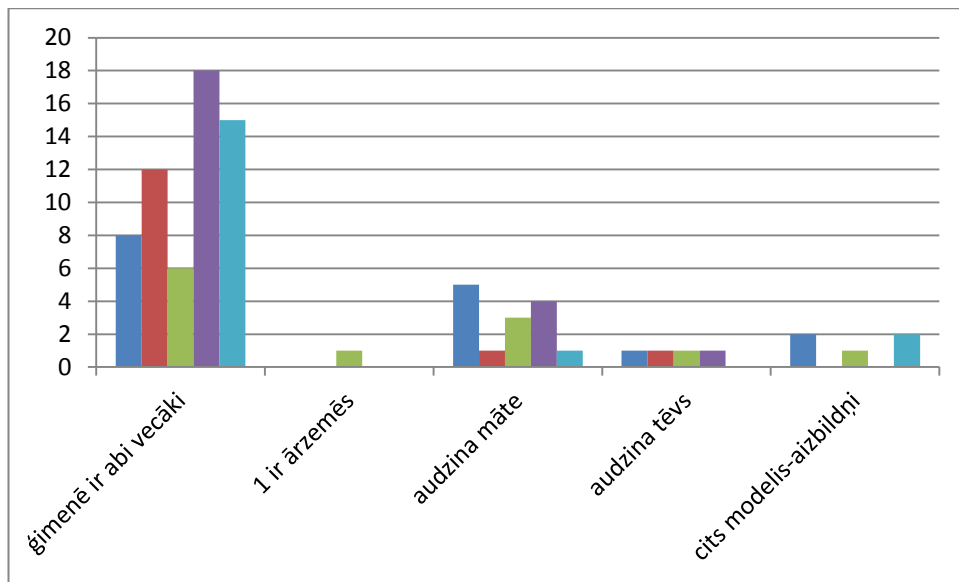
Atbalsta pasākumi 4. klases skolēniem

Skolēns	Individuāla saruna ar klases audzinātāju	Konsultācija pie sociālā pedagoga	Informācija skolēna vecākiem	Palīdzība pie citiem speciālistiem
1. skolēns (M.G.)	x			
2. skolēns (T. E.)	x	x	x	
3. skolēns (L. P.)	x	x	x	x
4. skolēns (Ē. J.)	x	x		
5. skolēns (E. G.)	x	x	x	x
6. skolēns (D. O.)	x	x	x	x
7. skolēns (R. Z.)		x	x	x
8. skolēns (S. K.)		x		
9. skolēns (J. L.)	x	x	x	x
10. skolēns(A.P.)		x		

Runājot par psiholoģisko un fizisko nedrošību sākumskolā, šajā klasē bija vislielākais skolēnu skaits, kuri uzrādīja savu psiholoģisko nedrošību skolā. Klases audzinātāja veica pārrunas gan audzināšanas stundā, gan individuāli. Pie sociālā pedagoga regulāri nāk skolēns L.P., kuram ir cita mācības programma. Līdzīgi ir ar skolēniem T.E. un M.G., kuriem mammas ir pārliecinātas, ka pie visām viņu dēlu neveiksmēm skolā tikai un vienīgi ir vainojami pedagogi, un ir ļoti grūti ietekmēt vai mainīt šo viedokli. Par savu drošību skolā nav pārliecināti skolēni R.Z., Ē.J. un S.K., jo ir ļoti klusi un bikli, šiem skolēniem palīdzēja kaut neliela, bet katru nedēļu atklāta saruna ar sociālo pedagogu. Skolēns J. L. ir ļoti mainījies un pārstājis būt depresīvs, ar prieku apmeklēja skolā pieaicināto psihologu no Ogres sociālā dienesta. Bērnu psihiatru un klīnisko psihologu Rīgā turpina apmeklēt 4. klases skolēns D.O.

Skolēnu vecāku intervēšana.

Pēc pētījuma veikšanas vairāku skolēnu vecāki tika aicināti uz tikšanos skolas Atbalsta personāla sanāksmēs, lai uzklusītu viņu viedokli un kopīgi risinātu bērnu problēmas. Diemžēl, uz visām aicinātajām sākumskolas skolēnu vecāku sarunām nāca tikai mammas. Tēvi atteicās vai aizbildinājās ar aizņemtību. Tāpēc autore noskaidroja, kāds ir ģimenes modelis, kurās aug 1. – 4. klašu skolēni. Par ģimenisko modeli kādā aug mūsu sākumskolas skolēni, rāda sekojoši rādītāji.

5.1. att. Ģimenes sastāvs 1., 2.a, 2.b, 3. un 4. klasē

Situācija, manuprāt, nav kritiska, tomēr vairākās klasēs atsevišķu bērnu ģimenēs tā nebūt nav iepriecinoša. Autore secina, ka īpaša vērība jāpievērš skolēniem, kuri aug nepilnās ģimenēs, un jānoskaidro vai šiem skolēniem nav pastiprināta nedrošības sajūta skolā. Tas varētu norādīt, ka, iespējams, nepieciešams sociālpedagoģiskais atbalsts gan skolēnam, gan viņa vecākiem vai aizbildnim.

Tikšanās laikā vecāki tika intervēti (skat. 14. pielikumu). Intervijā iegūtie rezultāti palīdzēja izprast vecāku viedokli par ar skolēna labsajūtu un drošību skolā saistītā aspektā, tādejādi palīdzot modelēt un veikt nepieciešamo individuālo sociālpedagoģisko darbību.

6. SOCIĀLPEDAGOĢISKĀS DARBĪBAS PROGRAMMAS APROBĀCIJA UN TAJĀ IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

Pēc izstrādātās sociālpedagoģiskās darbības programmas, tika veikta tās realizācija Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā. Programma tika realizēta vairākos virzienos:

1. Skolēnu fiziskās drošības veicināšana.
2. Skolēnu psiholoģiskās drošības veicināšana.
3. Skolas Atbalsta komandas personāla iesaistīšana.
4. Sadarbība ar skolēnu vecākiem.
5. Individuālo gadījumu risināšana.

1. Skolēnu fiziskās drošības veicināšana.

Strādājot pie sociālpedagoģiskās programmas realizēšanas Madlienas sākumskolā, pastiprinātu uzmanību autore vērsa skolēnu fiziskās drošības garantēšanai. Nekavējoties pēc pētījuma veikšanas skolas trepju drošība bija uzlabota - uzstādītas brīdinājuma zīmes, pretslīdes josla un margas.

Kā viens no uzdevumiem tika izvirzīts, kam arī skolas administrācija nekavējoši piekrita, strādāt pie dežūrskolotāju darba pienākumu izstrādes, realizācijas un kontroles. Tika izveidots grafiks, nevis formāli, bet saskaņojot un pārrunājot ar katru pedagogu atsevišķi, kurā laikā reāli ir iespējama produktīva konkrētā dežūrskolotāja pienākumu veikšana. Tika pārstrādāti dežūrskolotāju darba pienākumi un noteikumi. Pēc divu nedēļu dežūrskolotāju darba novērošanas, tika secināts, ka dežūrskolotāju darbs kļuvis aktīvāks ne tikai sākumskolā, bet visā skolā. Tas ir uzlabojis vispārējo skolēnu disciplīnu. Ir samazinājusies skolēnu pārvietošanās skrienot, jo skolas gaiteni aprīkoti ar mūsdienīgiem apaļiem galdiem un krēsliem, un skolēni izmanto tos spēlēm, arī draudzīgām savstarpējām sarunām, krasi mazinājušās skaļi izteiktas rupjības, jo klātesošais dežūrskolotājs ar savu klātbūtni rada skolēnos respektu.

Svarīgs aspekts drošas vispārējās vides radīšanai un veidošanai skolā ir, lai skolēnu vecāki arī justos kompetenti un piederīgi tai, tāpēc organizējām ārkārtas skolēnu vecāku sapulci 1. semestra vidū. Tika aktualizēti skolas iekšējie normatīvie dokumenti, kuri ir saistoši visam skolas kolektīvam, kā arī skolēnu vecākiem, jo nepietiek vien ar paviršu noteikumu pārlasīšanu un parakstīšanos, kā bieži notiek. Skolas direktors akcentēja, ka ikvienam ar konkrēto izglītības iestādi saistītai personai ir jāzina kā pieļaujamās tiesības, tā pienākumi, par kuriem tiek izjūsta atbildība. Uzklusot vecāku un skolotāju viedokļus, tika secināts, ka tuvākajā laikā, jāizveido skolas iekšējo kārtības noteikumu TOP10, kuri atspoguļotu visu

noteikumu dziļāko būtību, un tie būtu katram skolēnam jāzina no galvas tāpat kā skolas lozungs.

Būtiski pieminēt arī citus ar skolēnu fizisko drošību saistītos pasākumus. Madlienas vidusskolā atbilstoši normatīvajām prasībām ir iekārtots medicīnas kabinets. Ir noslēgts līgums ar ģimenes ārsta praksi par skolēnu medicīnisko aprūpi. Medicīnas māsa seko, lai tiktu veikti ārstnieciski profilaktiskie pasākumi – ambulatorā pieņemšana, neatliekamās palīdzības sniegšana. Medicīnas māsa apkopo informāciju par skolēnu veselības stāvokli, par atsevišķu skolēnu individuālajām vajadzībām un ievēro ģimenes ārstu norādījumus. Skolēni un skolotāji zina, kā skolēniem un personālam rīkoties traumu un pēkšņas saslimšanas gadījumā. Pedagogi ir apmācīti pirmās medicīniskās palīdzības sniegšanā. Medmāsas prombūtnes dienās pirmo neatliekamo palīdzību, piemēram, brūču pārsiešanu un temperatūras mērīšanu, sniedz arī sociālais pedagogs, kurš ir apmācīts šādas palīdzības sniegšanai.

Skolēni tiek nodrošināti ar siltām un kvalitatīvām pusdienām. 1. - 4. klašu skolēni un skolēni no daudz bērnu ģimenēm tiek nodrošināti ar bezmaksas ēdināšanu no valsts un pašvaldības budžeta līdzekļiem. Skola jau vairākus gadus iesaistījusi projektā „Skolas auglis” un „Skolas piens”.

Madlienas vidusskolā ir atbildīgais speciālists par darba drošību, kura pienākums, sadarbojoties ar skolas vadību un darbiniekiem, ir izvērtēt drošību un ieteikt pieņemamākos risinājuma variantus trūkumu novēršanai. Instruktažas par skolēnu drošību veic klašu audzinātāji un mācību priekšmetu skolotāji, veicot atbilstošus ierakstus elektronisko žurnālu veidlapās. Skolā ir izstrādāti kvalitatīvi drošību reglamentējošie dokumenti. Skolēni un darbinieki ar tiem ir iepazīstināti.

Par ugunsdrošību skolā atbild ugunsdrošības speciālists, kurš ir ieguvis atbilstošu kvalifikāciju. Atbilstoši ārējiem normatīvajiem aktiem, skolā ir uzstādīta ugunsdrošības signalizācija un ieviesta ugunsgrēka mutiskās apziņošanas sistēma. Katrā stāvā izvietots evakuācijas plāns, savukārt speciālajos mācību priekšmetu kabinetos ir izvietotas drošības instrukcijas. Skolēni un darbinieki zina, kā rīkoties bīstamās un ārkārtas situācijās, jo katru mācību gadu notiek skolēnu apmācības un tiek rīkotas evakuācijas mācības. Sadarbībā ar Ogres novada pašvaldību ir atrisināts jautājums par novērošanas kameru uzstādīšanu skolas teritorijā. Par skolai nepiederošu personu sagaidīšanu, reģistrēšanu un iekļūšanu izglītības iestādes telpās rūpējas un atbild skolas dežurants. Skolas koplietošanas telpās ir ierīkotas „trauksmes pogas”. Audzināšanas stundās uzmanība tiek veltīta satiksmes noteikumu apguvei. Pēc klašu audzinātāju iniciatīvas sadarbībā ar CSDD skolēni apgūst ceļu satiksmes noteikumus un iegūst velosipēdista apliecību.

Katru mācību gadu sadarbībā ar AS „Sadales tīkli” skolēni tiek izglītoti elektrodrošības jautājumos. Mācību ekskursijas ietvaros skolēni viesojas Valsts policijas Ogres nodaļā.

Sociālais pedagogs savā darbā seko līdzi arī skolas sanitāri higiēniskajiem apstākļiem - apgaismojumam, temperatūrai, uzkopšanai un vispārējai kārtībai.

2. Sociālpedagoģiskā darbība skolēnu psiholoģiskās drošības veicināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā.

Kopš 2015./2016. mācību gada 2. semestra veiktais sociālpedagoģiskais darbs ir viens no skolēnu psiholoģiskās drošības veicinātājiem Madlienas sākumskolā. To apliecina ciešā sadarbība starp sociālo pedagogu un sākumskolas skolēniem.

Autore piekrīt E. Apsalonam, ka mūsu runāšana nav tikai runāšana. Katrā sarunā mēs veidojam attiecības starp personām. Komunikācija ir izdevusies nevis tad, kad mēs it kā saprotamies, bet tikai tad, kad mums ar sarunu partneri tik tiešām izveidojas attiecības kā personām. (2, 54.)

Sociālajam pedagogam ikvienā situācijā jānudina skolēnus ievērot morāles zelta likumu, kas skan tā: dari citiem to, ko tu vēlētos sagaidīt pats. Ja tu gribi, lai tevi mīlētu,- mīli cilvēkus, kas ir ar tevi. Ja tu gribi, lai tev palīdzētu, palīdzi citiem. (36, 22.)

Sociālpedagoģiskās programmas ietvaros kā neatņemama ikdienas dzīves sastāvdaļa notiek sākumskolas skolēnu individuālās konsultācijas pie sociālā pedagoga. Daudzi skolēni izvēlas gan starpbrīžos, gan pēc mācību stundām nākt uz sarunu arī bez kāda īpaša uzaicinājuma. Vienkārši būt ar līdzcilvēku, kas viņu uzklausa, iedziļinās stāstītajā un saprot.

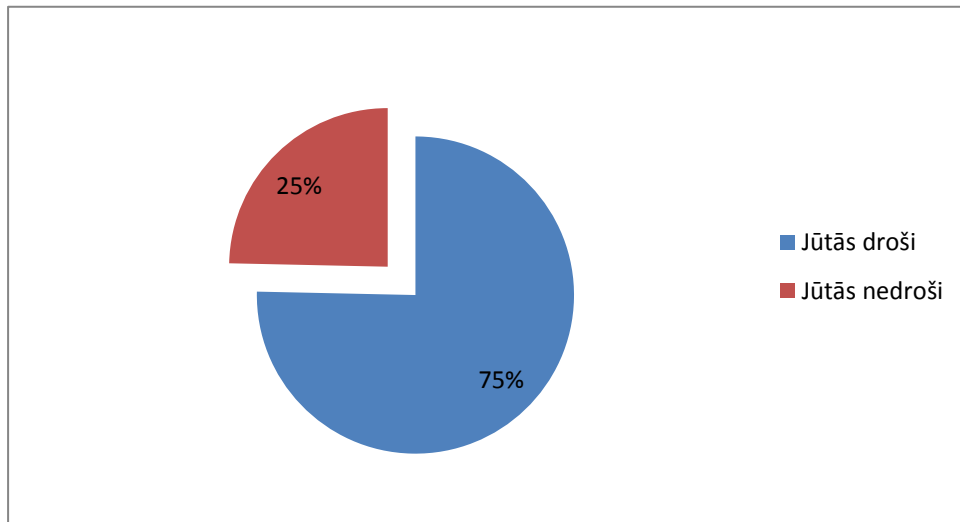
Ar 2016./2017. mācību gadu skolā strādā arī izglītības psihologs un turpina darbu sociālā dienesta klīniskais psihologs, kurš aizsāka darbu ar problēmskolēniem jau pagājušajā mācību gadā un turpina izpēti darbu ar individuālajiem gadījumiem. Ir individuālais gadījums, ar kuru turpina darbu psihologs, zēnam un viņa mātei sociālā pedagoga pavadībā apmeklējot Bērnu klīniskās slimnīcas Gailezera novietnes psihiatrijas nodaļu.

Bijusī 4. klase, šogad 5. klases lielākā daļa skolēnu ir veiksmīgi adaptējušies pamatskolā, to apliecina mācību priekšmetu skolotāju vērojumi un perioda vērtējumi pirms rudens brīvdienām, 2 skolēniem nepieciešama regulāra Atbalsta personāla palīdzība, kā tika nolemts skolas mazās pedagoģiskās apspriedes laikā. Skolas sociālajam pedagogam dots uzdevums - sazināties ar skolēnu vecākiem un informēt par turpmāko sadarbību. 5. klases skolēni ārpusstundu laikā apmeklē sociālo pedagogu, tā turpinot uzsākto sociālpedagoģisko programmu - ne tikai apspriež sekmes un analizē uzvedības problēmas, bet arī gatavojas skolas pasākumiem, tā mazinot riskus, kas dažkārt rodas brīvā laika nelietderīgā pavadīšanā.

Autore uzskata, ka lēnām, pakāpeniski, bet samērā veiksmīgi realizējas programmas izvirzītais uzdevums – radīt drošu vidi visiem – gan tiem, kuri jūtas nedroši, kā arī sniegt

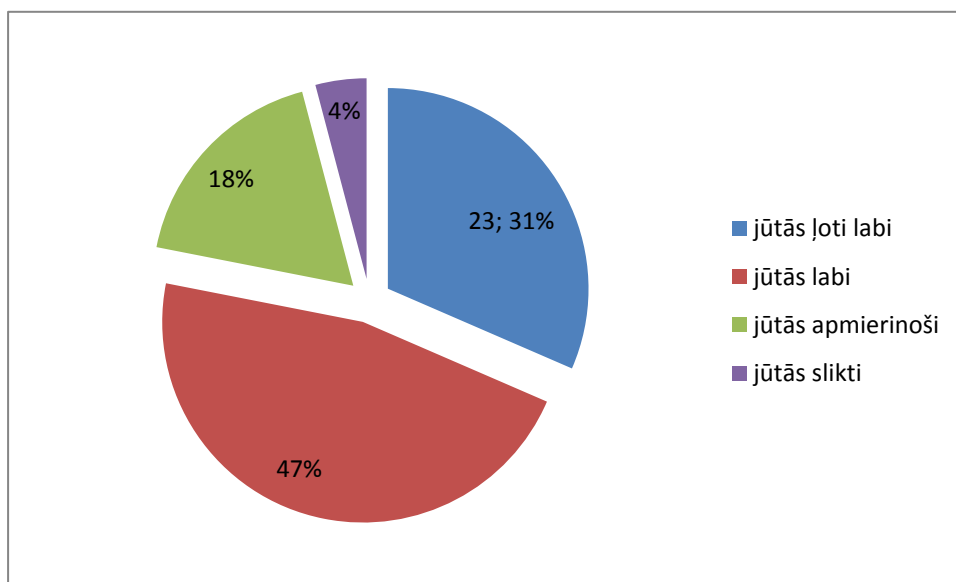
atbalstu un palīdzību skolēniem, kuriem konstatēti uzvedības traucējumi un saskarsmes grūtības.

Veicot noslēdzošo anketēšanu (skat. 16. pielikumu) par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā iegūti rezultāti, kas apkopoti diagrammās. Anketēšanā piedalījās 73 skolēni.

6.1. att. Skolēnu fiziskā drošība Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā

Fizisko nedrošību joprojām izjūt 25% 1. – 4. klašu skolēni, kas salīdzinot ar sākotnējiem rezultātiem ir daudz labāks. Sākotnējais pētījums uzrādīja vidējo nedrošības rādījumu 33,7%. Bet tas tomēr norāda, ka veicams vēl liels darbs skolas vides sakārtošanā.

6.2. att. Skolēnu psiholoģiskā drošība Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā

Vērtējot rezultātus, kā skolēni vērtē savu psiholoģisko drošību, tad ir tikai 3 skolēni, kuri joprojām jūtās slikti. Ar viņiem turpmāk tiks veikts individuāls darbs. Tāpat pastiprināta uzmanība tiks veltīta tiem 13 skolēniem, kuri vērtē drošību tikai apmierinoši.

Veicot noslēdzošo anketēšanu par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā, noskaidrots, ka drošas psiholoģiskās un fiziskās vides radīšana ir un joprojām paliek Madlienas vidusskolas pienākums.

Sociālpedagoģiskās programmas izstrāde un realizēšana ir veids, kā pievērst īpašu uzmanību konkrētiem bērniem, bet visas skolas sociālpedagoģiskās darbības pamatā ir plānveidīgs, sistemātisks un organizēts sociālā pedagoga ikdienas darbs - izrādīt patiesu interesi par skolēnu, tā nostiprinot skolā drošu vidi ikvienam un tā sasniedzot visas skolas kolektīva kopīgo mērķi - skolēnu tiesības uz netraucētu izglītības ieguvu.

Sociālais pedagogs ar savu darbu palīdz pārējiem pedagogiem pilnveidot izglītojošo vidi, kurā dzīvo un mācās skolēni. Ir svarīgi skolēniem apgūt ne tikai teorētiskās zināšanas, bet arī iemācīt prasmi pilnvērtīgi tās pielietot dzīvē, darbā un sabiedrībā, izprast sevi, izdarīt izvēli, izteikt viedokli, pieņemt lēmumus, apgūt saskarsmes prasmes, pieņemt iespēju piepildīt sociālās un garīgās vajadzības. Sociālais pedagogs māca piedalīties aktīvi socializācijas procesos skolēniem ikvienā vecumposmā.

Svarīgs priekšnoteikums veiksmīgai sadarbībai gan ar skolēniem, gan viņu vecākiem ir savstarpējā cieņa un uzticēšanās. Sociālpedagoģiskā darba organizēšanu skolas sociālais pedagogs veic, sadarbojoties ar skolas administrāciju un atbalsta personālu. Amata pienākumos ietilpst arī skolēnu sadzīvisko, sociālo, emocionālo, arī mācību problēmu risināšana, skolēnu, pedagogu un vecāku konsultēšana, sadarbība ar citām sociālajām institūcijām, arī pētnieciskais darbs skolēnu sociālās situācijas uzlabošanā un labvēlīgas vides veidošanai skolā. Tādejādi sociālais pedagogs ar savu profesionālo darbību nodrošina skolēnu tiesību aizsardzību, socializācijas, resocializācijas un skolas izglītības procesam izvirzīto mērķu un uzdevumu īstenošanai nepieciešamos nosacījumus.

Sociālais pedagogs identificē bērnu un jauniešu socializācijas procesa, kā arī brīvā laika pavadīšanas riskus, pedagoģiski analizē un savlaicīgi risina identificētās problēmas. Modelē socializācijas procesus savā skolā, prognozē, plāno, organizē darbu izpildi, koordinē starpinstitucionālo sadarbību sociālpedagoģisko uzdevumu risināšanā. Šādu darbību paredz diplomdarba ietvaros izstrādātā sociālpedagoģiskā programma Madlienas sākumskolai.

Ļoti svarīgi sociālajam pedagogam, citiem pedagogiem un arī skolēniem ir zināt un ievērot hierarhiju vai secību, kā noris problēmas risināšanas kārtība konkrētā izglītības iestādē. Ja skolā tiek novēroti vai atklāti pārkāpumi, skolēnam tiek izteikts:

- mutisks pedagoga (klases audzinātāja vai mācību priekšmeta skolotāja) aizrādījums;

- rakstiska piezīme dienasgrāmatā un e-klasē;
- rakstisks problēmas pieteikums no pedagoga, kam seko rakstisks paskaidrojums no skolēna un pārrunas ar sociālo pedagogu;
- uz skolu tiek aicināti skolēna vecākiem (problēmas risināšanā, izvērtējot nepieciešamību tiek iesaistīts skolas atbalsta personāls, skolas direktors, arī citas sociālās, līdz pat tiesībsargājošās sadarbības institūcijas).

Tāpat sākumā skolēnam tiek dota iespēja izprast savu pārkāpumu, pārdomāt savu rīcību un laboties. Ja pārkāpumi turpinās, klases audzinātājs rakstiski aizpilda iesnieguma veidlapu vai problēmas pieteikumu un atbildību par konkrētās problēmas risināšanu klases audzinātājs vai mācību priekšmeta skolotājs tālāk uztic skolas sociālajam pedagogam. Sociālais pedagogs aicina uz pārrunām skolēnu individuāli, par pirmreizēju tikšanos ne vienmēr tiek informēti vecāki, bet ļoti bieži vecāki tiek iesaistīti pārrunās nekavējoši. Skolā ir izstrādātas divpusējas un trīspusējas vienošanās veidlapas, kuras tiek aizpildītas un parakstītas no iesaistīto personu puses. Notiek kontrole par problēmas risināšanas gaitu. Problēmas risināšanā iesaistās arī izglītības psihologs. Ir gadījumi, kad nepieciešams piedāvāt specializētu palīdzību - klīnisko psihologu, psihoterapeitu, neirologu vai bērnu psihiatru. Šajos gadījumos visa informācija apmaiņā notiek ar skolēna vecākiem vai aizbildņiem. Sociālā pedagoga darbībā ļoti svarīgs aspekts ir prast savlaicīgi saskatīt skolēnu sociālās problēmas un neļaut tām attīstīties tālāk, ko arī sauc par preventīvo darbu. Sociālais pedagogs koordinē sadarbību ar ārējiem partneriem pašvaldībā. Sociālpedagoģisko problēmu risināšanā starpinstitucionālo sadarbību pārstāv un nodrošina: Madlienas vidusskola, Ogres novada Madlienas sociālais centrs, kā arī tuvāko pagastu sociālie centri, Ogres novada pagastu Bāriņtiesa, Pašvaldības policija, Madlienas pagasta pārvalde, Ogres novada pašvaldības Izglītības nodaļa, Ogres novada Krīzes centrs „Laipas”, beidzamajā laikā arī Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija.

Sadarbības mērķis ir sniegt savlaicīgu informāciju, piesaistīt nepieciešamos resursus, kā arī speciālistus skolēna problēmu risināšanā. Galvenais uzdevums ir sekmēt ikviena bērna tiesību aizsardzību, meklējot pēc iespējas labāku risinājumu konkrētā problēmsituācijā. Īpaši vēlos atzīmēt Madlienas vidusskolas veiksmīgo sadarbību ar Sociālā centra un Bāriņtiesas darbiniekiem, jo skolēni ar uzvedības traucējumiem un nepietiekošiem mācību vērtējumiem visbiežāk ir no maznodrošinātajām ģimenēm, kuri savukārt ir sociālā dienesta klienti un attiecīgo ģimeņu apsekošana ir dienesta ikdienas darba pienākumos. Sniedzot savlaicīgu informāciju par konkrētās ģimenes bērniem kā skolēniem, problēma tiek nekavējoši risināta.

Jebkura saruna (telefoniska, individuāla, grupu) gan ar skolēniem, gan skolēnu vecākiem tiek dokumentēta un saglabāta turpmākai darbībai. Informācija tiek fiksēta gan

elektroniski, gan papīra formātā. Sociālā pedagoga ikdienas redzeslokā kopumā ir ap 70 Madlienas vidusskolas skolēni, no tiem 25 sākumskolas skolēni, kuriem ir iekārtotas Skolēna uzskaites kartes. Lielākā daļa no tiem ir sociālā riska grupas skolēni, kurus pastāvīgi jādisciplinē un jāmotivē mācību darbam.

Uzskaites karte tiek iekārtota skolēna klātbūtnē. Tā tiek uzsākta, ja par konkrēto skolēnu ir saņemts klases audzinātāja, mācību priekšmeta skolotāja, cita pedagoga vai skolēna iesniegums sekmju, uzvedības vai citu problēmu gadījumā. Skolēna uzskaites karte netiek iekārtota, ja skolēns tik vien kā rakstiski izteicis savu viedokli vai iesniedzis informāciju vai paskaidrojumu par kādu konkrētu situāciju vai gadījumu. Tiekoties ar skolēnu, kuram iekārtota uzskaites karte, katra tikšanās tiek reģistrēta, tiek fiksēta arī citādi iegūta informācija par konkrēto skolēnu. Satiekoties individuālajās pārrunās, iepriekšējie ieraksti tiek analizēti un pārrunāti.

Skolēna uzskaites karte ir ne tikai informācijas materiāls sadarbībai ar citām institūcijām, kad informācija tiek pieprasīta par konkrēto skolēnu, bet daudziem skolēniem šī karte veic arī audzinošu funkciju. Esmu novērojusi, ka sākumskolas skolēniem nepatīk, kad šī karte tiek pieminēta vai aizpildīta.

Sociālā pedagoga darbības lauks, dažādu problēmu risināšanā, kas rada traucējumus izglītības ieguves procesā, ir samērā plašs. Pirmkārt, jau skolas iekšējās kārtības nodrošināšanas un noteikumu neievērošanas aspektā. Otrkārt, sociālais pedagogs nav tikai sociālā riska skolēnu aizstāvis, kā tas dažkārt šķiet. Skolā sociālajam pedagogam vienmēr jābūt ļoti objektīvam un jāatceras, ka jā rūpējas, lai neviens neatļautos pārējiem traucēt mācību darbu, kas jau daudzus gadus ir labi organizēts un pārdomāts visas skolas pedagoģiskā un tehniskā personāla kopīgs sasniegums.

3. Sadarbība skolas Atbalsta komandā.

Teorētiskās literatūras analīzē kā viens no būtiskiem ieteikumiem problēmu risināšanā bija, kad vien tas ir iespējams, jāizmanto darbs komandā, iesaistot skolotājus, skolas ārstus, medmāsas, skolas psihologus un skolas sociālos pedagogus, kas cieši sadarbojas ar pašvaldībā esošajiem dienestiem, un tā ir vislabākā pieeja darbam skolā. (33, 6.)

Madlienas vidusskolā ir izveidota skolas Atbalsta komanda. Tās sastāvā darbojas sociālais pedagogs, psihologs, logopēds un medmāsa. Ikvienam skolēnam un viņu vecākiem ir iespēja saņemt regulāru izglītojoši atbalstošu palīdzību. Atbalsta komanda sanāk kopā ik nedēļas, kā arī organizē tikšanos ar konkrētiem skolēniem un viņu vecākiem, kuriem mācības un disciplīnas ievērošana sagādā grūtības. Atbalsta komandas darbs ir pilnvērtīgs un, aptaujājot kolēģus, pedagogi piekrīt, ka labprāt sadarbojas ar atbalsta personālu, jo uzskata, ka problēmskolēniem, kuriem nepieciešams emocionāls vai psiholoģisks atbalsts un ir arī

uzvedības problēmas, nepieciešama speciālistu palīdzība. Atbalsta komanda darbojas, lai sekmētu tieši to skolēnu izaugsmi, kuriem ir grūtības mācību darbā, trūkst motivācijas, disciplīnas problēmas vai kuri ilgstoši nav apmeklējuši skolu. Skolas skolotāji, sociālais pedagogs, psihologs un logopēds sniedz konsultācijas vecākiem, kā palīdzēt bērnam izglītošanās procesā. Atbalsta komanda rūpējas par katru skolēnu ar konstatētiem mācīšanās traucējumiem vai īpašām vajadzībām. Šiem skolēniem ir pedagoģiski medicīniskās komisijas atzinumi. Skolā tiek labi koordinēts un attiecīgi pārraudzīts darbs ar šādiem skolēniem. Skolēniem ar mācīšanās traucējumiem mācību gada sākumā tiek sastādīti individuālie izglītības plāni, kuri regulāri tiek pārskatīti un izvērtēta to darbības efektivitāte. Visi skolotāji piekrīt, ka nepieciešama skolēnu ar mācīšanās traucējumiem integrēšana, bet neslēpj faktu, ka ļoti grūti strādāt ar tiem skolēniem, kuriem ir konstatēti arī uzvedības traucējumi. Šis fakts ir par iemeslu pārējo skolēnu nedrošībai un nestabilitātes veicināšanai skolā, un tā ir nopietna problēma. Skolā ir izstrādāta kārtība par pedagogu rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo. Šo problēmu risināšanu skolā jau piekto gadu par savu tiešo pienākumu uzskata sociālais pedagogs.

4. Sadarbība ar skolēnu vecākiem.

Skola sistemātiski un vispusīgi informē skolēnu vecākus par skolēnu drošības jautājumiem. Vecāki informāciju saņem gan izmantojot skolēna dienasgrāmatu, gan e-klasi, gan telefoniski, gan individuāli tiekoties ar klašu audzinātājiem, mācību priekšmetu pedagogiem, sociālo pedagogu, kā arī apmeklējot skolas un klašu vecāku sapulces.

Daudzējādā ziņā labu panākumu ķīla skolai mērāma tieši sadarbībā ar skolēnu vecākiem. Ļoti svarīgi skolēnu vecākiem dzirdēt atzinību un labus vārdus par viņu bērniem un gūtajiem sasniegumiem, bet diemžēl, sociālajam pedagogam, visbiežāk ar vecākiem apspriestās tēmas ir cieši saistītas ar skolēna nepiepildītajām vajadzībām. Sociālā pedagoga sadarbības jautājumi ar skolēna ģimeni iedalāmi 3 lielās grupās:

1. Palīdzības sniegšana skolēnam mācību motivācijas veicināšanā, mācību apguves traucējumu novēršanā un sekmju uzlabošanā.
2. Skolēna disciplīnas nostiprināšana un skolas iekšējās kārtības noteikumu ievērošana.
3. Skolēna sociālo un sadzīves problēmu saskatīšana un risināšana.

Autoresprāt, pats noteicošākais sociālā pedagoga darba mērķis ir palīdzēt radīt drošu vidi ikvienam skolēnam. Diemžēl ar nedisciplinētību, neatbilstošu attieksmi pret skolu un skolas iekšējo kārtības noteikumu pārkāpšanu skolas sociālais pedagogs savā darbā saskaras ik dienu, saņemot mutiskus ziņojumus, rakstiskus iesniegumus kā no skolēniem, tā skolotājiem. Katrā klasē ir skolēni, kuri neievēro vispārpieņemtās uzvedības un sociālās normas, jo tās nav ģimenē apgūtas. Šajā aspektā sadarbība ar skolēna ģimeni sākas ar

aizrādījuma izteikšanu un ierakstu dienasgrāmatā, lai informētu par disciplīnas pārkāpumiem, par aizrādījumiem un problēmas risinājuma veidiem. Diemžēl daudzi vecāki beidzamajā laikā neparaksta savu bērnu skolas dienasgrāmatas, un tāpēc seko telefoniska saziņa un arī aicinājums uz skolu. Vislielākās problēmas sagādā darbs ar skolēnu neattaisnotajiem stundu kavējumiem, kurus arī vecāki, diemžēl neuztver kā nopietnu pārkāpumu. Individuālajās pārrunās ar skolēnu vecākiem notiek rūpīgs izskaidrošanas darbs.

Skolas sociālais pedagogs kopā ar skolas medmāsu ir tie, kuri palīdz klašu audzinātājiem risināt skolēnu sadzīviskās un sociālās problēmas. Visbiežāk tās ir saistītas ar skolēnu personīgo higiēnu. Ir jāinformē vecāki par nepieciešamību rūpīgāk sekot līdzi savu bērnu skolas apģērbam, apģērba piemērotībai laika apstākļiem un bērna vispārējai ķermeņa tīrībai, kur ietilpst roku, kāju, nagu un matu kopšana. Ir vērtīgi atgādināt vecākiem, ka pretējā gadījumā tā ir vecāku nolaidība jeb nerūpēšanās par bērnu ir viens no Bērnu tiesību aizsardzības likumā uzskaitītiem vardarbības veidiem.

Sociālpedagoģiskajā darbā komunikācijas veiksmes pamatā ir mierīga, laipna saruna, prasme uzklausīt, kā arī empātija - iejusties otrā. Darbā ar skolēniem, vecākiem un kolēģiem autore cenšas ievērot profesionālās un vispārcilvēciskās ētikas normas, atzīstu Kristīgās vērtības. Izturos savā darbā ar vienlīdzīgu attieksmi pret visiem, ievēroju personu datu un informācijas konfidencialitāti. Pats svarīgākais savā darbā apzināties, ka rezultāti nav saskatāmi uzreiz, bet gan pacietīgā un lēnprātīgā darbā.

5. Individuālo gadījumu risināšana.

Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā ir skolēni, ar kuriem sociālpedagoģiskais darbs noris ļoti intensīvi, iesaistot iespējamās ārpuskolas sadarbības institūcijas, bet, diemžēl arvien skolā rodas jauni problēmgadījumi, kuros tieši šie skolēni nokļūst atkārtotā uzmanības centrā, tāpēc skola nolēma pieņemt Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas piedāvāto palīdzību un izrādīja iniciatīvu piesaistīt šo problēmskolēnu vecāku īpašu uzmanību un vēl aktīvāk iesaistīt vecākus viņu bērnu uzvedības un saskarsmes problēmu risināšanā, kā to paredz piedāvātais projekts.

Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija ar Eiropas Savienības struktūrfondu līdzekļu atbalstu no 2016. gada aprīļa līdz 2021. gada martam īsteno projektu, lai pilnveidotu atbalsta sistēmu bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē, paaugstinot speciālistu profesionalitāti un darba efektivitāti, kā arī izglītojot sabiedrību par vardarbību. Galvenā projekta mērķa grupa ir bērni ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem.

Projekta ietvaros ir izveidota Konsultatīvā nodaļa, kuras sastāvā ir dažādu jomu speciālisti: divi sociālie darbinieki, divi psihologi, atkarību profilakses speciālists, speciālais

pedagogs un psihiatrs. Konsultatīvās nodaļas speciālistu uzdevums ir nodrošināt bērnu uzvedības traucējumu un saskarsmes grūtību identificēšanu, izstrādāt un īstenot atbalsta programmu 1000 bērniem ar saskarsmes grūtībām un uzvedības traucējumiem. Multidisciplinārā speciālistu komanda ļaus sekmīgāk identificēt uzvedības traucējumus un saskarsmes grūtības, kā arī noteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus. (19)

Konsultatīvās nodaļas speciālisti jau ir uzsākuši darbu pie sadarbības tīkla izveides, kurā ietilps visas tās institūcijas, kas tiks iesaistītas konsultatīvā atbalsta sniegšanā (izglītības iestādes, aprūpes iestādes, pašvaldību sociālie dienesti u.c.) Informācija par sadarbības tīklu tiks iekļauta Sadarbības tīkla rokasgrāmatā, ko varēs izmantot visi sadarbības tīkla dalībnieki efektīvākai informācijas apmaiņai, strādājot ar bērnu ar uzvedības traucējumiem. Sadarbības tīkla rokasgrāmata tiks ievietota Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas mājas lapā. (19)

Tāpat Konsultatīvās nodaļas speciālisti ir uzsākuši darbu pie metodoloģijas izstrādes, ar kuras palīdzību diagnosticēt uzvedības traucējumu cēloņus un noteikt, kā palīdzēt tos diagnosticēt citiem speciālistiem un bērnu vecākiem.

Lai nodrošinātu datu apmaiņu starp valsts un pašvaldību iestādēm, kas iesaistītas darbā ar bērniem ar uzvedības traucējumiem, sadarbībā ar Iekšlietu ministrijas Informācijas centru plānots pielāgot Nepilngadīgo personu atbalsta informācijas sistēmu. Minētajā sistēmā tiks ievadīta informācija par Konsultatīvās nodaļas uzskaitē esošajiem bērniem, kā arī izstrādātajām atbalsta programmām un rekomendācijām bērnu uzvedības korekcijai.

Vienlaikus projekta ietvaros tiks izstrādātas un aprobētas profesionālās kvalifikācijas pilnveides izglītības programmas un apmācību metodoloģijas, kā arī zināšanu pilnveides izglītības programmas un apmācību metodoloģijas, pēc kurām tiks apmācīti 5825 speciālisti bērnu tiesību aizsardzības jomā.

Tiks īstenoti arī informēšanas pasākumi sabiedrības izpratnes maiņai attiecībā uz vardarbību ģimenē, kā arī veikta iedzīvotāju aptauja par sabiedrības attieksmes maiņu attiecībā uz vardarbību ģimenē. Tāpat tiks izveidota un Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas mājas lapā ievietota interaktīvā spēle vardarbības ģimenē ar bērniem atpazīšanai un mazināšanai. Kopējais projekta finansējums ir līdz 2,4 miljoni eiro, t. sk., Eiropas Sociālā fonda finansējums 2 miljoni eiro un valsts budžeta finansējums 0,4 miljoni eiro. (19)

Madlienas vidusskola, sadarbojoties ar 2 sociālā riska skolēnu vecākiem, ir palīdzējusi aizpildīt pieteikumus, anketas, sniegtās veidlapas un saņemts apstiprinājums no Konsultatīvās nodaļas par atbalsta sniegšanu tuvākajā laikā konkrētajiem bērniem un viņu ģimenēm. Konsultatīvo nodaļu no Madlienas vidusskolas apmeklēs 2 sākumskolas skolēni - skolēns A.T. un skolēns P.O. Izglītības iestādei bija jāsaņem sekojoši dokumenti:

1. Skolēna raksturojums (skat. 6. un 7. pielikumu).

2. Skolēna deviantās uzvedības gadījumu apraksti (skat. 8. un 9. pielikumu).
3. Izglītības iestādes veiktie pasākumi problēmas risināšanā (skat. 10. un 11. pielikumu).

Cerams, ka konsultatīvās nodaļas speciālistiem izdosies nodrošināt bērnu uzvedības traucējumu un saskarsmes grūtību identificēšanu, izstrādāt un īstenot atbalsta programmu bērniem ar uzvedības traucējumiem. Multidisciplinārā speciālistu komanda (sociālie darbinieki, psihologi, atkarību profilakses speciālists, speciālais pedagogs un psihiatrs) ļaus sekmīgi noteikt ģimenes saskarsmes grūtību cēloņus un noteikt nepieciešamos atbalsta pasākumus. Konsultatīvās nodaļas speciālisti, atbilstoši bērna uzvedības problēmām:

- veiks bērna uzvedības diagnostiku;
- sniegs konsultācijas bērna vecākiem, arī citam likumiskajam pārstāvim vai aprūpētājam;
- izstrādās bērna individuālo atbalsta programmu 12 mēnešiem;
- sadarbosies bērna individuālās atbalsta programmas periodā ar bērna vecāku, citu likumisko pārstāvju vai aprūpētāju, iesaistītajām valsts un pašvaldību institūcijām, piemēram, sociālo dienestu, izglītības iestādi u.c.

Skola ir apņēmusies nodrošināt transportu šo konsultāciju apmeklēšanai, sadarboties gan ar vecākiem, gan sociālajiem darbiniekiem pagastā, kuri atbild par konkrētajām ģimenēm. Tiks gaidītas rekomendācijas, kuras sniegs skolai Konsultatīvās nodaļas speciālisti.

Jāakcentē, cik ļoti būtiska ir sadarbība sociālajam pedagogam ar klašu audzinātājiem. Tikai pateicoties audzinātāju pedagoģiskajai novērošanai ir iespējams saņemt informāciju, uz kuras pamatojoties var uzsākt tālāko sociālpedagoģisko darbību.

Lai skolēnu uzvedības problēmu noteikšana nebūtu novēlota, Madlienas vidusskola jau vairākus gadus palīdz savu skolēnu vecākiem un nodrošina labu un profesionālu speciālistu pieejamību bērnu visdažādāko problēmu risināšanai, jo ir izveidojusies sadarbība ar Bērnu klīniskās slimnīcas Gaiļezera novietnes speciālistiem, kuri atzīmē, ka šāda sadarbība ir atbalstāma, jo ikviena papildus informācija palīdz precīzāk izprast bērna individualitāti, un noteikt diagnozi. Esam pārliecinājušies, cik svarīgi un vērtīgi, skolēna izglītošanā iesaistītajiem pedagogiem, kopīgi sagatavot nepieciešamos dokumentus un viens no tiem pedagoģiskās novērošanas apraksts, kas sevī ietver skolēna uzvedības un emociju izpausmju atainojumu. To sagatavo klases audzinātājs, un papildina sociālais pedagogs.

NOBEIGUMS

Pētot bērnu psihiskās un fiziskās drošības aspektus literatūrā, kā arī veicot šo faktoru atpazīšanu reālajā dzīvē izglītības iestādē un vērojot skolēnus autore secina, ka bērns nevar pilnvērtīgi attīstīties ne tad, ja viņš ir upuris, ne arī tad, ja viņš ir pāridarītājs. Tas nozīmē – palīdzība vajadzīga abiem. Bet arī agresīvais bērns ir tikai bērns, kura tiesības uz attīstību acīmredzot nav vai nav bijušas nodrošinātas. Analizējot literatūru par psiholoģisko un fizisko drošību, autore pievienojas apgalvojumam, ka ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz drošību, kas, savukārt jānodrošina izglītības iestādei un sekmīga sociālpedagoģiskā darbība to var veicināt.

Analizēt dažāda līmeņa normatīvos dokumentus, kas reglamentē bērnu drošību izglītības iestādē un iepazīstoties ar Madlienas vidusskolas dokumentāciju, kas attiecas uz skolēnu drošību Madlienas vidusskolā un kā tas tiek ievērots reāli dzīvē, apstiprinājās fakts, ka skola godprātīgi veic noteiktās prasības attiecībā uz fiziskās drošības garantēšanu saviem skolēniem. Nedaudz atšķirīga situācija ir ar psihisko drošību, to ir grūtāk nodrošināt. Tāpēc iesaistāms katrs skolas darbinieks un skolēns, bet nepieciešamības gadījumā arī vecāki un ārpuskolas institūcijas.

Veicot pētījumu, ar mērķi noskaidrot skolēnu un skolotāju viedokli par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā tika noskaidrotas tās vietas skolā, kurās skolēni jūtas visnedrošāk. Drošības apdraudējums skolēniem sākumskolā, ko varētu radīt nepilnības skolas materiāli tehniskajā bāzē, salīdzinoši ir niecīgas un tuvākajā laikā novēršamas. Par atklātajiem un konstatētajiem tehniskajiem apdraudējumiem skolā tiek sniegta informācija direktora vietniekam saimniecības darbā un semestra laikā pakāpeniski tika un arī turpmāk tiks novērsti konstatētie trūkumi. Skolas pedagoģiskajam personālam jāturpina nodrošināt augstvērtīga skolēnu izglītošana drošības jautājumos. Tad mazāk ietekmējama būs arī iekšējā sociālā vide, kas savukārt var radīt augsni nedrošībai un konfliktiem.

Pētījumā par skolēnu psiholoģisko drošību iegūtie rezultāti ļāva noskaidrot tos skolēnus, kuru jūtas nedroši vai arī izraisa nedrošības sajūtu citos. Tātad sociālpedagoģiskā darbībā jāparedz individuāls darbs un uzmanība jāveltī tieši šiem skolēniem, jo zīmīgi ir fakts, ka ne gluži visi, bet šie skolēni ir arī to skaitā, kuri pētījumā par drošību skolā jūtās nedroši (vai ir pāridarītāji citiem), un sociālajam pedagogam tieši šis fakts jāuztver par būtisks un tāpēc jāveltī uzmanība, pirmkārt, šiem skolēniem, lai līdzsvarotu viņu emocijas un neļautu pieaugt skolēnu vispārējai emocionālajai nedrošībai.

Izveidojot sociālpedagoģiskās darbības programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā ir apstiprinājies viedoklis, ka savstarpējās ģimeniskās attiecības nosaka konkrētā bērna uzvedību un disciplīnu skolā, audzināšanas tradīcijas un mikrovide, no kādas nāk atsevišķi skolēni, un tas tad arī lielā mērā ir citu skolēnu nedrošības radītājs un cēlonis. Ļoti atšķirīgais skolēnu sociālais līmenis, kādā atrodas skolēni savās ģimenēs, audzināšanas tendences kādās tiek audzināti skolēni, un tuvāk izvērtējot atsevišķus problēmu gadījumus un tos pētot, patiešām izkristalizējās fakts, ka vislielākais apdraudējums citu drošībai ir atsevišķu indivīdu visatļautība un neaudzinātība. Un mēs kā speciālisti, saprotam, ka profesionāla palīdzība sniedzama kā vieniem (upuriem), tā otriem (vardarbības veicējiem), un problēma jāprot saskatīt jau sākumskolā, pat vēl agrāk - pirmskolas izglītības iestādēs un reālais problēmas risināšanas process sastāv no komponentiem: problēmas noteikšana un formulēšana, iespējamo risinājumu meklēšana, piekrišanas vienotam risinājumam, nodoma par risinājuma ieviešanu dzīvē apstiprināšanai. Tāpēc sociālpedagoģiskās darbības programmā paredzēta gan sadarbība ar skolēniem, gan ar skolēnu vecākiem un pedagogiem, un atsevišķos gadījumos arī ar ārpuskolas institūcijām.

Veicot sociālpedagoģisko izmēģinājumu darbību, realizējot programmu ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā, var teikt, ka Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā skolēnu drošība kopumā vērtējama kā apmierinoša. To nodrošina normatīvā bāze un pedagoģiski izglītojošais piedāvājums. Vērtības, attieksmes, saskarsme starp skolas skolēniem un pedagogiem, starp skolēniem un darbiniekiem - vērtējama kā laba. To apstiprina arī pētījuma rezultāti, jo skolēni saviem skolotājiem uzticas, nepieciešamības gadījumā meklē palīdzību un tā arī nekavējoši tiek sniegta. Skolēnu psiholoģiskā drošība, skaitliski tik mazā sākumskolā, ir „pārredzama” un kontrolējama. Skolēnu attiecības klasesbiedru vidū ir apmierinošas. Izmēģinājumu darbība palīdzēja noskaidrot tos, kuri alkst pēc sociālpedagoģiskas palīdzības. Un šis arī ir viens no skolas nopietnākajiem turpmākajiem pienākumiem - drošas vides nodrošināšana ikvienam ik dienas, jo no skolas tiek prasīta atbildība par katru skolēnu. Ikkatram skolēnam ir tiesības skolā būt drošībā un viņa vecākiem ir tiesības prasīt atbildību no izglītības iestādes. Katrs atsevišķs nedrošības gadījums jāvērtē pieaugušo atbildības kontekstā, jāmeklē arī turpmāk veidi, kā, sadarbojoties ar vecākiem, galu galā arī problēmskolēnam palīdzēt tādām nebūt. Un ņemt vērā, ka ne tikai mums ar viņiem ir grūti, bet galvenais - viņiem ļoti grūti ir ar mums - nesaprotošajiem pieaugušajiem. Būt grūti audzināmam, ne tādām kā citi, ir ļoti sarežģīti un bērns visbiežāk cieš neveiksmi. Bet tie ir bērni, kurus mēs nesaprotam. Tāpēc pati svarīgākā problēma ar tādiem bērniem ir ne viņos, bet mūsos pašos. Nesaprašanās - tā ir nevēlēšanās tikt skaidrībā ar bērna neveiksmju cēloņiem, neadekvātām prasībām. (44) Pie pareizi organizēta

izglītojoši audzinošā procesa var sasniegt labus rezultātus ar katru ikvienu bērnu. Jāpanāk absolūti individuāls darbības stils ar katru problēmskolēnu. Vieni skolēni pieprasa stingru kontroli, un vadību katra darba posmam vai uzdevumu izpildei, bet citiem tāda pieeja var būt vienīgi bremsējoša. (45, 315.)

Analizēt sociālpedagoģiskās darbības programmas ar skolēnu drošību saistīto risku mazināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā realizācijā iegūtos rezultātus apstiprinājās fakts, ka ar meitenēm ir vieglāk runāt par izjūtām un problēmām un viņas nebaidās vērsties pēc palīdzības. Savukārt zēni bieži ir agresīvāki un impulsīvāki. Jāstrādā ar sākumskolas skolēniem un viņu vecākiem, panākot, ka ikviens saprot, apzinās un ar citu attieksmi izturas pret savu skolu, ar cieņu izturas pret skolas iekšējo kārtības noteikumu ievērošanu, jo to neievērošanas gadījumā būtu jāseko attiecīgām darbībām, ar kurām arī būtu visi jāiepazīstina, jo skolas lozungi ir visu izsakošs - „Katram skolēnam ir tiesības netraucēti mācīties un katram skolotājam ir tiesības netraucēti vadīt stundu, tātad nevienam nav dotas tiesības traucēt mācību darbu ne citiem skolēniem, ne pedagogiem“. Bet, lai to visi ievērotu, ir liels darbs darāms, tāpēc aktīvi strādājot un darbojoties ar skolēniem, ar sākumskolas klašu audzinātājiem un citiem pedagogiem, arī Atbalsta personālu, pilnīgi neatņemama sastāvdaļa ir skolēnu vecāku līdzdalība, informēšana un sadarbība ar viņiem. Ir gūta laba pieredze tiekoties ar skolēnu vecākiem, līdz šim vienmēr bija zināms satraukums, kā runāt ar vecākiem, kādus izvēlēties vārdus, secināts, ka tikai darot nāk arī prasme izteikt savu viedokli, nebaidīties būt atklātam, noformulēt domu un prast uzmanīgi klausīties. Jāsecina, ka ļoti pozitīvi augušas attiecības ar sākumskolas kolēģiem, jo realizējot sociālpedagoģisko novērošanu klasēs, audzinātāji redzēja sociālā pedagoga kā speciālista ieinteresētību palīdzēt dažādu jautājumu risināšanā. Klašu audzinātāji bija liecinieki aktīvai Atbalsta personāla darbībai, kas līdz šim, iespējams, notika nedaudz formāli. Runājot par sadarbību ar ārpuskolas institūcijām, jāsaka, ka ir noticis ļoti būtisks pavērsiens. Vēl kādus pāris gadus atpakaļ kā daudzi skolēni, tā viņu vecāki uzskatīja, ka skola neko nevar izdarīt ar disciplīnas pārkāpējiem. Jāatzīmē, ka tomēr ļoti daudzi jautājumi, to starp īslaicīgi konflikti skolā tiek atrisināti arī bez vecāku un citu institūciju piedalīšanos, bet ir gadījumi, kurus nekādi nav iespējams atrisināt, neiesaistot citas institūcijas, un starpinstitucionālā sadarbība ir liels un nozīmīgs atbalsts ikvienam sociālajam pedagogam skolā. Pateicoties starpinstitucionālajai sadarbībai, situācija ir mainījies un tagad var nojaust, ka gan vecāki, gan skolēni rēķinās ar sekām, jo ir atsevišķi gadījumi, kad lieta tiek nodota bāriņtiesai vai administratīvajai komisijai, kas lemj turpmāko rīcību jau augstākas likumdošanas ietvaros. Tāpat arī apsveicama ir skolas iniciatīva, lemjot un piedāvājot kā skolēniem, tā viņu vecākiem ne tikai izglītības psihologa, bet arī klīnisko

speciālistu konsultāciju apmeklējumus, jo vecāki ļoti retos gadījumos paši meklē palīdzību. Gan vecākiem, gan pedagogiem būtu svarīgi sev atgādināt 4 pamatpatiesības:

1. Bērna adaptācijas grūtību iemesli meklējami ģimenē.

2. Bērnu personības attīstībai un nobriešanai nepieciešama praktiski neierobežota pieaugušo fiziskā un emocionālā „ieguldīšanās”.

3. „Mūsu bērni” būtībā nav mūsu bērni- viņi pieder paši sev.

4. Psihiski veselu bērnu izaugšanas priekšnosacījums ir psihiski veselu pieaugušo radītā vide, kurā viņi attīstās. Sirsnība un simpātijas, tolerance un pieņemšana, patiesums un atklātība, liela pacietība un iecietība.

Skolas pedagoģiskajam personālam jāturpina nodrošināt augstvērtīga skolēnu izglītošana drošības jautājumos. Tad mazāk ietekmējama būs arī iekšējā sociālā vide, kas savukārt var radīt augsni nedrošībai un konfliktiem.

Veicot noslēdzošo anketēšanu par skolēnu drošību Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā, noskaidrots, ka drošas psiholoģiskās un fiziskās vides radīšana ir un joprojām paliek Madlienas vidusskolas pienākums.

Mans priekšlikums ir sākumskolā ieviest obligātu ticības mācību un skolēnos audzināt izpratni un pārliecību visam mūžam, ka lielāko un patiesāko drošību mums ikvienam dzīvē var sniegt attiecības ar Dievu, jo katrā no mums ir Dievišķā daļiņa, kura klusi, bet pacietīgi aicina uzticēties un ved mūs uz tikai mums katram ikvienam piešķirto dzīves uzdevuma izpildi, aicinot uz satiecību, mudinot uz žēlsirdību, apsolut mīlestību, Dieva garantēto drošību un lielo apsardzību dzīves ceļā.

Diplomdarba mērķis sasniegts, un uzdevumi izpildīti.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

1. **Ancāne, G.** *Ieteikumi izglītības iestāžu psihologiem un pedagogiem darbam ar skolēniem, kuriem ir uzvedības un emocionāli traucējumi skolas vidē.* Rīga: Slimību profilakses un kontroles centrs, 2014. 24 lpp.
2. **Apsalons, E.** *Komunikācijas kompetence. Kā saprasties un veidot attiecības.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2013. 54 lpp.
3. **Baldiņš, A., Raževa, A.** *Klases audzinātāja darbs skolēna personības izpētē.* Rīga: Pētergailis, 2001. 76 lpp.
4. **Beloraga, G.** *Drošība dažādās situācijās.* Rīga: Zvaigzne ABC, 2003. 55 lpp.
5. *Bērni Latvijā.* Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, 2015 – [atsauce 18.09.2016.]. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_13_berni_latvija_2015_15_00_lv_en.pdf
6. *Bērni Latvijā.* Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde, 2016 – [atsauce 18.09.2016.]. Pieejams: http://www.csb.gov.lv/sites/default/files/nr_12_berni_latvija_2016_16_00_lv_en.pdf
7. *Bērnu drošība skolās. Kāds ir tiesiskais regulējums?* – [atsauce 18.10.2016.]. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/files/content/Drosiba_tiesiskais%20regulejums_L%20Gravere.pdf
8. *Bērnu tiesību aizsardzības likums.* 19.06.1998. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
9. *Bērnu tiesību deklarācija.* 20.11.1959. – [atsauce 17.12.2015.]. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/berndekl.htm>
10. *Bērnu tiesību konvencija.* 20.11.1989. – [atsauce 17.12.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/1150>
11. **Boulbijs, Dž.** *Drošais pamats.* Rīga: Rasa ABC, 1998. 198 lpp.
12. *Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija.* 04.11.1950. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv/ta/lv/starptautiskie-ligumi/id/649>
13. *Civillikums.* 28.01.1937. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
14. *Darba likums.* 20.06.2001. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
15. **Diķe, V., Krieviņš, V.** *Es, ģimene, pasaule.* Sociālās zinības sākumskolai. Skolotāja grāmata. Rīga: RaKa, 1998. 111 lpp.
16. *Emotional Safety.* – [atsauce 11.04.2014.]. Pieejams: <http://safesupportivelearning.ed.gov/topic-research/safety/emotional-safety>

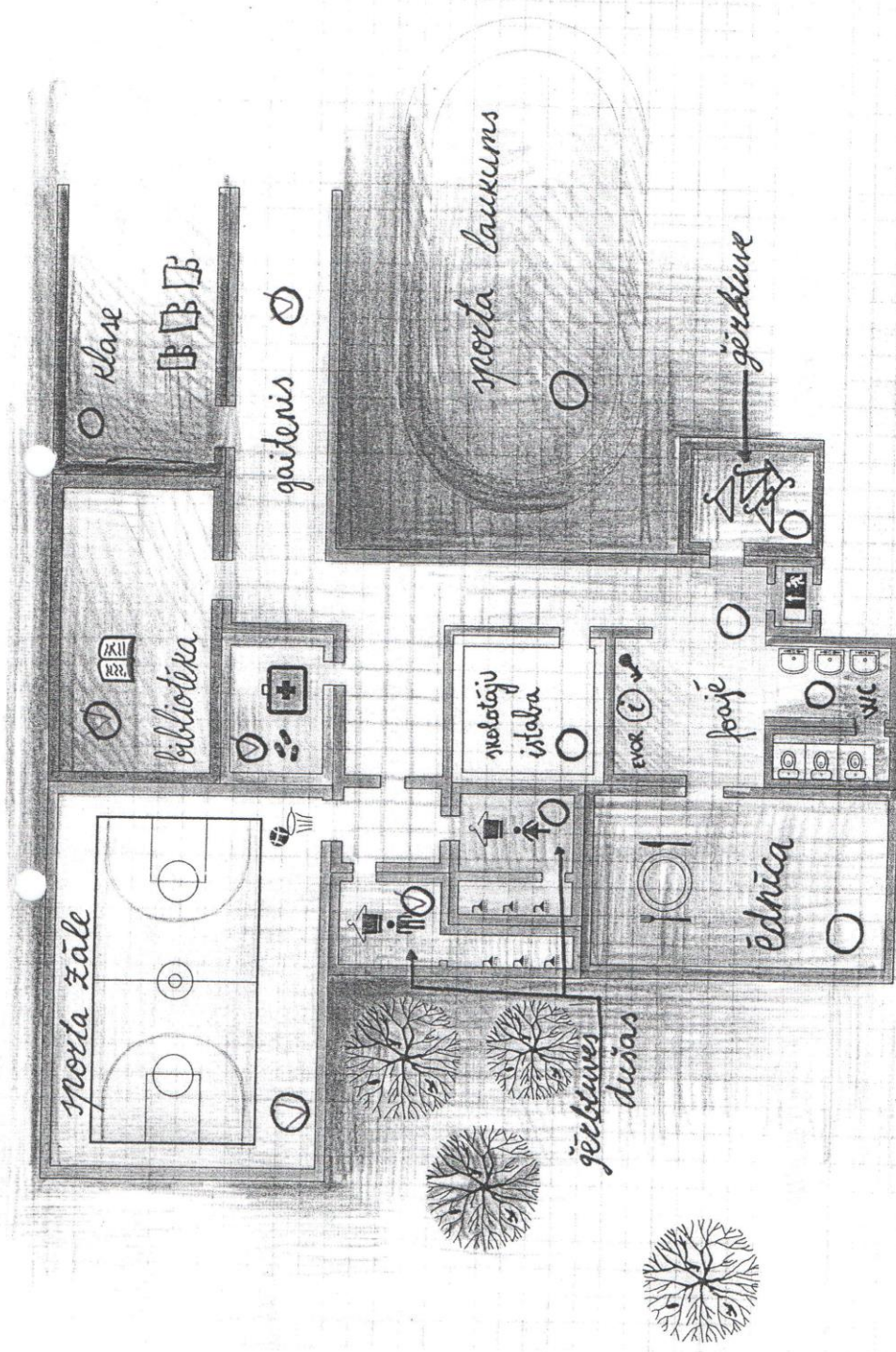
17. *Grupa vecākiem un bērniem*. Rīga: Centrs "Dardedze", 01.06.2015. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://www.bernskacietusais.lv/>
18. **Gulāne, V.** *Vardarbība ekrānos un agresija*. Rīga: RaKa, 2002. 178 lpp.
19. *Informācija par ESF līdzfinansēto projektu "Atbalsta sistēmas pilnveide bērniem ar saskarsmes grūtībām, uzvedības traucējumiem un vardarbību ģimenē"*. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas Konsultatīvā nodaļa, Valsts jaunatnes iniciatīvu centrs. – [atsauce 03.11.2016.]. Pieejams: <http://konsultativaiscentrs.bti.gov.lv>
20. *Izglītības likums*. 29.10.1998. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
21. *Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos*. MK noteikumi Nr. 1338, 24.11.2009, – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
22. *Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo profilaktiskā veselības aprūpe un pirmās palīdzības pieejamība izglītības iestādēs*. MK noteikumi Nr. 277, 23.03.2010, – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
23. *Latvijas Republikas Satversme*. 15.02.1922. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
24. **Lāma, A.** *Drošais ceļš uz skolu*. Rīga: Tapals, 2005. 31 lpp.
25. **Liebārde, Z.** *Bērnu drošība skolās. Kāds ir tiesiskais regulējums?* – [atsauce 14.03.2014.]. Pieejams: <http://www.lvportals.lv/>
26. *Madlienas vidusskolas iekšējie normatīvie dokumenti*. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://madlienasvidusskola.lv/dokumenti/> un <http://madlienasvidusskola.lv/par-skolenu-drosibu/>
27. **Miruškina, I., Dubova, A.** *Es un mana drošība*. Rīga: RaKa, 2002. 46 lpp.
28. *National School Climate Center: Safety*. – [atsauce 19.05.2014.]. Pieejams: <http://www.schoolclimate.org/guidelines/safety.php>
29. *Noteikumi par vispārējās izglītības iestāžu pedagoģiskā procesa organizēšanai nepieciešamo obligāto dokumentāciju*. MK noteikumi Nr. 779, 18.10.2005, – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
30. **Orska, R.** *Sociālās vides ietekme uz skolēna uzvedību*. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: http://www.ru.lv/res/fak/ped/pspi/zinraksti/2006/rita_orska.pdf
31. *Padomi saskarsmē, komunikācijā un sadzīvē ar cilvēkiem ar dažādām psihiskām saslimšanām*. Rīga: Slimību profilakses un slimību centrs, 2014. 44 lpp.
32. *Par administratīvo atbildību par sabiedriskās kārtības pārkāpumiem Ogres novadā*. Ogres novada pašvaldības noteikumi Nr. 42, 01.12.2010, – [atsauce 19.05.2014.]. Pieejams: www.ogresnovads.lv/lat/pasvaldiba/.../20_2010_saist_not_2014_04.doc

33. *Pašnāvību novēršana*. Informatīvais materiāls skolotājiem un citiem skolu darbiniekiem. Rīga: Slimību profilakses un kontroles centrs, 2013. 22 lpp.
34. *Personības vajadzību struktūra*. – [atsauce 24.04.2014.]. Pieejams: <https://vumi.wordpress.com/.../personibas-vajadzibas>
35. *Psihiskās saslimšanas, to pazīmes, diagnostika un ārstēšanas metodes*. Rīga: Slimību profilakses un kontroles centrs, 2013. – [atsauce 10.09.2015.]. Pieejams: https://www.nenovarsies.lv/pdf/SPKC_e_gramata.pdf
36. **Pupiņa, A., Pupinš, M., Škute, A.** *Tavai drošībai*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 110 lpp.
37. **Reņģe, V.** *Psiholoģija*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 174 lpp.
38. *Rokasgrāmata darbam ar vardarbībā cietušiem bērniem*. Rīga: Centrs „Dardedze”, 2014. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://www.bernskacietusais.lv/>
39. **Rudņicka, Z.** *Sociālais pedagogs skolā*. Rīga: RaKa: 2001. 191 lpp.
40. *Sociālais darbs skolā. Prakse, politika un pētījumu perspektīvas*. Rīga: Jumava. 2001. 608 lpp.
41. *Valsts pārvaldes iekārtas likums*. 06.06.2002. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
42. *Vardarbība un veselība. Ziņojums par situāciju Latvijā*. Rīga: 2007. – [atsauce 21.09.2015.]. Pieejams: www.policy.hu/putnina/Vardarbiba-pedejais.pdf
43. *Vispārējās izglītības likums*. 10.06.1999. – [atsauce 18.09.2015.]. Pieejams: <http://likumi.lv>
44. **Безруких, М. М.** *Проблемные дети*. Москва: УРАО, 2000. 312 с.
45. **Бородулина, С. Ю.** *Коррекционная педагогика: психолого - педагогическая коррекция отклонений в развитии и поведении школьников*. Ростов на/Д: Феникс, 2004. 352 с.

PIELIKUMI

Darba lapa skolēniem

Pielikums Nr. 1

Atzīmē vietas, kur Tavā skolā Tu vai Tavi klasesbiedri nejūtas droši! ☑

PEDAGOĢISKĀS NOVĒROŠANAS PROTOKOLS

Novērojuma mērķis un uzdevumi:

Novērojuma norises vieta un laiks:

Novērotājs:

Novērojamais personu loks vai persona:

Novērojuma biežums:

Kas tiek novērots:

Iegūtā informācija:

Piezīmes:

Intervijas jautājumi pedagogiem

1. Kā Jūs vērtējat pētījuma rezultātus par drošību konkrētajā klasē?
2. Kuriem skolēniem, Jūsaprāt, pievēršama īpaša uzmanība drošības aspektā?
3. Kādi ir iespējamie risinājumi drošības situācijas uzlabošanā?
4. Kāds atbalsts nepieciešams klases audzinātājiem un skolotājiem ar skolēnu drošību saistīto jautājumu risināšanā?

Anketa skolēniem "Mūsu attiecības" (3, 25., 26.)

1. sērija

1. Mūsu klase ir ļoti draudzīga un saliedēta.
2. Mūsu klase ir draudzīga.
3. Mūsu klasē nav strīdu, bet katrs mēs esam pats par sevi.
4. Mūsu klasē dažkārt mēdz būt strīdi, taču par pilnīgi nedraudzīgu mūsu klasi nosaukt nevar.
5. Mūsu klase ir nedraudzīga, bieži rodas strīdi.
6. Mūsu klase ir ļoti nedraudzīga. Grūti mācīties tādā klasē.

2. sērija

1. Mūsu klasē parasta lieta ir savstarpēja atbildība vienam pret otru. Visi mēs cīnāmies par trūkumu izskaušanu.
2. Mūsu klasē trūkumi un slikta rīcība uztrauc vairākumu skolēnu.
3. Mūsu klasē disciplīnas pārkāpējus un slinķus apspiež tikai klases aktīvs vai klases vecākais u.c.
4. Mūsu klase visumā nepievērš uzmanību disciplīnas pārkāpumiem un slinkotājiem. Par savu rīcību viņi atbild tikai direktora, klases audzinātāja vai skolotāja priekšā.
5. Mēs cenšamies "neiznest grūzus aiz sliekšņa", tas ir, darīt tā, lai par mūsu pārkāpumiem pēc iespējas mazāk zinātu skolotāji un direktors.
6. Mūsu klasē katrs uzvedās kā grib. Mēs īpaši nepievēršam uzmanību viens otram, ne arī skolotāju prasībām.

3. sērija

1. Mūsu klasē pieņemts viens otram palīdzēt bez atgādinājuma.
2. Mūsu klasē tiek palīdzēts tikai saviem draugiem.
3. Mūsu klasē tiek palīdzēts tikai tad, ja pats skolēns lūdz.
4. Mūsu klasē tiek palīdzēts tikai tad, ja skolotājs liek.
5. Mūsu klasē nav pieņemts viens otram palīdzēt.
6. Mūsu klasē negatīvi vērtē tos, kuri palīdz pārējiem.

Skolēna A.T. raksturojums

1. A. T. ir Madlienas vidusskolas 3.a klases skolēns un apgūst pamatizglītības programmu (kods 21011111);
2. Zēnam saskarsmes grūtības konstatējām jau 1. klasē, piemēram, viņš kategoriski atteicās piedalīties jebkādos skolas pasākumos. Izteikti uzvedības traucējumi skolā turpinājās 2. klasē. Tāda sajūta, ka skolēns A. dzīvo „savā pasaulē“. 3. klasē uzvedība ir kļuvusi sociāli nepieņemama un negatīvi ietekmē zēna iekļaušanos sabiedrībā. Ir apgrūtināta komunikācija, starpgadījumus un konfliktus risina ar fizisku spēku, ne tikai pret citiem skolēniem, bet arī pret pedagogiem. Klasesbiedri baidās, ka A. var kļūt agresīvs.
3. Zēns labprāt apmeklē skolas sociālo pedagogu. Jau kopš 1. klases A. ir iekārtota skolēna uzskaites karte. Vairākkārt informācija sniegta Sociālajam centram, ir veikta ģimenes apsekošana, ģimene ir sociālo darbinieku redzeslokā un ar ģimeni strādā Ogres novada Sociālā dienesta psiholoģe. Ir veikta bērna psiholoģiskā izpēte. Konsultācijas joprojām turpinās.
4. A. audzina tēvs un vecmāmiņa. Sadarbība ar A. vecākiem raksturojama kā sarežģīta. To, ka ir nopietnas problēmas ar zēna audzināšanu un, ka tās nekavējoši jārisina, atklāja skola. Mamma A. audzināšanā nav piedalījies. Skola pēc beidzamajiem problēmgadījumiem ir panākusi A. tēva atbalstu. Tēvs labprāt piekrita rakstīt pieteikumu Valsts bērnu tiesību aizsardzības konsultatīvajai nodaļai.
5. Skolēna A. attiecības ar vienaudžiem raksturojamas kā neviennozīmīgas, ar dažiem klasesbiedriem A. ir ļoti draudzīgs, citi viņu neievēro un uzskata par izteiktu vienpati. Šajā mācību gadā divām skolotājām A. ir sītis. Ir saņemtas sūdzības no pedagogiem, ka skolēnam A. pedagogi nav autoritāte, un skolēns nevienu nerespektē.
6. A. spēju un zināšanu līmenis atbilst 3. klases prasībām.
7. A. ir ļoti noslēgts, patīk būt vienam, ļoti patīk likt Puzles, spēlēt Monopolu, vēlas, lai skolotājs ar viņu spēlējās, tā arī esmu ieguvusi viņa uzticību, kopā rotaļājoties. Tad arī sarunas var notikt. A. lieliski padodas zīmēšana, viņš ļoti labprāt apmeklē Mākslas skolu.

Skolēna P.O. raksturojums

1. P.O. ir Madlienas vidusskolas 3.a klases skolēns un apgūst pamatizglītības programmu (kods 21011111);
2. Zēnam uzvedības problēmas skolā novērotas jau kopš 1. klases, uzvedība ir sociāli nepieņemama- bērns runā rupjus vārdus, lamājas, sit citiem, iedunkā, atklāti konfliktē ar vienaudžiem, ir straujš, ātri kļūst uzbudināts vai dusmīgs;
3. Zēns ir skolas sociālā pedagoga redzeslokā, jau kopš 1. klases P.O ir iekārtota skolēna uzskaites karte, kopš 2. klases ir izveidota Disciplīnas dienasgrāmata, kurā P.O. pats sev liek vērtējumu par savu uzvedību skolā konkrētajā dienā, sociālo pedagogu beidzamajā laikā ļoti labprāt uzklausa un vēlas, lai viņu uzklausa, individuālajās sarunās ir atklāts un vienmēr sola laboties. Savu vainu atzīst un prot atvainoties. Pēc skolas sociālā pedagoga iniciatīvas zēns ar māti pagājušajā mācību gadā apmeklējis bērnu psihiatru un klīnisko psihologu Rīgā, Gaiļezera novietnē, Juglas ielā 20. Vairākkārt informācija sniegta sociālajam centram, kā rezultātā ģimene ir sociālo darbinieku redzeslokā un ar ģimeni uzsāka darbu Ogres novada Sociālā dienesta psiholoģe. Psiholoģiskās izpētes process un sadarbība turpinās joprojām pie zēna uzvedības korekcijas un impulsu kontroles;
4. Izglītības iestādei sadarbība notiek vienīgi ar skolēna māti, jo ģimene dzīvo šķirti un tēvs dēla audzināšanā nepiedalās, vai arī tiekas ļoti reti. Sadarbību ar zēna māti raksturoju kā labu, atsaucīgu un atbalstošu. Mamma pedagogus uzklausa, izsaka arī savu viedokli un labprāt izpilda visus skolas izteiktos priekšlikumus un ieteikumus.
5. P.O. ar savu uzvedību un neadekvāto aktivitāti traucē pedagogiem mācību stundu vadīšanu, pēc konfliktsituācijām citi bērni sāk izvairīties no zēna, bieži nāk sūdzēties par kārtējām pārestībām, bet ir bijušas reizes, ka klasesbiedri stāsta, ka P. O. ir labojies;
6. P. O. spēju un zināšanu līmenis atbilst vecumposmam, nekad no pedagogiem nav saņemta informācija, ka zēns netiktu galā ar mācību uzdevumiem, un, ka tas sagādātu viņam grūtības;
7. Zēns aug ģimenē, kura kopīgi katru nedēļu apmeklē draudzi, esmu novērojusi, ka P. O. ir dāsns, labsirdīgs, pat ļoti sirsnīgs, bet straujās rīcības un sevis nedisciplinēšanas dēļ izceļas konflikti. Labprāt zīmē, skaisti dzied un tas labi padodas, nodarbojas ar sportu, piedalās Jaunsargu nodarbībās.

Skolēna A.T. deviantās uzvedības gadījumu apraksti

2. klasē rudens periodā starp sākumskolas zēniem izcēlās domstarpības, kur A. parādīja, ka ir ātri aizkaitināms, un arī agresīvs. Pēc izskaidrošanas, zēni viņam atvainojās un lūdza piedošanu, ka ir kaitinājuši. Pēc kārtējā „emociju izvirduma”, kas notika vizuālās mākslas stundā, bija nepieciešams A. izraidīt no klases telpas. Lēnām un pakāpeniski izdevās pierunāt zēnu iet uz sociālā pedagoga kabinetu, kaut ko piedāvāt darīt- zīmēt, krāsot un arī nedaudz dalīties izjūtās. Vecmāmiņai uzzīmēja skaistu apsveikumu- ilustrēja tautasdziesmu.

3. klases sākumā š.g. 6.septembrī starpbrīdī skolēns A. un skolēns P. 1 stāva gaitenī pie ādas atpūtas krēsla sakāvās. A. ļoti sanervozējās, nevarēja nomierināties. Skolotāja centās noskaidrot iemeslu un dumpiniekus izšķirt. Ieteica izlīgt. Klasesbiedra P. atvainojanos A. nepieņēma, bet metās virsū skolotājai ar dūrēm un sita, afekta stāvoklī nejudams, cik stipri, jo vēlāk pārrunās pie sociālā pedagoga A. teica, ka skolotāju tikai pagrūdis. Skolotāja nepiekrita un uzrakstīja problēmas pieteikumu, pārkāpums tika fiksēts skolēna uzskaites kartē, sekoja atkārtotas pārrunas, tika informēta klases audzinātāja un psiholoģe. Notika šī gadījuma izskatīšana un risināšana. Atvainoties skolotājai par izdarīto pārestību A. nav piekritis, kaut arī vairākkārt aicināts to darīt. Savukārt 19. septembrī starpbrīdī sākumskolas koridorā notika konflikts starp A. un 4.a klases skolēnu. Spēlējot spēli, 4. klases skolēns A. iesitis, līdz ar to A. sita pretī. Dežurskolotāja devās konfliktu pārtraukt. Paņēmusi A. nost, vēlējusies ar A. pārrunāt notikušo. Viņš nebildis ne vārda, bet kļuvis agresīvs. Sita skolotājai ar dūrēm, neskatoties kur, skolotāja centās viņu noturēt, A. rāvās prom. Lai pārējie neredzētu, skolotājai izdevās A. dabūt klasē, kur agresivitāte turpinājās, A. spēra ar kājām. Nekādas atbildes uz jautājumiem nesniedza. Beidzot izbēga no klases un atbēga pie sociālā pedagoga. Skolotāja viņam sekoja, ieraugot dežurskolotāju, agresivitāte turpinājās, skrēja virsū, sita vēl. Skolotāja aizgāja. A. trīcēja. Saruna nebija iespējama. Tik vien dzirdēju, kā atrunu ”Jūs jau visu pati zināt. Neko es neteikšu” un turpināja likt puzli. Par gadījumu vēlējos ziņot neatliekamās palīdzības dienestam, bet tā kā A. kļuva savaldīgāks, atturējos, ziņoju direktoram un psihologam. Skolotāja uzrakstīja iesniegumu policijai. Klases audzinātājas klātbūtnē centos sazvanīt skolēna tēvu, neizdevās, sazvanīju vecmammu. Viņa solīja ziņu nodot zēna tēvam par nekavējošu ierašanos skolā. Tēvs ieradās plkst.13, informēju par notikušo, izstāstīju arī par 6. septembra gadījumu ar skolotāju I. Zēns kopā ar tēvu uzklausa arī skolas direktora viedokli par šādas rīcības bīstamību un nepieļaušanu izglītības iestādē.

Skolēna P.O. deviantās uzvedības gadījumu apraksti

Kopš zēns mācās Madlienas vidusskolā, viņa uzvedībā katru nedēļu novērota nedisciplinētība un augsta emocionāla spriedze. Par problēmsituācijām ar skolēnu P.O. sociālo pedagogu vairākkārt informējuši klasesbiedri, skolasbiedri, kā arī klases audzinātāja. Sniegt palīdzību stundas laikā lūguši arī mūzikas un vizuālās mākslas skolotāji. P.O skolā runā rupjus vārdus, skolasbiedriem dara pāri, sitot pa vēderu, novērota tieksme citus izaicināt uz konfliktu. Sociālā pedagoga konsultācijas P. apmeklē, dažkārt nelabprāt. Pēc skolas iniciatīvas P. kopā ar māti ir apmeklējuši Rīgā gan bērnu psihiatru, gan klīnisko psihologu. Madlienas vidusskolā sociālais pedagogs veic savu darbu ciešā sadarbībā ar klašu audzinātājiem. P.O. jau kopš pagājušā mācību gada ir iekārtota skolēna uzskaites karte, kurā tiek fiksēti gadījumi, problēmas un informācija par veikto darbu ar bērnu. Šī mācību gada laikā ir saņemtas 11 sūdzības - galvenokārt mutiskas, bet ir arī rakstiski iesniegumi par P. O. uzvedības pārkāpumiem. Tās snieguši gan klases audzinātāja, klasesbiedri, skolasbiedri, gan citi pedagogi. Sociālpedagoģiskais darbs un vienošanās par uzvedības uzlabošanu ar P.O. veikti, individuāli pārrunājot, konsultējot un analizējot zēna rīcību. Rakstiskus paskaidrojumus par savu rīcību skolēns sniedzis arī pats. Rezultātā skolēnam tika izveidotas ikdienas uzvedības lapas, kurās skolotāja atzīmēja gan pārkāpumus, gan pozitīvās tendences. Uzlabojumi bija īslaicīgi, bet šīs uzvedības lapas lieti noderēja problēmas izklāstam sadarbībā ar speciālistiem. Kopā ar skolēnu P.O. esam iekārtojuši uzvedības dienasgrāmatu, kuru aizpilda katru dienu pats P.O. pie sociālā pedagoga, novērtējot sevi un izdarot ierakstu dienasgrāmatā. Zēns cenšas, ļoti labprāt, un godīgi veic šo pienākumu.

Vecāku(mātes) sadarbība ar skolu vērtējama kā laba un atbalstoša. Sociālajam pedagogam saziņa un informācijas apmaiņa ar skolēna mammu notikusi. Zēna disciplinēšanā aktīvi iesaistās arī vecmāmiņa, apmeklējot skolu, pat piedaloties mācību stundās un vērojot mazdēlu stundu laikā.

**Izglītības iestādes veiktie pasākumi
skolēna A. T. problēmu risināšanā**

1. Konsultācijas pie sociālā pedagoga;

Tikšanās skolēnam A. ar sociālo pedagogu notiek vairākas reizes nedēļā. Notikušas daudzas individuālās pārrunas. Nereti skolas pasākumu laikā skolēns A. pavada laiku sociālā pedagoga kabinetā. Pagājušajā un šajā mācību gadā novērotās skolēna A. problēmas ar iekļaušanos klases kolektīvā pieaug, tāpēc tika lūgta sociālā centra palīdzība un atbalsts skolēnam A. un viņa ģimenei gan psiholoģiska, gan sociāla rakstura problēmu risināšanā.

2. Konsultācijas pie Ogres sociālā dienesta psihologa (arī vasaras brīvlaika periodā);

3. Atkārtota informācijas sniegšana sociālajam centram, lietas nodošana Ogres novada pagastu bāriņtiesai;

4. Sniegta informācija ģimenei par palīdzības nepieciešamību un aicinājums pieteikt zēnu Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas konsultatīvai nodaļā, sagatavojot raksturojumu; bērna uzvedības problēmu novērošanas veidlapas un Ahenbaha bērna uzvedības novērtēšanas aptaujas veidlapas.

**Izglītības iestādes veiktie pasākumi
skolēna P. O. problēmu risināšanā**

1. Konsultācijas pie sociālā pedagoga;

Ir iekārtota uzvedības „dienasgrāmata”, kurā pats skolēns ik dienas izdara savas uzvedības vērtējuma ierakstus. Skolēns labprāt strādā individuāli pie sociālā pedagoga, arī mācību stundu laikā. Ja jautā, tad vaļsirdīgi paskaidro savas rīcības motīvus. Pārrunājot notikumus, ir iemācījies atzīt savas kļūdas un atvainoties, bet problēmgadījumi turpinās.

2. Notikusi informācijas sniegšana skolas atbalsta personālam. Regulāra sadarbība ar zēna māti.

Par P.O. saskarsmes grūtībām ziņojusi klases audzinātāja, citi pedagogi, direktora vietiece mācību darbā.

3. Veikta sadarbība ar Madlienas sociālo centru, realizēti ģimenes psihologa apmeklējumi.
4. Noorganizēta tikšanās ar speciālistiem Rīgā – bērnu psihiatru un klīnisko psihologu.
5. Sniegta informācija ģimenei un aicinājums pieteikt zēnu Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas konsultatīvai nodaļā, sagatavojot raksturojumu; bērna uzvedības problēmu novērošanas veidlapas un Ahenbaha bērna uzvedības novērtēšanas aptaujas veidlapas.

Skolēna R. B. gadījuma apraksts un skolas veiktie pasākumi

1. Pedagoģisko novērojumu apraksts

Skolēns R. B. mācās Madlienas vidusskolas 3. b. klasē. Sākotnēji šķiet, sirsnīgs un aktīvs zēns. Patīk iesaistīties dažādās aktivitātēs. Stundās grib daudz runāt, stāstīt par notikumiem ārpus skolas. Nevar sagaidīt savu kārtu, pārtrauc citus. Skolēnam R.B. ir grūtības koncentrēties uz garākiem un grūtākiem mācību uzdevumiem, kuri prasa ilgāku laiku. Neprot strādāt patstāvīgi. Nemitīgi jautā, vai viņam ir izdevies. Ir par sevi nepārliecināts. Ja kaut kas neizdodas- apvainojas, pie aizrādījumiem aizsvilstas, sākas dusmas un agresija. Redzot, ka skolēnu R.B. nomāc kāda problēma un virzot viņu uz kopīgu sarunu, zēns negribīgi, bet tomēr iesaistās. Pēc mirkļa jau atkal nevēlas runāt, griežas prom, skopi atbild, ka nevēlas runāt, ka nav neviena darīšana. Reizēs, ka skolā noticis kāds konflikts, kurā pats nav iesaistīts, vienmēr būs redzējis notikušo, par to vēlēsies skaļi stāstīt. Par saviem pārkāpumiem klusē. R.B. ik dienu ir dusmas par aizrādījumiem, jo ir pārkāpumi. Ļoti gaida, kad uzslavēs. Ir dienas, kad skolēns R.B. strādā labi, ir emocionāli labā noskaņojumā, viņš saņem uzslavas un viņam rodas vēlšanās darīt vēl ko labāk. Skolotāja cenšas uzslavēt zēnu bieži, lai nezūd interese un motivācija mācīties, jo ir pieredzēts, ka pie vismazākajām grūtībām, viņš atsakās strādāt. Uzsākot mācības 3. klasē, skolēna uzvedība ir pasliktinājusies. Grūtības koncentrēties pieaug, arī konstatēti pāri darījumi klasesbiedriem.

21.septembrī pirms sporta stundas starpbrīdī saviem klasesbiedriem gribēja ar kaut ko izcelties un rādīja kā var dabūt sarkanu seju- izdara spiedienu uz galvu, kamēr tā kļūst sarkana, sāk reibt galva un var noģībt. Vairāki zēni mēģināja darīt, bet, par laimi, nekas slikts nenotika. Tomēr viens klasesbiedrs mēģināja tā darīt mājās, viņš krita,- labi, ka vecāki pamanīja. Visus pārņēma izbīlis. Tika noskaidroti rīcības iemesli un idejas iniciators- skolēns R.B. 23. septembrī skolēns R.B. uzsāka konfliktu ar klasesbiedru, spēlējot spēli, kaut ko nesadalīja, un viens otram sita pa seju. R.B. sita no visa spēka, tā ka otram uz sejas bija redzami nospiedumi un lieli apsārtumi. Skolēns R.B. atzina, ka dūsmās nav jutis savu spēku.

2. Skolas veiktie pasākumi

Skolēnam R.B. kopš 1. klases iekārtota skolēna uzskaites karte pie sociālā pedagoga, apmeklējumi notiek regulāri. 2. klasē sociālajam pedagogam izdevās zēna vecākus pārliecināt, ka jāapmeklē citi speciālisti, bērnu psihiatrs noteica veikt EEG pārbaudes, ir notikusi klīniskā psihologa konsultācija, saņemtas rekomendācijas. R.B. turpina aizpildīt Uzvedības dienasgrāmatu. Individuālajās sarunās var noprast, ka skolas sociālpedagoģiskais darbs ir nedaudz nogurdinājis gan skolēnu R.B., gan arī viņa vecākus. Tomēr pakāpeniskus skolēna disciplīnas uzlabojumus skolā apliecina kā klases audzinātāja, tā arī viņa klasesbiedri.

Skolēna R.B. uzvedības dienasgrāmata

UZVEDĪBAS DIENASGRĀMATA

SKOLĒNS R.B.

2.c klase

Datums	Diena	Uzvedība +/-	Paskaidrojumi
18.04.16	pirmdiena	+	skolotāja pasākuma
19.04.16	otrdiena	/	bija nelieli asiņādiņumi
20.04.16	—		
21.04.16	—		
25.04.16	pirmdiena	+	labi uzvedos.
26.04.16	otrdiena	/	runājos ar patniņu.
27.04.16	trešdiena	+	
28.04.16	ceturtdiena	+	
29.04.16	piekdiena	/	runājos ar skolotāju.
205.16	pirmdiena	+	tā bija skolotāja.
206.16	otrdiena		
22.09.16	atundiena	/ +	Nepildīju darbu. klauvē skolotāju.
11.11.16	piekdiena	- x	centījos būt labs.
22.11.16	otrdiena	+	runājos ar skolotājiem un arī skolotāju.
23.11.16	trešdiena	+	runājos.
28.11.16	pirmdiena	+	piedalījos dzējas konkursā.
30.11.16	trešdiena	+	aktīvi piedalījos & stundā.
1.12.16	ceturtdiena	- +	pirmajā stundā paruos lēni draugiem arījos, parījos dienu savaldējos.
2.12.16	piekdiena	+	ļoti centos mācīties un uzves- ties.

Intervijas jautājumi skolēnu vecākiem

1. Vai Jūsu bērnam patīk iet skolā?
2. Kas bērnam patīk skolā?
3. Kas bērnam nepatīk skolā?
4. Vai bērns stāsta mājās par to, kā jūtas skolā?
5. Vai, Jūsaprāt, bērns zina, kur skolā vērsties, lai pārrunātu kādu problēmu?
6. Kādas grūtības jums rodas, saistībā ar bērna skolas gaitām?
7. Kādi ir Jūsu ieteikumi tālākajai skolas darbībai, Jūsu bērna labsajūtas nodrošināšanai skolā?

Anketa skolēniem „Kā tu jūties skolā”

Skolēna vārds, uzvārds, klase

Labdien, skolēn! Lai noskaidrotu kā Tu jūties skolā, lūdzam aizpildīt anketu.

Apvelc ar aplīti to atbildi, kura atbilst Tavam vērtējumam.

1. Kā Tu jūties skolā?
  - Ļoti labi
  - Labi
  - Apmierinoši
  - Slikti
2. Vai Tev patīk Tavi klasesbiedri?
  - Jā
  - Nē
3. Vai Tev ir draugi?
  - Daudz
  - Daži
  - Viens
  - Neviens
  - Ir draugi ārpus skolas
4. Vai kāds Tevi aizskar fiziski?
  - Klasē
  - Skolā
  - Ģimenē
  - Neaizskar
5. Vai skolā Tevi aizskar ar vārdiem?
  - Klasē
  - Skolā
  - Ģimenē
  - Neaizskar
6. Kas Tev traucē mācību darbu klasē?
  - Klasesbiedru uzvedība
  - Paša neuzmanība

- Nesaprotu skolotāja skaidrojumu
- Nekas netraucē

7. Kur Tu skolā jūties nedroši?

_____

Kāpēc? _____

8. Kuri mācību priekšmeti Tev patīk vislabāk?

_____

Kāpēc? _____

9. Kas Tev visvairāk patīk skolā?

_____

10. Uzzīmē zīmējumu par to kā Tu jūties skolā.

Atļauja par skolas nosaukuma izmantošanu diplomdarbā

OGRES NOVADA PAŠVALDĪBA
MADLIENAS VIDUSSKOLA

Reģ. Nr.4313900188, "Skola", Madliena, Madlienas pag., Ogres nov., LV-5045
Tālr. 65039158, e-pasts: madlienasvidusskola@ogresnovads.lv, www.madlienasvidusskola.lv

Ogres novada Madlienas pagastā

23.12.2016

Nr.1-16/ 145

Latvijas Universitātei

Par diplomdarbu

Madlienas vidusskola **PIEKRĪT** skolas nosaukuma izmantošanai **Marutas Viduces-Ševeles** diplomdarbā „*Sociālpedagoģiskā darbība skolēnu drošības veicināšanā Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā*”.

Direktors

E. Viņķis

Malnača 65039158

Diplomdarbs „**Sociālpedagoģiskā darbība skolēnu drošības veicināšanai Madlienas vidusskolas sākumizglītības posmā**” izstrādāts Latvijas Universitātes Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: _____ Maruta Viduce - Ševele

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Mg. izgl. zina. Anita Berķe _____ .01.2017.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Skolotāju izglītības nodaļā _____ .01.2017.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe Inese Ranka _____

Darbs aizstāvēts gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____ .01.2017. prot. Nr. ...

Komisijas sekretāre: lektore Gunta Treimane _____